

Utajärven kunta
utajarvi@kirjaamo.fi

YHTEYSVIRANOMAISEN LAUSUNTO UTAJÄRVEN PONTEMAN TUULIVOIMAPUISTON YVA-SUUNNITELMASTA SEKÄ OSALLISTUMIS- JA ARVIOINTISUUNNITELMASTA

Utajärven kunta on 21.6.2021 pyytänyt Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen lausuntoa Utajärven Ponteman tuulivoimapuiston YVA-suunnitelmasta ja osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta. Kyseessä on ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (252/2017) mukainen yhdistetty yleiskaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelma sekä ympäristövaikutusten arviointisuunnitelma. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus antaa tämän lausuntonsa YVA-lain mukaisena yhteysviranomaisena sekä maankäyttö- ja rakennuslain mukaisena kunnan alueiden käytön suunnittelua edistävänä viranomaisena.

HANKETIEDOT JA YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTIMENETTELY

Hanke

Hankkeessa Tuulivoimapuisto Pontema Oy suunnittelee tuulivoimapuistoa Pohjois-Pohjanmaalle Utajärven kunnan koillisosiin Pontemajärven ympäristöön. Hankealueelta Utajärven keskustaan on matkaa noin 20 km.

Hankealueelle suunnitellaan noin 50 tuulivoimalaa, joiden yksikköteho tulisi olemaan noin 8-10 MW. Voimaloiden roottorin halkaisija tulisi olemaan noin 200 metriä ja tornin maksimikorkeus 300 metriä. Hankealueen pinta-ala on noin 7840 ha.

YVA-menettelyssä tutkitaan seuraavanlaisia vaihtoehtoja (VE):

- VE0: Hanketta ei toteuteta
- VE1: Toteutetaan 51 voimalan hanke
- VE2: Toteutetaan 45 voimalan hanke

Lähin olemassa oleva 400 kV sähköasema on Pyhänselkä Muhoksella. Mikäli Pyhänselän aseman kapasiteetti ei riitä puiston tarpeisiin, puiston liittyminen verkkoon suunnitellaan uuden sähköaseman kautta.

Arviointimenettely

Hankkeen kaavamenettely ja ympäristövaikutusten arviointimenettely (YVA) toteutetaan YVA-lain (252/2017) mahdollistamana yhteismenettelynä (YVA-laki 5 §). Menettelyssä syntyy sekä hankkeen YVA että osayleiskaava. Ympäristövaikutusten arvioinnit laaditaan YVA-lain (252/2017) ja asetuksen (277/2017) sekä maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) ja -asetuksen (895/1999) edellyttämässä laajuudessa.

Ympäristövaikutusten arviointi jakautuu kahteen vaiheeseen. Ensimmäinen vaihe, joka nyt on lausuttavana, sisältää ympäristövaikutusten arviointisuunnitelman sekä kaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelman. Vaikutusarviointien tuloksena laaditaan ympäristövaikutusten arviointiselostus ja kaavaluonnos. Yhteismenettelyssä kaavamenettely on prosessin runkona ja prosessinjohtajana toimii kaavan laatimisesta vastaava kunnan kaavoitusviranomainen, tässä tapauksessa Utajärven kunta. Kaavoitusviranomainen vastaa menettelyyn liittyvästä kuulemisesta. Yhteysviranomainen tarkistaa ympäristövaikutusten arviointiselostuksen riittävyyden ja laadun sekä laatii

tämän jälkeen perustellun päätelmänsä hankkeen merkittävistä ympäristövaikutuksista (YVAL 23 §). Tässä hankkeessa yhteysviranomaisena toimii ympäristöasiantuntija Heli Kinnunen.

Prosessinjohtajana yhdistetyssä YVA- ja kaavamenettelyssä toimii kaavan laatimisesta vastaava viranomainen, Utajärven kunnan kaavoittaja. Utajärven kunnan yhteyshenkilönä toimii Tiia Possakka sekä YVA-konsulttina Sweco Oy, yhteyshenkilönä YVA-projektipäällikkö Mika Manninen ja kaavan projektipäällikkönä Iikka Ranta. Hankkeessa hankevastaavana toimii Tuulipuisto Pontema Oy ja yhteyshenkilönä toimii Martin Sjöwall Etha Wind Oy:stä.

OSALLISTUMISEN JÄRJESTÄMINEN SEKÄ ANNETUT LAUSUNNOT JA MIELIPITEET

Utajärven kunta on kuuluttanut 24.6.-23.8.2021 välisenä aikana Ponteman tuulivoimapuiston yleiskaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelman sekä ympäristövaikutusten arviointisuunnitelman Puolanka-lehdessä ja Kalevassa, minkä lisäksi kuulutus on ollut nähtävillä Utajärven, Vaalan ja Puolangan kuntien ja Pudasjärven ja Oulun kaupunkien sähköisillä ilmoitustauluilla sekä osoitteessa www.ymparisto.fi/pontemantuulivoimayva. Fyysinen raportti on ollut nähtävillä Utajärven, Vaalan ja Puolangan kunnanvirastoissa sekä Utajärven kirjastossa.

Hankkeesta on järjestetty ennakkoneuvottelu Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksessa 18.11.2020. Kokouksessa sovittiin, että hankkeessa sovelletaan YVAL 22 § mahdollistamaa yhteismenettelyä. Hankevastaava on kutsunut koolle seurantaryhmän tukemaan arviointityötä ja kaavoitusta. Seurantaryhmään kutsutut tahot on lueteltu arviointisuunnitelmassa.

Hankkeen yleiskaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa sekä ympäristövaikutusten arviointisuunnitelmaa esiteltiin yleisötilaisuudessa 29.6.2021, joka koronaepidemian takia toteutettiin verkkolähetyksessä. Yleisötilaisuudessa oli mahdollisuus esittää kysymyksiä. Tallenne oli katsottavissa Utajärven kunnan nettisivuilla. Linkki tallenteeseen oli osoitteessa www.ymparisto.fi/pontemantuulivoimayva.

Utajärven kunta on pyytänyt lausuntoja tai ilmoittanut vireillä olosta seuraaville tahoille:

Caruna
Cinia Group Oy
Digita Networks Oy
DNA Oy
Elisa Oyj
Fingrid Oyj
Fintraffic Lennonvarmistus Oy
Fortum Oyj
Ilmatieteen laitos
Kainuun ELY-keskus
Kainuun liitto
Kainuun lintutieteellinen yhdistys
Kalliomaan metsätien yksityistie
Kovelin Erä ry
Kurimon erä ry
Lakeuden EKO
Lamminvaaran yksityistie
Liikenne- ja viestintävirasto Traficom
Luonnonvarakeskus Luke
MTK Pohjois-Suomi
Metsähallitus
Metsänhoitoyhdistys Rokua-Paljakka

Metsästysseura KUTI ja HUTI ry
Metsästysseura Soidinmaan kiertäjät ry
Neova Group
Nuotta- ja Eräpojat ry
Osuuskunta Utakuitu
Oulu-Koillismaan pelastuslaitos
Oulun Energia
Oulun kaupunki
Oulunkaaren ympäristöpalvelut
Pahkamaan yksityistie
Pohjois-Pohjanmaan liitto
Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys ry
Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri ry
Pohjois-Pohjanmaan maakuntamuseo
Pohjois-Suomen aluehallintovirasto
Pudasjärven kaupunki
Puolangan kunta
Puolustusvoimat 3. logistiikkarykmentti
Sanginkylän Osakaskunta
Sangin kyläseura ry
Sangin Riistaveikot ry
Suomen Erillisverkot Oy (Virve)
Suomen metsäkeskus, Pohjoinen palvelualue
Suomen riistakeskus
Suomen Turvallisuusverkko Oy
Särkijärven kyläseura ry
TeliaSonera Finland Oyj
Tuohimaantien tiekunta
Utajärven kotiseutuyhdistys
Utajärven Riistanhoitoyhdistys
Vaalan kunta
Vesihuoltolaitos, Utajärvi
Väylävirasto
Ylilammen yksityistie

Edellä mainittujen lisäksi myös muilla tahoilla ja kansalaisilla on ollut mahdollisuus esittää mielipiteensä arviointisuunnitelmasta.

Yhteenveto annetuista lausunnoista ja mielipiteistä

ELY-keskukselle toimitettiin yhteensä 26 lausuntoa ja mielipidettä. Lausunnot ja mielipiteet ilmenevät liitteestä 2, ilman esittelytekstejä, henkilöiden nimiä ja karttoja.

Saadut lausunnot

Cinia Oy: Kyseisen hankkeen vaikutusalueelle ei jatkossa voida rakentaa radiolinkkijärjestelmiä tai telekaapelointeja. Toteutuessaan tuulivoimapuisto haittaa, ja jopa estää, radiotietä käyttävien viestiyhteyksien rakentamista.

Digita Oy: Antenni-tv-lähetyskäytetään myös viranomaisten vaaratiedotteiden välityskanavana, joten tuulivoiman häiriö antenni-tv-vastaanotoissa vaikuttaa myös vaaratiedotteiden saatavuuteen ja sitä kautta yleiseen turvallisuuteen. Tämän vuoksi vaikutukset antenni-tv-vastaanottoihin tulisi ottaa huomioon myös turvallisuuden liittyvien vaikutuksien arvioinnissa. Tuulivoimahankkeesta vastaavan on esitettävä konkreettinen suunnitelma häiriöiden estämiseksi ja poistamiseksi sekä otettava vastuu niistä aiheutuvista kustannuksista. Häiriön poistokeinoja toteutettaessa on otettava huomioon myös alueen muut mahdolliset tuulivoiman rakentamishankkeet.

Elisa Oyj pyytää huomioimaan Elisan teleliikenteelle aiheutuvat haitat. Kyseisen hankkeen vaikutusalueelle ei jatkossa voida rakentaa radiolinkkijärjestelmiä.

Fingridin näkemyksen mukaan Ponteman tuulivoima-alue tulisi liittää 400 kV johdolla Pyhänselän sähköasemalle yhteistyössä alueen tuulivoimatoimijoiden kanssa. Fingrid ja hankkeesta vastaava tarkentavat yhteistyössä suunnitelmaa tuulivoima-alueen liittynästä suunnittelun edetessä.

Fintrafficin lennonvarmistus antaa ilmailulain 158 § mukaisia lausuntoja lentoesteistä lentoesteluvan hakemista varten. ArcGIS -muotoinen paikkatietoaineisto lentoesterajoituksista on ladattavissa Fintrafficin verkkosivustolta. Tätä aineistoa käyttämällä voi suunnittelija jo etukäteen arvioida kohteelleen mahdollisesti kohdistuvia korkeusrajoituksia.

Ilmatieteen laitos: Ei ole lausuttavaa. Alue on yli 20 km päässä lähimmästä laitoksen säätutkasta.

Kainuun ELY-keskus toteaa, että vaikutuksia arvioitaessa tulisi huomioida Kainuun maakuntakaavassa osoitettuna Saarijärven vanhat metsät luontomatkailun kehittämiskohteena ja Palkinkankaan metsätyökämpä maakunnallisesti merkittävänä kulttuurihistoriallisena kohteena tai alueena. Kainuussa on lisäksi vireillä Kainuun tuulivoiman maakuntakaavan tarkistaminen. Hankealueen lähellä olevat asemakaavat tulisi huomioida hankkeen vaikutuksia arvioitaessa ja lähialueen kaavoitustilannetta kuvata laajemmin.

Kainuun ELY-keskus nostaa esiin kaksi raporttia, jotka on hyvä huomioida: Kainuun liiton raportti Kainuun maakunnallisesti arvokkaista rakennushistoriallista kohteista ja Puolangan kulttuuriympäristöohjelma, jossa on nostettu esille mm. Puolangan kunnan paikallisesti arvokkaita kohteita. Maisemavaikutuksia arvioitaessa tulisi kiinnittää huomiota myös Kainuun alueen vaaraiseen maisemaan ja vaaroilta avautuviin näkymiin (esimerkiksi Puokionvaara).

Kurimon Erä ry huomauttaa lausunnossaan, ettei lausuntoa ole pyydetty seuraavilta metsästysseuroilta: Ponteman Erä ry, Oulun Erä ja Kalamiehet ry, Juorkunan Erä ry, Yli-Utoksen Eräpojat ry, Piltungin Jahtimiehet ry sekä Ylilammen Erä ry. Alueen seurojen jäsenet asuvat pääosin muualla kuin Utajärvellä, tuskin kaikki tietävät tästä osallistumismahdollisuudesta.

Lakeuden Eko: ei lausuttavaa tässä vaiheessa.

Luonnonvarakeskus (Luke)

Hankealueelle on tehty pesimälinnustoselvitykset, sisältäen soidininventoinnit. Muuttava linnusto on arvioitu lähialueilta laadittujen aiempien muutonseurantojen perusteella. Linnustollisesti arvokkaat kohteet on huomioitu arvokkaiden luontokohteiden rajauksissa, mutta on hyvä huomioida, että merkittävien soitimien lisäksi pienetkin soitimet voivat olla tärkeitä paikalliselle poikastuotannolle. Hankealueella ja sen vaikutuspiirissä elää metsäpeuroja. Metsäpeurasta ei ole kuitenkaan mitään mainintaa. Alueen merkitys sudelle tulisi myös arvioida, sillä uusimman suden kanta-arvion (2021) mukaan hankealue sijoittuu lähes koko alaltaan Kemilän susilauoman (3–5 yksilöä) reviirille. Paremman käsityksen alueella tällä hetkellä esiintyvistä lajistosta ja niiden runsaudesta (erityisesti susi ja metsäpeura) saisi riistan tutkimukseen soveltuvien maastoselvitysten avulla esim. kolmio- ja lumijälkilaskentojen avulla. Pelkkä linnusto- yms. selvitysten yhteydessä tehty ympäristön tarkkailu ei kerro edellä mainittujen lajien esiintymisestä riittävästi. Kyseessä on iso hankealue, jolla on yhdessä viereisen tuulivoima-alueen ja muiden hankealueiden kanssa potentiaalisesti merkittävä vaikutus. On tärkeää, että YVA-selostusvaiheessa otetaan huomioon myös muun tuulivoimarakentamisen ja maankäytön yhteisvaikutus paikallis- tai osapopulaatiotasolla erityisesti suurpetojen ja metsäpeuran elinmahdollisuuksien muutoksiin.

Metsähallitus

Suunnittelualueelle sijoittuu Metsähallituksen hallinnassa olevia kiinteistöjä, joille on sijoitettu tuulivoimaloita.

Metsähallitus katsoo, että toteutusvaihtoehdot eivät juurikaan eroa toisistaan, eikä vaihtoehdotarkastelu tässä muodossa tuo merkittävää lisätietoa hankkeen toteutusvaihtoehtojen pohtimiseksi. Vaihtoehtotarkastelussa tulisi tarkastella VE2:n asemasta tai lisäksi myös sellaista toteutusvaihtoehtoa, jossa voimaloiden määrä on selkeästi alempi kuin vaihtoehdossa VE1.

Voimaloiden sijoitussuunnittelussa voisi huomioida mm. alempana tässä lausunnossa kuvatut luontoarvot ja -kohteet, kuten hankealueeseen rajoittuvan Iso Joutensuon suojeluun varatun alueen, metsäpeuran vasomisalueet sekä hankealueen merkittävät luontokohteet, kuten mm. Suuri Hillasuo-Latvasuo-Vaarantaussuon linnustollisesti arvokkaan suoalueen, sekä Pontemanjärven ja arvokkaiksi luontokohteiksi todetut pienvesistökohteet.

Suunniteltu Ponteman tuulivoimapuisto sijoittuu Suomenselän metsäpeurojen pohjoiselle elin-alueelle. Tuulivoimapuiston yleiskaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa tätä ei ole huomioitu. Metsähallitus esittää, että osana ympäristövaikutusten arviointia tulisi laatia selvitys Ponteman tuulivoimapuiston vaikutuksista metsäpeuraan. Vaikutuksia metsäpeuraan tulisi tarkastella myös hankkeeseen liittyvässä sähkönsiirron YVA-menettelyssä. Selvityksessä tulisi tarkastella erityisesti suunnitellun tuulivoimapuiston ja sen muiden keskeisten lineaaristen rakenteiden (mm. voimalinjat, tiet) vaikutusta metsäpeurojen vasomisalueisiin, niiden välisiin ekologiisiin yhteyksiin sekä vaelluksiin kesä- ja talvialueiden välillä. Arvio tulisi laatia huomioiden muut lähiseudun tuulivoimahankkeet (yhteisvaikutus). Selvityksessä tulisi hyödyntää Metsähallituksen valmistelemaa paikkatietoaineistoa metsäpeurojen vasonta-alueista.

Metsähallitus toteaa, että uhanalaiset petolinnut on ansiokkaasti huomioitu hankesuunnittelussa. On positiivista, että hankkeessa panostetaan gps-seurantoihin. Niiden avulla saadaan luotettavinta tietoa kotkien liikkeistä sekä hankkeen suunnittelun että tulevan seurannan tarpeita ajatellen. Satelliittiseuranta vähentää huomattavasti maastotarkkailun tarvetta, muttei poista sitä kokonaan reviirin toisen emon ja poikasten liikkeiden selvittämiseksi. Mikäli toisen reviirin lintua ei onnistuta pyydystämään tarvitaan merkittävää panostusta maastotarkkailuihin (noin 150-200 h) ja elinympäristömallin käyttöä. Metsähallitus kommentoi seurantojen tuloksia niiden valmistuttua ja viimeistään YVA-selostusvaiheen lausunnossaan.

Lisäksi Metsähallitus pitää tärkeänä, että alueen metson ja teeren soidinpaikat kartoitetaan. Myös metsähanhen osalta vaikutusten arviointi on erityisen tärkeä.

Pohjois-Pohjanmaan liitto toteaa, että kappaleeseen 5.1.1 olisi hyvä listata myös Pohjois-Pohjanmaan ilmastotiekartta 2021-2030. Tuulivoimaa on käsitelty Pohjois-Pohjanmaan 1. ja 3. vaihemaakuntakaavoissa ja tämä asia olisi hyvä täydentää kappaleeseen 7.1.3.

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa hankealueelle ja sen välittömään läheisyyteen on osoitettu muutamia aluevarauksia ja merkintöjä. Nämä merkinnät suhteessa hankealueen sijoittumiseen olisi hyvä avata raportissa.

Tuulivoimapuiston sähkönsiirtoratkaisu on oleellinen osa hankkeen vaikutusten tarkastelua, ja siksi sähkönsiirron vaikutukset olisi hyvä sisällyttää tuulivoimahankkeen arviointimenettelyyn. Muussa tapauksessa sähkönsiirron erillisen YVA-menettelyn keskeiset tulokset esitetään myös tuulivoimahankkeen arviointiselostuksessa.

Maakunnassa on suunnitteilla paljon uutta tuulivoimaa ja Ponteman tuulivoimapuiston kaavotusmenettelyn aikana on syytä huomioida myös mahdolliset uudet lähialueelle sijoittuvat tuulivoima-alueet.

Voimassa olevan maankäyttö- ja rakennuslain mukaan seudullisesti merkittävää tuulivoima- aluetta ei voida nykylainsäädännön mukaan hyväksyä ennen kuin alue on maakuntakaavassa tv-1 -alueena. Maakuntakaavan ohjausvaikutuksen huomioiminen edellyttää, että kaavan tavoitteet, periaatteet, kaavassa osoitettujen alueiden rajaamisen perusteet ja kaavan suunnittelumääräykset otetaan suunnittelussa huomioon. Maakuntakaavan joustavuudesta johtuen kaavassa osoitettujen alueiden sijaintia ja laajuutta voidaan muuttaa yksityiskohtaisemmassa kaavassa, joka ei saa kuitenkaan olla ristiriidassa maakuntakaavan keskeisten tavoitteiden ja periaatteiden kanssa, eikä kaava saa vaikeuttaa maakuntakaavan toteuttamista.

Maakunnan liitto näkee tarpeelliseksi arvioida huolellisesti hankkeen vaikutukset maakuntakaavassa osoitettuihin toimintoihin kuten suojelualueisiin ja maakunnallisesti arvokkaisiin kulttuurimaisema-alueisiin. Lisäksi yhteisvaikutukset visuaaliseen maisemakuvaan, ja sähkön kantaverkkoon sekä suunnitellun sähkönsiirtoreitin kapasiteetin riittävyyteen on arvioitava muiden lähialueen suunniteltujen tuulivoimapuistojen kanssa.

Pohjois-Pohjanmaan liitossa on käynnissä TUULI-hanke, jonka tavoitteena on tarkastella uusia potentiaalisia tuulivoima-alueita maakunnassa. Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan päivittäminen käynnistetään loppuvuodesta 2021.

Pohjois-Pohjanmaan museo, arkeologinen kulttuuriperintö

Suunnittelussa on otettava huomioon, että mikäli voimalat tulevat olemaan haruksellisia, ei muinaisjäännöksiä tule sijoittaa harusten välialueille. Jatkosuunnittelussa arkeologiset kohteet tulee merkitä kartoille alueina liitteen 5 tavalla, ei kohdemerkeillä. Mikäli arkeologiassa selvityksessä erillisinä esitetyt lähekkäiset kohteet muodostavat yhtenäisen muinaisjäännösalueen, tulee näitä jatkossa käsitellä ja merkitä nämä yhtenäisenä muinaisjäännösalueena, josta käytetään muinaisjäännösrekisterin mukaista nimeä ja muinaisjäännöstunusta.

Pohjois-Pohjanmaan museo, rakennettu kulttuuriympäristö

Merkittävimmät vaikutukset ovat maisemaan, lähinnä Särkijärven, Jurkunan ja Sanginkylän kulttuurimaisemaan. Vaikutuksia maisemaan ja yksiköiden näkymiseen tulee tutkia riittävällä määrällä havainnekuvia kuvasovittein. Havaintopisteet tulee valita hankealueeseen päin avautuvasta pihapiireistä, kyläaukeilta ja järvien vastarannalta. Tärkeiden kohteiden lähimpien voimalayksiköiden maksimikorkeutta madaltamalla voidaan maisema- /näkövaikutuksia vähentää.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto

Yhteisvaikutusten osalta on syytä kiinnittää huomiota asuinrakennuksiin tai loma-asuntoihin, jotka jäävät eri voimala-alueiden väliin siten, että mahdolliset voimalaitokset ympäröivät asutusta ja vaikutuksia voisi ilmetä eri suunnilta.

Tämän hankkeen ja lähialueen muiden hankkeiden sähkönsiirron vaikutusarviointi olisi tarkoituksenmukaista sovittaa ajallisesti yhteen tämän hankkeen kanssa.

On syytä esittää häiriintyvien kohteiden (mm. vakituiset asunnot ja loma-asunnot) sijoittuminen etäisyysvyöhykkeineen vaikutusaluekartoille (melu, välke). Erityisesti noin kilometrin säteellä olevien häiriintyvien kohteiden määrä ja sijainti on syytä esittää tarkemmin.

Ääni/melu- sekä varjostus/välkevaikutusten yhtäaikaisten ilmenemisen samalla alueella voivat korostaa ihmisten kokemia yksittäisen tekijän kielteisiä vaikutuksia. Arviointiselostuksessa onkin syytä esittää havainnollisesti karttapohjalla yhtäaikaisesti ilmenevät vaikutusalueet.

Muita epävarmuustekijöitä voisi olla tuulivoimaloiden äänen vaihtelevuus eri sääolosuhteilla sekä alueen maankäytön muutos metsänhakkuiden ja muun maankäsittelyn myötä. Lisäksi loma-asunnot voivat olla rakenteellisesti ääneneristävyydeltään heikompia kuin vakituksessa asumiseen tarkoitettut pientalot.

Muulla saatuja kokemuksia tämän kokoluokan tuulivoimaloiden ympäristövaikutuksista on syytä myös hyödyntää mahdollisuuksien mukaan.

Puolustusvoimat, 3. Logistiikkarykmentti ei vastusta suunnitelman mukaisten (57 kpl, 300 m) tuulivoimaloiden rakentamista Utajärven Ponteman alueelle. Jos toteutettavien tuulivoimaloiden koko, määrä tai sijoittelu poikkeaa niistä tiedoista, joilla Puolustusvoimat on antanut lausunnon hankkeen lopullisesta hyväksyttävyydestä, tulee hanketoimijan saada Pääesikunnalta uusi lausunto. Jatkossa maankaivu- ja rakennustöitä tehdessä tulee huomioida alueella ja sen läheisyydessä mahdollisesti kulkevat Puolustusvoimien kaapeliliinjat.

Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjois-Pohjanmaan piiri

Esitellyissä kahdessa toteuttamisvaihtoehdossa ei ole suurta eroa voimaloiden määrässä, ja voimalat on sijoitettu hankealueelle hyvin samankaltaisesti molemmissa vaihtoehdoissa. Alueen erämaisen luonteen sekä arvokkaan suoluonnon suuren osuuden takia on syytä laatia vaihtoehto VE3, jossa voimaloita on merkittävästi vähemmän, eivätkä ne ole arvokkaiden kohteiden välittömässä läheisyydessä.

Hankealueella sijaitsevien laajojen luonnontilaisten soiden luontoarvot tulee turvata ja voimallasijoittelussa sekä tiestön suunnittelussa varmistaa, ettei niihin kohdistu haitallisia vaikutuksia myöskään välillisesti. Hankealueen koilliskulmalla aivan hankealueeseen rajoittuen sijaitsee arvokas suoluontokohde Iso Joutensuo. Voimalapaikkoja on syytä poistaa arvokkaiden soiden lähituntumasta.

Suden osalta on tiedossa, että hankealueella on tehty susihavaintoja, ja tunnettu reviirikin on hiljattain (vuonna 2019) sijainnut aivan lähellä. Arvioitavista ympäristövaikutuksista puuttuu selvitys kaavan vaikutuksista suurpetoihin. Rakentamisen aiheuttama häiriö sekä tuulivoimaloiden aiheuttama pysyvä häiriö tulee ottaa huomioon arvioitaessa, paljonko potentiaalisia levähdys- ja lisääntymispaikkoja voidaan heikentää. Myös sähkönsiirron sekä tieverkoston suunnittelussa tulee mahdolliset suurpetoreviirit ottaa huomioon.

Maakotkareviirien esiintyminen alueen lähiympäristössä kertoo hankealueen ympäristöineen olevan erämaista, ja täten suurpedoillekin sopivaa aluetta. Maakotkan osalta on selvitettävä, onko alueella sen varapesiä, ja toimittava niin, ettei lajin esiintyminen alueella vaaranna hankkeen myötä. On tiedon saamisen kannalta hyvä, että kotkien liikkumista aiotaan seurata lähettimillä, mutta mahdolliset kielteiset vaikutukset tämän hankkeen osalta eivät enää ole vältettävissä. Voimalapaikkojen karsiminen hankealueen koillis-itäreunalta mahdollistaa paremmin myös ravinnonhakulentojen säilyvän esteettöminä laajalle suoalueelle. Se on osaltaan haittojen ennaltaehkäisyä.

YVA-selvityksissä tulisi ottaa huomioon maa-ainesten ottotarve. Perustetaanko teiden ja voimaloiden rakentamiseen tarvittava maa-ainesten ottopaikka hankealueelle ja mitkä ovat sen ympäristövaikutukset? Hankitaanko maa-ainekset hankealueen ulkopuolelta? Tuulivoimapuiston vaatimasta maa-ainesten ottoluvasta ei suunnitelmissa mainita. Maa-ainesten ottoon voi liittyä pinta- ja pohjavesikuormitusta ja pölyn leviämistä.

Tuulivoimahankkeissa pyritään hyödyntämään olemassa olevaa tieverkostoa. Uusia, leveitä ja raskaan kaluston kantavia teitä väistämättä rakennetaan. Ponteman hankkeessa vaarana on erityisesti arvokkaan suoluonnon pirstoutuminen, vaikka soita onkin rajattu luontokohteiksi. Vaikutusten arviointi tulee ulottua koskemaan myös tieverkostoa. Puutteena suunnitelmassa on se, että rakennettavaa tiestöä ei ole merkitty suunnitelmiin.

Hankealue sijoittuu kokonaisuudessaan Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavan tuulivoimavarausalueiden ulkopuolelle. On ongelmallista, että tuulivoimaa rakennetaan runsaasti varausten ulkopuolelle ja kaavan ohjausvaikutus menetetään. Kokonaisarvio maakunnan tuulivoimarakentamisen tilanteesta ja sen vaikutuksista puuttuu.

Tuulivoimahankkeissa on vakiintunut käytäntö, että ne sijoitetaan ihmisasutuksesta erilleen. Tuulivoimarakentamisen koko ajan lisääntyessä tulisi käydä keskustelua, ovatko erämaiset alueet myöskään soveliaita näille hankkeille. Luonnon pirstoutuminen on luontokatoa kiihdyttävä tekijä, ja suurpedot sekä monet petolinnut tarvitsevat reviiereikseen asumattomia alueita.

Positiivista on, että tämän hankkeen yhteydessä tähänastisista selvityksistä oli yhteenveto nähtävillä.

Suomen Metsäkeskus päivittää avoimessa metsä- ja luontotiedossa esitettäviä tietoja jatkuvasti, minkä vuoksi ajantasainen tieto on tarkistettava tarkemmassa suunnittelussa ja myöhemmin hanketta toteutettaessa. Metsäkeskus tuottaa metsä- ja luontotietoa, mutta ei metsätaloussuunnitelmia (maininta s. 80).

Pinta- ja pohjavesivaikutuksien ja -riskien arvioinnissa on tarve huomioida, miten pintavesiä ohjataan hankealueelta. Metsäojituksia varten tehty laskuajat ja vesiensuojelurakenteet on mitoitettu metsätalouden tarpeita ajatellen, joten hankkeen yhteydessä on arvioitava tuulivoimarakentamisesta syntyvien lisätoimenpiteiden tarve.

Metsätalouden harjoittamiseen kohdistuvien taloudellisten vaikutusten arvioimiseksi olisi mahdollista esittää paikkatietoon perustuen arvio metsätalouskäytöstä poistuvasta maa-alueesta,

puuston määrästä ja kasvusta sekä vähenevistä hakkuumahdollisuuksista, joka kytkeytyy työllisyyteen.

Vaikutukset ilman laatuun ja ilmastoon -kohdassa on tarpeen arvioida hankkeen toteuttamisen myötä metsätaloudesta poistuvan maa-alueen eli metsäkadon määrä ja sen korvaaminen.

Suomen Turvallisuusverkko Oy:llä ei ole lausuttavaa.

Telia Finland Oyj:llä (Telia) ei kulje radiolinkkejä alueen läpi eikä rakennettavalla tuulivoimapuistolla ole vaikutusta Telian radioverkkoon.

Traficom pyytää muuttamaan viittaukset Liikenne- ja viestintävirastoon ja voimassa olevaan ilmailulain numeroon 864/2014. Lentoestelausuntoa haetaan nykyisin Fintraffic Lennonvarmistus Oy:ltä. Sähköisen viestinnän palvelut ovat riippuvaisia radiojärjestelmistä, joten on tärkeää varmistaa TV- ja matkaviestinpalveluiden sekä tutkien ja radiolinkkien toiminta myös jatkossa riittävän häiriöttömästi.

Utajärven Riistanhoitoyhdistys ry:llä ei ole huomautettavaa tuulipuistosuunnitelmaan, mutta paikallisilla metsästysseuroilla on epävarmuutta mahdollisista riistan vähenemisestä. Tuulipuistoalue on kokonaan hirvien kesä/talvilaidun aluetta. Metsäpeura valtaa aluetta tulevana vuosina, ennen kaikkea kesäisin suoalueet kuuluvat sen elinpiiriin. Metsäkanalintujen pesintä häiriintyy tulevana vuosina rakennusvaiheessa ja myöhemmin tuulimyllyjen äänistä.

Mielipide 1

Ponteman tuulipuiston alue on erityisen luontorikasta aluetta. Alueella elää paljon EU:n direktiivilajeja, jotka ovat liitteellä IV eli tiukimmin suojeltavia lajeja, ainakin susi, pohjanlepakko ja saukko. Ponteman alue kuuluu kiistattomasti susien (Luken kirjaaman "Kemilän lauman") ydinreviiriin. Mielipiteessä vaaditaan Ponteman tuulipuistohankkeen keskeyttämistä.

Mielipide 2 (yhteensä 42 allekirjoitusta)

Utajärven kunnassa on suunnitteilla seitsemän (7) tuulivoimahanketta, joista mittavin on Pontema Oy:n tuulivoimapuistohanke. Lähimmät asunnot ja kiinteistöt Yli-Utoksella sijaitsevat alle kahden (2) km:n etäisyydellä lähimmäksi suunniteltavista tuulimyllyistä. Nyt suunnitellulla tuulipuistolla ollaan muuttamassa maaseudun rauha kaupunkimaiseksi hälyksi. Väheneekö kiinteistöjen käyttö? Syntykö jopa muuttotappiota? Hanke ja myllyt vaikuttavat myös kiinteistöjen arvoja alentavasti. Mitä kautta hankkeen rakentamisen tarvitsema tiesto rakennetaan ja mistä teiden ja perustusten vaatima maa-aines hankitaan. Millaisista kuutiomääristä puhutaan? Miten laajasti myllyjen alue puhdistetaan? Miten myllyt pystytetään? Millainen alue puhdistetaan sähkölinjausten alta? Hankkeen mittakaava on valtava. Miten hanke vaikuttaa metsästyksen ja järven virkistyskäyttöön?

Pontemajärven ympäristö on alavaa ja suoperäisessä maastossa puusto on vähäistä ja alueella jo tehdyt avohakkuut vähentävät edelleen puuston melulta suojaavaa vaikutusta. On esitettävä myös melutason vähentämistoimenpiteitä meluhaittojen vähentämiseksi. Hankesuunnittelussa tulisi huomioida ihmisten terveyteen vaikuttavat tutkimukset.

Mitkä ovat tuulivoimapuistohankkeen kulkureittien, tiepohjan ja sähkölinjausten rakentamisen vaikutukset vesistöihin? Miten varmistetaan vesilain ja ympäristönsuojelulain toteutuminen?

Maaston vähäisistä korkeuseroista johtuen näkyvyysvaikutukset voivat olla voimakkaasti haittaavia. Jää epäselväksi, miten välkkeiden haitat Utoksen osalta "eliminoidaan". Jatkoselvityksissä on esitettävä havainnekuvia ja selvityksiä tuulimyllyjen näkyvyysvaikutuksista Yli-Utokselle.

Kunnan rooli hankkeen toteuttamisessa ja hankkeen toiminnan aikana sekä hankkeen päättämisen jälkeisissä toiminnoissa. Vaikutusta kunnan talouteen ja työllisyyteen on myös arvioitava kriittisesti ja eri näkökulmista

Allekirjoittaneet esittävät mallia, jossa tuulimyllyjen määrä on pudotettu 26:een ja suojaetäisyys asutukseen kasvaa. Mallissa Pontemajärven, Nuanjärven ja Säynäväjärven ympäristö ja luonto säilyttäisi nykyisen erämaaluonteensa.

Mielipide 3

Kannatan tuulivoimaa vahvasti, mutta on syytä harkita tarkasti voimaloiden sijaintipaikkaa maisema- ym. haittojen minimoimiseksi. Ponteman tuulivoimapuiston voimalat ovat ennennäkemättömän suuria, jollaisten maisema- ja äänellisiä häiriöhaittoja ei olla juuri aiemmin koettu eikä tietoa tämän luokan voimaloiden vaikutuksista juuri ole.

Erityisesti Vaaransuon kaakkoispuolelle sijoittuva voimala aiheuttaa hyvin suuren haitan. Vaaransuo on poikkeuksellisen hieno, pieni, liki intiimi, käytännössä koskematon aapasuo.

Vaaranlammin rannalla on veljeni ja minun omistama eräkämppä savusaunoineen, jonka terassinäkymän muodostaa Vaaranlammin vesipeili ja Vaaransuon aapa. Hyvin lähelle sijoittuva valtava tuulivoimala tuhoaisi tämän maiseman ja idyllin. Välkkyvaloineen tuulivoimala aiheuttaisi sen, että talviyön pimeys ja rauha kaikkoisivat. Lisäksi kaksi Lamminvaaraan sijoittuvaa voimalaa aiheuttaisi liian laajan näköalahäiriön kämpän ja myös Sanginkylän kulttuurimaiseman asutuksen suuntaan. Niiden sijoittumista tuohon pitäisi miettiä uudelleen.

Mielipide 4

Kannatan tuulivoimaa vahvasti. Kuitenkin on syytä harkita tarkasti voimaloiden sijaintipaikkaa maisema- ym. haittojen minimoimiseksi. Ponteman tuulivoimapuiston voimalat ovat ennennäkemättömän suuria, jollaisten maisema- ja äänellisiä häiriöhaittoja ei olla juuri aiemmin koettu. Tietoa tämän luokan voimaloiden vaikutuksista ei juuri ole.

Erityisesti voimala, joka sijoittuu Vaaransuon kaakkoispuolelle, aiheuttaa hyvin suuren haitan. Vaaransuo on poikkeuksellisen hieno, pieni, liki intiimi, käytännössä koskematon aapasuo.

Vaaransuon reunalla on minun rakentama laavu virkistyskäyttöön, jonka terassinäkymän muodostaa Vaaranlammin vesipeili, Lamminvaaran kalliot ja Vaaransuon aapa. Laavua on tarkoitettu käyttämään virkistäytymiseen läpi vuoden, ja luoda kiinteistölle luontovierailuja. Hyvin lähelle sijoittuva tuulivoimala tuhoaisi tämän maiseman ja idyllin. Välkkyvaloineen tuulivoimala aiheuttaisi sen, että talviyön pimeys ja rauha kaikkoisivat.

YHTEYSVIRANOMAISEN LAUSUNTO

Yhteysviranomaisen lausunnon valmistelu

Yhteysviranomaisen lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksessa seuraavat henkilöt:

johtava vesitalousasiantuntija, FT Kimmo Aronsuu
ylitarkastaja, FM (geologia) Maria Ekholm-Peltonen
liikennejärjestelmävastaava, DI Päivi Hautaniemi
ylitarkastaja, insinööri Kirsi Kalliokoski
ilmasto- ja kiertotalousasiantuntija, DI Sanna Moilanen
ylitarkastaja, FM (biologia) Jorma Pessa
asiantuntija, HTL (aluetiede) Jarkko Pietilä
ylitarkastaja, FM (biologia) Marja-Liisa Seväkivi
alueidenkäytönasiantuntija, insinööri Markku Siira
ylitarkastaja, TkL Heli Törtlö
ympäristöasiantuntija, FT Heli Kinnunen (lausunnon esittelijä)

Osallistuminen

YVA-menettelyn keskeisiin periaatteisiin kuuluu osallistumisen mahdollistaminen ja laaja kuuleminen. YVA-menettely on tässä hankkeessa osana kaavaprosessia ns.

yhteismenettelyssä. Kunta vastaa kaavakuulemisen lisäksi myös YVA-menettelyyn kuuluvasta osallistamisesta ja tiedottamisesta.

Yhteysviranomainen toteaa, että ennakkoneuvotteluun osallistuneita ei mainita arviointisuunnitelmassa. Läsnä oli hankevastaavan, konsultin, ELY-keskuksen (yhteysviranomainen), Pohjois-Pohjanmaan liiton, Pohjois-Pohjanmaan museon, Metsähallituksen, Oulunkaaren ympäristöpalvelujen, Utajärven kunnan, Vaalan kunnan sekä Etha Wind Oy:n edustus. Seurantaryhmään kutsutut tahot on mainittu, mutta osallistuneita, kokoontumisen päivämäärää (15.12.2020) ja keskustelun aiheita ei mainita. Arviointiselostuksessa tulee osallistamisesta selvittää näiltä osin. Lisäksi tulee selvittää, miten seurantaryhmässä esiin nousseet asiat on huomioitu hankkeen suunnittelussa.

YVA-lain mukaisesti kuulutus on ollut nähtävillä kaikissa vaikutusalueen kunnissa. Arviointisuunnitelmassa mainitaan, että aineisto on ollut nähtävillä Utajärven kunnassa, mutta sen lisäksi kuulutus on ollut nähtävillä Vaalan ja Puolangan kuntien ja Pudasjärven ja Oulun kaupunkien sähköisillä ilmoitustauluilla ja fyysinen raportti on ollut nähtävillä Utajärven, Vaalan ja Puolangan kunnanvirastoissa sekä Utajärven kirjastossa. Lausuntoja on pyydetty keskeisiltä tahoilta, mutta tämä ei arviointisuunnitelmasta käy selvästi ilmi. Mainitut puutteet tulee korjata arviointiselostukseen.

Kurimon Erä ry:n lausunnossa on lista metsästysseuroista, joilta ei ole pyydetty lausuntoa. Yhteysviranomainen pitää tärkeänä alueen metsästysseurojen osallistamista ja mainituilta seuroilta tulee pyytää lausunnot arviointiselostusvaiheessa. Seurantaryhmän kokoonpanoa ja metsästäjille suunnattuja haastatteluja ja/tai erillisiä keskustelutilaisuuksia tulee harkita.

Koronan takia yleisötilaisuus oli etäyhteyksillä, mikä saattoi rajoittaa vanhemman ikäluokan osallistumista, mutta toisaalta mahdollisti muualla asuvien osallistumisen. Seuraava yleisötilaisuus on suositeltavaa järjestää mahdollisuuksien mukaan sekä etäyhteyksillä että lähilitaisuutena ja huolehtia tiedottamisesta.

Yhteysviranomainen katsoo edellä mainituista puutteista huolimatta, että hankkeesta on tiedotettu ja osallistuminen on ollut mahdollista riittävällä tavalla.

Vaikutusten arviointi

Arviointisuunnitelman tarkoituksena on kertoa mitä ja miten hankkeen eri vaihtoehtojen vaikutuksia aiotaan arvioida, mitä menetelmiä arvioinneissa käytetään ja mitä epävarmuuksia arviointiin liittyy. YVA-lain mukaisesti arviointisuunnitelmalla on yhteys arviointiselostukseen ja siitä annettavaan perusteltuun päätelmään. Arviointiselostuksessa on oltava kuvaus hankkeen kohtuullisten vaihtoehtojen todennäköisesti merkittävistä ympäristövaikutuksista (YVA-laki 19 §). Vastaavasti yhteysviranomaisen laatii perustellun päätelmänsä hankkeen merkittävistä ympäristövaikutuksista (YVA-laki 23 §).

Arviointisuunnitelmassa ei oteta kantaa hankkeen todennäköisesti merkittäviin vaikutuksiin, mutta keskeisimmät selvitettävät ympäristövaikutukset on tunnistettu. Yhteysviranomaisen näkemyksen mukaan arvioinnin painopistealueisiin kuuluu ihmisten elinolot ja viihtyvyys, luonnon monimuotoisuus, maakuntakaavoitus sekä yhteisvaikutukset muiden hankkeiden kanssa. Selvittäviin asioihin kuuluu myös maa-ainesten oton vaikutukset.

Suunnitelmassa on riittävästi kuvattu, miten vaikutusten merkittävyyden määrittely tullaan tekemään, mutta vaihtoehtojen vertailun arviointi puuttuu. Yhteysviranomaisen painottaa, että raportista tulee ilmetä vaikutusten merkittävyys eri hankevaihtoehtojen ja millä tavalla lieventämiskeinot vaikuttavat vaikutusten merkittävyyteen. Arvioidut vaikutukset ja erot vaihtoehtojen välillä tulee koota taulukoksi vaihtoehtojen keskinäisen vertailun helpottamiseksi. Asukaskyselyn tulosten käyttäminen merkittävyyden arvioinnissa tulee avata huolella.

Kappaleessa 8 on mainittu laadittavat selvitykset (luonto, maisema ja arkeologia). Tähän tulee lisätä myös muut selvitykset, kuten melu- ja väikeselvitykset, asukaskysely ja haastattelut.

Hankkeen kasvillisuus- ja linnustوسelvitykset on jo tehty ja arviointisuunnitelmassa on esitetty selvitysten tuloksia. Osallisten kannalta tämä saattaa olla hämmäntävää ja tuo tunteen, ettei selvitettäviin asioihin voi enää vaikuttaa. Raportti olisi selkeämpi, jos siinä olisi keskitytty arviointisuunnitelman keskeisiin asioihin: mitä ja miten vaikutuksia aiotaan arvioida ja millä menetelmillä. Laajempi selvitysten tulosten esittely kuuluu arviointiselostukseen. Jo tehtyjä selvityksiä voi ja tuleekin jatkossa täydentää tarvittaessa, kuten tästä yhteysviranomaisen lausunnosta ilmenee.

Kartta-aineiston laatu on heikko ja monissa kartoissa käytetyillä mittakaavalla tarkka esitys ei ole mahdollista. Tarvittaessa on parasta käyttää taitettavia A3-kokoisia karttoja arviointiselostuksen liitteenä.

Yhteysviranomaisen näkee perustelluksi varautua selvittämään myös haruksellisten voimaloiden vaikutukset.

Hankkeen tausta, tekninen kuvaus ja toteuttamisaikataulu

Hankkeen taustaksi on esitetty mm. tiedot kansallisista ja kansainvälisistä ilmastotavoitteista ja hankkeen alueellisesta merkityksestä. Hankkeen teknisessä kuvauksessa on esitetty tietoja mm. tuulivoimalan rakenteista ja perustustavoista.

Yhteysviranomaisen toteaa, että tässä yhteydessä voisi tuoda esille Suomen kansallisen hiilineutraaliustavoitteen vuodelle 2035, voimassa olevan vuoden 2016 ilmasto- ja energiastrategian sekä valmisteilla oleva ilmasto- ja energiastrategian. Lisäksi olisi hyvä tuoda esille valtioneuvoston huhtikuussa 2021 julkaisema periaatepäätös kiertotalouden strategisesta ohjelmasta, jossa asetetaan tavoitteita luonnonvarojen kestävälle ja tehokkaalle käytölle.

Hankkeen alueellisen merkityksen yhteydessä tulisi tuoda esille hankkeeseen liittyvät maakunnalliset ilmasto- ja energiatavoitteet. Pohjois-Pohjanmaan ilmastotiekartta on hyväksytty maakuntahallituksessa helmikuussa 2021. Kappaleessa olisi hyvä esittää hankkeen tuulivoimaloiden kokonaissähköteho ja sähkön nettotuotantotavoite sekä hankkeen vaikuttavuus alueellisesti.

Arviointisuunnitelmassa ei ole esitetty hankealueen tuuliooloja ja mittaustuloksia, jotka tuulivoimahankkeissa on pääsääntöisesti esitetty perusteluna hankkeen kannattavuudesta ja soveltuvuudesta tuulivoimatuotantoon. Arviointiselostukseen tuulisuustiedot on hyvä lisätä.

Yhteysviranomaisen huomauttaa epäselvästä ilmauksesta voimaloiden koossa. Arviointisuunnitelmassa on käytetty termiä tornin maksimikorkeus 300 m, kun selkeämpi ilmaus olisi voimalan kokonaiskorkeus 300 m. Luontoselvityksessä, kuulutuksessa ja

Utajärven kunnan kaavoitussivuilla on mainittu voimaloiden kokonaiskorkeudeksi 300 m. Hankkeen teknisessä esittelyssä puhutaan yleisellä tasolla nykyisten maalle asennettavien teollisen kokoluokan tuulivoimaloiden tehoista ja mitoista, vaikka tässä hankkeessa suunnitellut voimalat ovat huomattavasti kuvattua suurempia. Esimerkiksi kuvaan 5 olisi tullut selkeästi merkitä suunniteltujen voimaloiden mitat tai muuten esittää ne havainnollisesti. Voimaloiden koot ja käytetyt termit tulee ilmaista selkeästi arviointiselostuksessa.

Hankevaihtoehtoja kuvaavissa kartoissa ei ole esitetty suunniteltuja tieyhteyksiä, mitä voidaan pitää puutteena hankkeen kokonaistarkastelun kannalta. Alueella on olemassa olevia metsäautoteitä, mutta kuten liitekartoista 1 ja 2 käy ilmi hankkeeseen tulee liittymään myös merkittävä määrä uusien teiden rakentamista. Osa voimaloista sijoittuu alueen laajan, luonnontilaisen suokokonaisuuden keskelle, mikä tulisi edellyttämään teiden rakentamista esim. suon keskellä oleviin metsäsaarekkeisiin. Arviot teiden määristä (km) sekä sijoittumisesta olisi tullut kuvata jo nyt arviointisuunnitelmassa, koska tiet ja niiden rakentaminen muodostavat merkittävän osan hankkeen ympäristövaikutuksista. Muutenkin hankkeen maankäyttötarvetta tulee kuvata tarkemmin. Arviointiselostuksessa tulee olla tiedot mm. tiestön rakentamisesta sekä maa-ainesten hankinnasta ja määrästä. Voimalat, tiet, sähköasemat ja muut rakennelmat esittää selvästi kartoilla. Lisäksi tulee esittää kartta hankkeen sijoittumisesta Suomessa/Pohjois-Pohjanmaalla. Myös hankkeen aikataulu tulee päivittää.

Hankkeen vaihtoehdot

YVAA 3 §:n 2 kohdan mukaan arviointisuunnitelmassa on esitettävä tarpeellisessa määrin hankkeen kohtuulliset toteuttamisvaihtoehdot, jotka ovat hankkeen ja sen erityisominaisuuksien kannalta varteenotettavia, ja joista yhtenä vaihtoehtona on hankkeen toteuttamatta jättäminen, jollei tällainen vaihtoehto ole erityisestä syystä tarpeeton.

Arviointisuunnitelmassa ei käy ilmi, millä perusteella vaihtoehdot on muodostettu. Yhteysviranomaisen toteaa molemmat vaihtoehdot (51 tai 45 voimalaa) suuriksi. YVA-menettely toimii parhaimmillaan suunnittelun välineenä ja YVA:n tulisi vaikuttaa ympäristöllisesti hyväksyttävän hankkeen löytymiseen. Yhteysviranomaisen katsoo, että arviointiin on perusteltua sisällyttää vaihtoehto, jossa laajan suokokonaisuuden keskellä oleville tai siihen liittyville metsäsaarekkeille ei sijoitu voimaloita. Voimalamäärä olisi tässä vaihtoehdossa pienempi kuin vaihtoehdossa 2. Arviointityön edetessä on suunnittelussa voitava poistaa ne voimalat, jotka vaikutustarkastelun perusteella eivät ole ympäristön kannalta toivottavia.

Esitetyissä kartoissa kahden hankevaihtoehdon väliset eroavaisuudet jäävät osin epäselväksi. Vertailun kannalta hyödyksi olisi havainnollistava kartta, jossa eri vaihtoehtojen voimalapaikat olisi kuvattu esimerkiksi eri väreillä.

Sähkönsiirto

Sähkönsiirtovaihtoehdot ja hankealuetta lähimmät muut tuulivoimahankkeet on esitetty kuvassa, jonka perusteella sähkönsiirtoa suunnitellaan yhteistyössä Maaselän ja Pahkavaaran tuulivoimahankkeiden kanssa. Arviointisuunnitelman mukaan voimajohdohankkeesta tullaan laatimaan erillinen YVA-menettely, jossa tarkastellaan vaihtoehtoisia sähkönsiirtoreittejä.

Fingridin näkemyksen mukaan Ponteman tuulivoima-alue tulisi liittää 400 kV johdolla Pyhänselän sähköasemalle yhteistyössä alueen tuulivoimatoimijoiden kanssa.

Pohjois-Pohjanmaan liiton lausunnossa korostetaan, että tuulivoimapuiston sähkönsiirtoratkaisu on oleellinen osa hankkeen vaikutusten tarkastelua, ja siksi sähkönsiirron vaikutukset olisi hyvä sisällyttää tuulivoimahankkeen arviointimenettelyyn.

Yhteysviranomaisen toteaa, että ympäristöministeriöltä on tullut hallinnollinen linjaus YVA-menettelyn hankekokonaisuudesta. Ministeriö toteaa seuraavaa: ”Tuulivoimalahankkeeseen (päähanke) kuuluu itse voimaloiden lisäksi myös esimerkiksi voimajohdot ja laitosalueelle johtavat tiet (liitännäishankkeet). EU:n komissio on ohjeistanut liitännäishankkeiden kuulumista YVA-menettelyn piiriin ns. ”centre of gravity” -testin avulla (Commission Note, Subject: Interpretation line suggested by the Commission as regards the application of Directive 85/337/EEC to associated/ancillary works. 5.3.2012). Siinä arvioidaan, ovatko liitännäiset hankkeet tai toimet YVA-menettelyn kohteena olevan hankkeen kannalta keskeisiä tai siihen suoraan liittyviä. Mikäli näin on, nämä toimet tai liitännäishankkeet kuuluvat hankekokonaisuuteen ja näin ollen myös YVA-menettelyn piiriin. Komission ohjeen mukaan tämä kriteeri täyttyy esimerkiksi silloin, kun liitännäishanke palvelee yksinomaan päähankkeen tarkoitusta. Tämä kriteeri täyttyy tuulivoimahankkeissa, joissa voimajohtoon ainoa tarkoitus on siirtää tuulivoimalassa tuotettu sähkö kantaverkkoon, ja joissa koko tuulivoimala olisi käytännössä käyttökelvoton ilman voimajohtoa. Tuulivoimalan voimajohto on siis komission ”centre of gravity” –testin nojalla pidettävä osana tuulivoimalahanketta.” Ympäristöministeriön linjauksen perusteella tulee tuulivoimahankkeessa edellyttää sähkönsiirron arviointia samassa YVA-menettelyssä tuulivoimahankkeen kanssa. Arviointisuunnitelman mukainen erillinen YVA-menettely voimajohtohankkeelle ei siis ole mahdollinen. Jos sähkönsiirtoa ei arviointiselostuksessa käsitellä riittävästi, niin että yhteysviranomaisen voi antaa perustellun päätelmän, tulee voimajohtoon arvioinnin osalta kyseeseen YVA-lain mahdollistama täydennysmenettely. Tuolloin arviointiselostus asetetaan uudestaan nähtäville ja yhteysviranomaisen antaa uuden perustellun päätelmän täydennetyistä tiedoista ja arvioinneista.

Yhteysviranomaisen korostaa sähkönsiirron vaikutusten selvittämistä samalla painoarvolla kuin tuulivoimaloiden vaikutukset. Sähkönsiirto tulee arviointiselostuksessa huomioida vaikutusalueen rajauksessa, nykytilan kuvauksessa sekä vaikutusten arvioinnissa vaikutustyypeittäin.

Liittyminen muihin hankkeisiin

Lähimmät tuulivoimahankkeet ovat Utajärven kunnan alueella sijaitsevat Pahkavaara (5 km), Maaselkä (8 km) ja Rantasuo (yli 15 km). Lähimpien hankkeiden etäisyydet on mainittu kaavoituksen yhteydessä ja ne on esitetty hankkeen yleiskuvauksen yhteydessä (Kuva 2).

Yhteysviranomaisen huomauttaa, että tuulivoimahankkeiden lisäksi tulee huomioida myös muut mahdolliset lähialueen hankkeet, kuten turvetuotanto ja voimajohtohankkeet. Arviointiselostuksessa tulee lähialueen muut tuulivoimahankkeet olla selkeästi esitettynä kartalla ja taulukossa. Tiedoista tulee ilmetä etäisyydet, voimaloiden määrä ja hanketilanne.

Hankkeeseen liittyvien ja yhteisvaikutuksia mahdollisesti aiheuttavien hankkeiden toteuttamisen tilanne on hyvä päivittää arviointiselostukseen. Myös Pohjois-Pohjanmaan liiton TUULI-hanketta ja sen tuloksia tulee arviointiselostuksessa käsitellä.

Hankkeen toteuttamisen edellyttämät luvat ja suunnitelmat

Arviointisuunnitelmassa on tuotu esille hankkeen edellyttämät luvat ja suunnitelmat sekä niihin rinnastettavat päätökset.

Liikenteen turvallisuusviraston tehtävät ovat 1.1.2019 alkaen siirtyneet Liikenne- ja viestintävirasto Traficomille. Traficomin lausunnon mukaisesti aineistossa olevat viittaukset tulee tältä osin päivittää, samoin ilmailulain numero. Lentoestelausuntoa haetaan nykyisin Fintraffic Lennonvarmistus Oy:ltä.

Yhteysviranomaisen lisää, että maantielaki on korvattu lailla liikennejärjestelmästä ja maanteistä (1.8.2018). Huomioon tulee ottaa myös muinaismuistolaki ja sen uudistus (29.3.2019/428), maa-aineslain mukainen ottamislupa ja mahdolliset poikkeamisluvat. Arviointiselostuksessa luvat ja suunnitelmat olisi hyvä esittää taulukkomuodossa.

Kuvaus todennäköisen vaikutusalueen ympäristön nykytilasta ja kehityksestä

Arviointisuunnitelmassa kuvataan hankealueen ympäristön tilaa pääosin sellaisella tarkkuudella, että vaikutusten tunnistaminen ja arvioinnin kohdentaminen on mahdollista.

Yhteysviranomaisen huomauttaa kuitenkin, että kuvaukset asutuksen, virkistysalueen, elinkeinotoiminnan ja liikenteen teemoissa on niukka ja luonnonvarojen hyödyntämisestä ei ole kuvattu lainkaan. Virkistysosio on tiivis kuvaus muutamasta virkistyskohteesta ja reitistä – kuvaus ei selvennä kuinka aktiivista näiden käyttö on, onko alueella aktiivista yhteisöllistä toimintaa tms. Elinkeinotoiminnasta tuodaan esiin lähinnä metsätalous. Maiseman nykytilan kuvauksessa kerrotaan yleisistä tuulivoiman aiheuttamista maisemavaikutuksista ja vaikutusten arvioinnin lähdeteokset. Nämä seikat kuuluvat vaikutusten arviointiosioon. Hankealueesta saisi paremman käsityksen kuvien ja taulukoiden avulla. Kuvat puuttuvat kokonaan esimerkiksi kasvillisuuden ja linnuston osalta.

YVA-asetuksen tarkoittamaa ympäristön vaikutusalueen kehittymistä ei arviointisuunnitelmassa ole kuvattu. Arviointiselostuksessa tulee arvioida vaikutusalueen kehitystä, mikäli hanketta ei toteuta (0-vaihtoehto).

Vaikutusalueen raja

Hankkeen lähivaikutusten alueeksi esitetään kahden kilometrin etäisyyttä ja kauko-vaikutusten alueeksi kymmenen kilometrin etäisyyttä uloimmista tuulivoimaloista. Todetaan, että kaikkia vaikutuksia tarkastellaan myös laajemmalla alueella, mikäli arvioinnin kuluessa ilmenee siihen tarvetta. Lisäksi vaikutusalueella on erikseen kuvailtu maisema-, linnusto- ja kasvillisuusvaikutusten yhteydessä.

YVA-asetuksen 3 § kohdan 5 mukaan arviointisuunnitelmassa on esitettävä perustellut arvioitavien ympäristövaikutusten rajaukselle. Yhteysviranomaisen toteaa, että nämä tiedot löytyvät arviointisuunnitelmasta riittävällä tavalla.

Yhteysviranomaisen korostaa, että eri vaikutustyyppien erilaisesta ilmenemisestä huolimatta on havainnointi riittävällä tavalla koko aluetta, jolle vaikutuksia aiheutuu. Esim. maisemavaikutukset on syytä esittää koko siltä alueelta, jossa tuulivoimalat tuovat näkymään (ainakin 20-25 km etäisyydelle).

Vaikutusalueet tulisi esittää taulukkomuodossa kunkin vaikutustyyppin osalta. Lisäksi olisi hyvä mainita vaikutusalue kunkin vaikutusosion yhteydessä.

Mikäli tuulivoimaloiden paikkoja muutetaan arvioinnin kuluessa, on otettava huomioon, että tarkasteltava alue muuttuu ja siltä on oltava olemassa vastaavat tiedot kuin muualta vaikutusalueelta.

Kaavoitus, yhdyskuntarakenne ja maankäyttö

Asutus

Arviointisuunnitelman mukaan hankealueella ei sijaitse asuin- tai lomarakennuksia. Hankealueen välittömässä läheisyydessä on muutamia yksittäisiä vakituisia ja lomajäsenasuntoja Pohjasuon ja Säynäjärven lähistöllä.

Yhteysviranomaisen katsoo, että nykytilan kuvaus asutuksen suhteen on erittäin niukka. Rakennusten määrää ja etäisyyttä voimaloihin ei täsmennetä ja kuvasta 6 niistä on mahdotonta tulkita. Hankealueen etäisyyden lähimpään asutukseen joutuu lukija itse tulkitsemaan – ainoa kartalla näkyvä etäisyysvyöhykemarkintä on 5 km. Arviointiselostuksessa tulee olla taulukko hankealueen lähialueiden asukkaiden määrästä sekä asuinrakennusten ja vapaa-ajan asuntojen määrästä. Karttaan tulee lisätä asutuksen 2 km etäisyysvyöhyke. Arviointiselostuksen kuviin ja karttoihin tulee panna nostaa. Tarvittaessa on parasta käyttää taitettavia A3-kokoisia karttoja arviointiselostuksen liitteenä.

Kaavoitus ja muu maankäyttö

OAS- ja YVA-suunnitelmassa tuodaan esille osallistumis- ja arviointisuunnitelman tarkoitus, kuvataan kaavoituksen keskeiset tavoitteet ja aikataulu sekä voimassa olevat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ja kaavoitustilanne. Lisäksi suunnitelmassa on esitetty maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) mukaiset yleiskaavoitusta koskevat sisältövaatimukset sekä tuulivoima-yleiskaavoitusta koskevat erityiset sisältövaatimukset. Hankealueelle ei ole maakuntakaavassa osoitettu tuulivoimala-alueita.

Hankealueen käytön todetaan koostuvan tavanomaisesta maa- ja metsätaloustoiminnasta sekä virkistyksestä ja metsästäyksestä. Osittain suunnittelualueelle sijoittuu Korttesuon (Korentosuo) turvetuotantoalue.

Maankäyttövaikutusten luonnetta aiotaan selvittää ja merkittävyyttä arvioida maastokäynneillä, kartta- ja paikkatietoaineistoilla, mahdollisilla täydentävillä haastatteluilla, vuorovaikutustilaisuuksien palautteen sekä esitettyjen lausuntojen ja mielipiteiden perusteella.

Kainuun ELY-keskus pitää perusteltuna, että lähialueen kaavoitustilannetta kuvattaisiin laajemmin kuin miten asiaa on selvitetty laaditussa OAS:ssa. Kainuun ELY-keskuksen näkemyksen mukaan hankealueen lähellä olevat asemakaavat (ml. ranta-asemakaavat) ja Kainuun maakuntakaavassa osoitetut kohteet (Saarijärven vanhat metsät ja Palkinkankaan metsätyökämpä) tulisi huomioida hankkeen vaikutuksia arvioitaessa. Lausunnossa tuodaan esiin myös Kainuun tuulivoiman maakuntakaavan tarkistaminen (tullut vireille vuonna 2019).

Pohjois-Pohjanmaan liiton mukaan raportin kappaleeseen 7.1.3. olisi hyvä täydentää, että tuulivoimaa on käsitelty Pohjois-Pohjanmaan 1. ja 3. vaihe- ja osakaavoissa. Lisäksi liitto selvittää maakuntakaavatilannetta ja maakuntakaavamerkintöjä. Pohjois-Pohjanmaan liitto tähdentää lausunnossaan, että voimassa olevan maankäyttö- ja rakennuslain mukaan seudullisesti merkittävää tuulivoima-alueita ei voida nykytilanteen mukaan hyväksyä ennen kuin alue on maakuntakaavassa tv-1 -alueena. Tuulivoima-osa-yleiskaava ei myöskään saa olla ristiriidassa maakuntakaavan keskeisten tavoitteiden ja periaatteiden kanssa, eikä kaava saa vaikeuttaa maakuntakaavan toteuttamista.

Yhteysviranomainen toteaa, että Pohjois-Pohjanmaan liiton ja Kainuun ELY-keskuksen lausunnoissaan esitetyt näkökulmat tulee huomioida arviointiselostuksessa. Arviointiselostuksessa on tarpeen kuvata voimassa olevien kaavojen sisältöä sekä arvioida vaikutuksia kaavoissa osoitettuun maankäyttöön.

Maisema ja kulttuuriympäristöt

Maisemavaikutusten arvioimiseksi aiotaan laatia havainnekuvia keskeisiltä paikoilta, joilta avautuu näkymiä kohti tuulivoima-aluetta, kuten merkittäviltä tiealueilta, asuinalueilta ja arvokohteiden tuntumasta. Havainnekuvat aiotaan toteuttaa laajakulmaisina panoraamavalokuvina ja tuulivoimaloiden näkyvyyttä maisemassa aiotaan tarkastella näkyvyysalueanalyysillä.

Hankealueella ei sijaitse valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita eikä merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä. Päivitysinventoinnin pohjalta valtakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi ehdotettu Olvassuo sijaitsee lähimmillään noin 11 km päässä hankealueesta. Hankealueen läheisyydessä on useita maakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita (Sanginkylä, Juorkuna ja Särkijärvi). Näille alueille sijoittuvat myös maakunnallisesti merkittävät rakennettujen kulttuuriympäristöjen kohteet.

Yhteysviranomainen toteaa, että vaikutusten arviointiin tulee sisällyttää myös paikallisesti arvokkaat kohteet. Arvioinnissa tulee hyödyntää Kainuun ELY-keskuksen maanitsemat raportit Puolangan kunnan paikallisesti arvokkaista kohteista sekä Kainuun maakunnallisesti arvokkaista rakennushistoriallista kohteista.

Maisemavaikutusten arvioinnissa ja arvioinnin tulosten raportoinnissa tulee noudattaa Ympäristöministeriön ohjetta "Maisemavaikutusten arviointi tuulivoimarakentamisessa" (Suomen Ympäristö 1/2016). Etäisyysvyöhykkeiden ja vaikutusalueen määrittelyssä tulee kuitenkin huomioida, että mainittu opas on vuodelta 2006 (päivitetty 2016), jolloin voimaloiden korkeudet olivat huomattavasti nykyistä matalampia. Esimerkiksi oppaan mukainen välitön vaikutusalue 0-200 metriä ei kata edes hankkeen tuulivoimaloiden maksimikorkeuden (300 m) mukaista kaatumisaluetta. Voimaloiden korkeuden ja hankealueen vähäisten korkeuserojen vuoksi hankkeella voi olla vaikutuksia myös kaukomaisemaan, esimerkiksi Olvassuon alueella.

Havainnekuvia tulisi esittää monipuolisesti ja riittävästi eri puolelta hankealuetta huomioiden asutus, loma-asutus, maisemallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaat kohteet, tiemaisema, virkistysalueet sekä luonnonsuojelualueet, joilla on virkistyskäyttöä. Tärkeitä paikkoja ovat esimerkiksi järvien rannat (etenkin vastaranta hankealueesta päin katsoen), Utosjoki, Puolangantien varsi, Olvassuo sekä Sanginkylä, Juorkuna ja Särkijärvi. Vaikutusten arviointiin tulee saadun palautteen mukaisesti sisällyttää myös Puokionvaara ja Yli-Otos. Havainnekuvissa on ilmoitettava käytetty polttoväli, normaaliobjektiivin on katsottu vastaavan parhaiten ihmissilmän havaitsemaa maisemakuva. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon mahdollisuus, että tuulivoimalat olisivat haruksellisia (esim. kuvasovitteet haruksellisista voimaloista).

Lentoestevalojen näkymisen havainnollistamiseksi on tarpeen tehdä myös hämärään/pimeään vuorokaudenaikaan ajoittuvia valokuvasovitteita.

Muinaisjäännökset

Utajärven Ponteman tuulivoimapuiston hankealueella on tehty kesällä 2020 arkeologinen inventointi (Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu).

Hankealueella oli tiedossa kolme kiinteää muinaisjäännöstä ja inventoinnissa löytyi

18 uutta muinaisjäännöskohdetta. Arviointisuunnitelman mukaan hankkeella voisi olla vaikutusta neljään muinaisjäännöskohteeseen, joista lähin sijaitsee noin 60 m päässä suunnitellusta voimalapaikasta. Lähtökohtaisesti voimaloiden paikat aiotaan suunnitella siten, että muinaisjäännökset eivät vaarannu.

Pohjois-Pohjanmaan museon lausunnon mukaisesti suunnittelussa on otettava huomioon, että mikäli voimalat tulevat olemaan haruksellisia, ei muinaisjäännöskohdteiden sijoitusta harusten välialueille. Kohteet tulee käsitellä ja merkitä museon ohjeistuksen mukaisesti.

Elinolot ja viihtyisyys, terveys

Hankealueen käytön mainitaan koostuvan tavanomaisesta maa- ja metsätaloustaloustästä sekä virkistyksestä ja metsätyksestä. Hankkeessa aiotaan laatia yleiskysely, johon voivat vastata erityisesti lähialueen asukkaat, mutta myös kaikki kuntalaiset, vapaa-ajan asukkaat, alueen muut käyttäjät sekä muut asiasta kiinnostuneet. Lisäksi aiotaan haastatella olennaisten sidosryhmien edustajia. Ihmisiin kohdistuviksi vaikutuksiksi mainitaan mm. mahdollinen melu- ja väkivalta, vaikutukset virkistys- ja harrastusmahdollisuuksiin, maiseman muuttuminen sekä rakentamisen aikaan lisääntyneestä liikenteestä aiheutuvat haitat.

Yhteysviranomaisen toteaa, että ihmisiin kohdistuvien vaikutusten taustoituksessa tuodaan esiin keskeiset osatekijät, joihin kokonaisarviointi perustuu. Kuten kuvauksessa mainitaan, tärkeää on selvittää kohdealueen elinolojen ja virkistystoiminnan nykytilaa, tuoda esiin paikallisten kokemuksia hankealueen käytöstä virkistykseen ja vapaa-ajan toimintaan ja analysoida kuinka toiminta muuttuisi tuulivoima-alueen myötä. Paikallisten yhdistysten aktiivinen osallistaminen on tärkeää. Tehtävä asukaskysely on myös hyvä keino kerätä ajantasatietoa. Arviointisuunnitelmassa asukaskysely ja sen toteuttaminen on kuvattu puutteellisesti. Asukaskysely tulee toteuttaa kirjallisena, postitettavana kyselynä hankkeen vaikutuspiirissä oleviin talouksiin: pelkkä sähköinen kysely ei tavoita syrjäseuduilla asuvia vanhoja ihmisiä kattavasti. Kysely tulee järjestää järkevään ajankohtaan (ei esim. keskellä kesälomakautta) ja vastausaika annetaan riittävästi. Asukaskyselyn tulokset tulisi raportoida siten, että yksittäisten vastausjakauksien esittelyjen sijaan yhteenveto sisältää kyselyn sanalliset päätulokset ja päätelmät. Näitä voidaan hyödyntää vaikutusarvioinnin laajassa kokonaisuudessa ja suunnittelullisissa valinnoissa.

Kartta-aineiston laatu on heikko ja monissa kartoissa käytetyillä mittakaavalla tarkka esitys ei ole mahdollista. Lisäksi käytetty pohjakartta ei vastaa teeman tarpeita: kartan perusteella on mahdoton esim. tulkita millaisia maastotyyppisiä alueita on ja millaiseen virkistykseen ja vapaa-ajan toimintaan alueen eri osat voisivat soveltua. Vaikutukset alueen laajasti avoimeen suomaan ja tätä kautta virkistyskäyttöön tulee huomioida.

Terveysvaikutusten arvioinnissa on syytä hyödyntää olemassa olevaa tietoa tuulivoimaloiden terveysvaikutuksista ja ottaa huomioon myös viimeaikainen uusi tutkimustieto.

Saapuneissa mielipiteissä on esitetty näkökohtia ja kysymyksiä hankealueen virkistyskäytöstä, jotka tulee ottaa huomioon.

Elinkeinot, luonnonvarojen hyödyntäminen

Hankkeessa tullaan arvioimaan voimala- ja tierakentamisen vaikutuksia alueiden maa- ja metsätaloustaloustalouteen hyödyntäen kyselyn ja haastattelujen tuloksia sekä oh-

jelmavaiheen palautetta. Hankkeen rakentamisen ja toiminnan aikaiset työllisyysvaikutukset aiotaan esittää yleisellä tasolla perustuen hanketoimijan ilmoittamiin tietoihin sekä mm. Tuulivoimayhdistyksen julkaisemiin raportteihin.

Yhteysviranomaisen toteaa, että vaikutusten arvioinnissa tulee huomioida voimaloiden, teiden ja voimajohtolinjojen rakentamisen aiheuttamat tilojen pirstoutuminen ja metsätalouden harjoittamisen pinta-alan pieneneminen. Myös hankealueella sijaitsevat turvetuotantoalueet ja maa-ainesten otto tulee huomioida.

Luonnonvarojen hyödyntämisen vaikutuksille olisi hyvä osoittaa oma kappaleensa. Kyseisessä kappaleessa olisi hyvä kuvata luonnonvarojen hyödyntämiseen kohdistuvat vaikutukset, joita voi aiheutua sekä luonnonvarojen käytöstä että käytön estymisestä. Luonnonvarojen hyödyntämisessä olisi hyvä tarkastella muun muassa hankkeen tarvitsemien materiaalien kulutusta ja syntyvien sivuvirtojen käytettävyyttä yleisellä tasolla.

Jatkotyössä olisi eduksi tuoda esiin löytyisikö kohdealueelta mahdollisesti kilpailevaa elinkeinopotentiaalia ja millainen vaikutus ja mahdollinen yhteensovitus tuulivoimatuotannolla olisi sen kanssa. Kaavallinen tarkastelu antaa tähän hyvän pohjan.

Tuulivoimatuotannon elinkeinollisista ja työllisistä vaikutuksista tarvitaan objektiivista, paikallistaloutta ja tuotannon koko elinkaarta koskevaa vaikutusarviointia. Rakentamisen aikaiset hyödyt ovat ajallisesti pieni osa tuulivoimapuiston elinkaarta. Pitkäkestoiset paikallistaloudelliset hyödyt syntyvät tuotannon aikana ja oleellista on kuinka paikalliset yritykset ja työvoima saadaan kiinnitettyä valvonta-, huolto- ja korjaustehtäviin tuotannon ajaksi. Yritys- ja työllisyysvaikutusten selvittäminen edellyttää siten perehtymistä paikalliseen yrityskantaan ja työmarkkinaan, jotta hankkeen potentiaalinen paikallistaloudellinen vaikutus voitaisiin arvioida (esim. onko tarjolla osaavaa työvoimaa, onko hyödynnettävissä erityisasiantuntemusta tarjoavia korjaus- ja kuljetuspalveluja).

Elinkeino vaikutusten arviointi ei kuulu YVAL:n 2 §:n ympäristövaikutuskäsitteiden keskiöön. Mikäli elinkeino vaikutuksia esitetään, olisi väittämien tueksi esitettävä perusteet ja päättelylogiikka, joissa on otettu huomioon paikallistalouden realiteetit.

Melu ja varjon vilkkuminen

Melun mallinnukseen aiotaan käyttää WindPRO-ohjelmistoa ja mallinnuksessa ja tulosten raportoinnissa noudatetaan ympäristöministeriön helmikuussa 2014 julkaisemia ohjetta Tuulivoimaloiden melun mallintaminen. Tuloksia verrataan valtioneuvoston asetuksen 1107/2015 mukaisiin tuulivoimaloiden ulkomelutason ohjearvoihin. Lisäksi pienitaajuisen melun vaikutukset mallinnetaan suunniteltuja tuulivoimaloita lähinnä olevien asuinrakennusten ja loma-asuntojen osalta Ympäristöministeriön ohjeita noudattaen ja tuloksia verrataan asumisterveysasetuksen mukaisiin sisämelun ohjearvoihin.

Varjovälkkeen vaikutukset aiotaan arvioida WindPRO-ohjelmiston avulla tehtävällä mallinnuksella. Arviointisuunnitelmassa tuodaan esiin, että Suomessa ei ole määritetty tuulivoimaloiden välkevaikutukselle raja-arvoa tai suosituksia. Tulosten raportoinnissa ja vaikutusten merkittävyyden arvioinnissa aiotaan noudattaa Ruotsissa ja Saksassa annettuja ohjearvoja.

Pohjois-Suomen aluehallintoviraston lausunnossa huomautetaan, että ääni/melu- sekä varjostus/välkevaikutusten yhtäaikainen ilmeneminen samalla alueella voi korostaa ihmisten kokemia yksittäisen tekijän kielteisiä vaikutuksia. Lausunnon mukaan

arviointiselostuksessa on syytä esittää havainnollisesti karttapohjalla yhtäaikaaisesti ilmenevät vaikutusalueet, mikäli niitä ilmenee häiriintyvissä kohteissa.

Yhteysviranomaisen toteaa, että hankkeen melumallinnus ja myös mallinnustietojen raportointi tulee tehdä tuulivoimaloiden melun mallinnuksesta annetun ympäristöministeriön ohjeen (2/2014) mukaisesti, mallinnustietojen raportoinnin tulee sisältää myös ohjeen sivujen 23-26 mukaiset raportointitaulukot. Melumallinnuksen tulee perustua ympäristöministeriön ohjeen mukaisesti tuulivoimaloiden melupäästön ylärajatarkasteluun. Melumalliin tulee sisällyttää myös läheiset tuulivoimahankkeet siinä laajuudessa, että melun yhteisvaikutukset saadaan luotettavasti selvitettyä. Melumallinnuksen perusteella määritetyt melualueet tulee esittää karttapohjalla, johon on merkitty myös melulle altistuvat kohteet. Lisäksi tulee esittää melulle altistuvien kohteiden määrät. Pienitaajuisen melun laskennassa tulee ottaa huomioon lähimpien tuulivoimapuistojen yhteisvaikutus. Laadittu meluselvitysraportti tulee esittää arviointiselostuksen liiteasiakirjana.

Yhteysviranomaisen toteaa varjon vilkunnan selvittämisen tarpeelliseksi ja asian tutkimista on kuvattu YVA-suunnitelmassa riittävästi.

Liikenne, tiestö

Liikennevaikutusten arvioinnin pohjaksi aiotaan selvittää tiestön nykyiset ja eri hankevaihtoehtojen liikennöintimäärät. Liikennevaikutusten arvioinnissa aiotaan keskittyä erityisesti rakentamisaikaan tapahtuvaan lisääntyneeseen liikennöintiin, liikenteen säännöllisyyteen ja kausivaihteluun (kuljetushuiput). Liikennemääräarvion perusteella lasketaan hankkeen lisäykset nykyliikennemääriin painottaen erityisesti raskaan liikenteen osuutta. Arviointisuunnitelman mukaan liikennevaikutusten arviointi keskittyy erityisesti tiestön rakentamis- ja parantamistarpeisiin, liikenneturvallisuuteen ja liikenteestä aiheutuviin päästöihin.

Yhteysviranomaisen toteaa, että esitettyjen arvioitavien asioiden lisäksi tulee arvioida hankkeen aiheuttaman liikenteen vaikutukset liikenteen sujuvuuteen. Kuljetusreitit ja hanketta varten rakennettavat mahdolliset uudet liittymät maantieverkkoon ovat osa hanketta, joten ne olisi hyvä esittää ja vaikutukset arvioida arviointiselostuksessa sillä tarkkuudella kuin on mahdollista. Erikoiskuljetusten lupaprosessiin liittyen voi myöhemmässä vaiheessa olla tarpeen selvittää alueelle johtavan maantieverkon vahvistamistarve.

Mikäli hanke edellyttää yleisille teille parantamistoimenpiteitä, on hankevastaavan syytä huomioida, että parantamistoimet ja mm. hankkeen valmistumisen jälkeiset tieverkon tilapäisrakenteiden ennallistamistoimet kustannuksineen kuuluvat tuulivoimatoimijan vastuulle. Mahdolliset parantamistoimenpiteet suunnitellaan ja toteutetaan hankevastaavan kustannuksella yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa.

Jatkosuunnittelussa on lisäksi huomioitava Liikenneviraston Tuulivoimalaohje vaatimuksineen sekä erikoiskuljetuksiin, kaapeli- ja sähköverkon sijoittamisiin ja maantie-liittymien rakentamisiin tarvittavat lupa-asiat.

Hankealueen tiestön suunnittelussa tulisi tukeutua mahdollisimman hyvin olemassa oleviin metsäautoteihin ja pyrkiä välttämään metsäalueiden pirstoutumista. Teitä ei tulisi rakentaa enempää kuin todellinen tarve vaatii niin, ettei metsämaata poistu muusta käytöstä enempää kuin tarve on. Suunniteltavilta tielinjauksilta on tarve tarkistaa vaikutukset luontokohteisiin ja varmistaa vesiensuojelun toteutuminen.

Tutka- ja viestiyhteydet

Arviointisuunnitelmassa todetaan, että tuulivoimahankkeen vaikutukset tutkiin ja muihin Puolustusvoimien toimintoihin tulee selvittää. Lisäksi mainitaan, että tuulipuistohankkeesta on syytä ilmoittaa ainakin seuraaville radiotaajuuksien käyttäjille: Telia Oyj, Elisa Oyj, DNA Oy, Datame Oy, Ilmailuhallinto, Finavia Oyj ja alueen hätäkeskus.

Tuulivoimalat voivat vaikuttaa säätutkien toimintaan, jos tutkat sijaitsevat lähellä tuulivoimaloita. Ilmatieteen laitoksella ei ole lausuttavaa Utajärven Ponteman tuulivoimapuiston OAS-YVA-suunnitelmaan, koska alue on yli 20 km päässä lähimmästä laitoksen säätutkasta.

Arviointisuunnitelmasta annetun lausunnon mukaan Puolustusvoimat ei vastusta suunnitelman mukaisten (57 kpl, 300 m) tuulivoimaloiden rakentamista Utajärven Ponteman alueelle. Lausunnossa kuitenkin huomautetaan, että jos toteutettavien tuulivoimaloiden koko (suurempi, korkeus > 10 m), määrä (enemmän) tai sijoittelu poikkeaa (> 100 m) niistä tiedoista, joilla Puolustusvoimat (Pääesikunnan operatiivinen osasto) on antanut lausunnon hankkeen lopullisesta hyväksyttävyydestä, tulee hanketoimijan saada Pääesikunnalta uusi lausunto hyväksyttävyydestä ja selvitystarpeista ennen kaavan hyväksymistä.

Digita tuo lausunnossaan esille, että antennitelevision vastaanotto-ongelmien syntymisen estämiseksi on erittäin tärkeää tutkia suunnitellun tuulivoimalan vaikutus antenni-tv-lähetysten näkyvyyteen jo hyvissä ajoin ennen rakennuslupien hakemista ja myöntämistä, ja mieluiten jo ennen tuulivoimalan sijaintipäätösten tekemistä. Mikäli tuulivoimalat aiheuttavat häiriöitä tv-vastaanotolle, tulee hanketoimijan huolehtia häiriöiden poistamisesta ja niistä aiheutuvista kustannuksista.

Traficom lausunnossa huomautetaan, että sähköisen viestinnän palvelut ovat riippuvaisia radiojärjestelmistä. Siksi on tärkeää varmistaa, että TV- ja matkaviestinpalvelut sekä tutkat ja radiolinkit toimivat myös jatkossa riittävän häiriöttömästi.

Yhteysviranomainen toteaa, että jatkosuunnittelussa on huomioitava aiheesta annetut lausunnot.

Luonnon monimuotoisuus

Kasvillisuus ja luontotyytit

Luontotyyppi- ja kasvillisuusselvitys on toteutettu maastokaudella 2020. Aineisto ja menetelmät on kuvattu luontoselvityksessä (liite 9), jonka mukaan aluetta on inventoitu 8 maastotyöpäivän ajan heinäkuussa ja elo-syyskuussa kangasmetsien yleistä tilaa ja voimaloiden rakennuspaikkoja on tarkasteltu kahden maastotyöpäivän ajan.

Taustatietojen sekä kartta- ja ilmakuvatarkastelujen perusteella luontotyyppi-inventoinnit on kohdistettu arvokohdetarkasteluna koko hankealueelle. Luontoselvitysten tausta-aineistoiksi on tiedusteltu uhanalaisrekisterin paikkatietoja sekä Metsäkeskuksen kuviotietoja mahdollisista metsätalouden ympäristötukikohteista. Lisäksi on tarkistettu Suomen Lajitietokeskuksen avoimen rekisteriaineiston mahdollisia lajihavain-toja alueelta.

Arviointiselostuksessa tullaan arvioimaan vaikutukset arvokkaisiin luontokohteisiin, yleiset vaikutukset suoluontoon ja vaikutukset vesiekologialle ja virtavesille sekä vai-

kutukset huomionarvoiseen kasvillisuuteen ja sammallajistoon. Lisäksi aiotaan tarkastella alueen ekologista toimintaa kokonaisuutena sekä elinympäristöjen ja kasvu- paikkojen eheyttä ja jatkuvuutta.

Yhteysviranomaisen pitää myönteenä, että suunnitelman liitteenä on jo laadittu luontoselvitys. Kuitenkin varsinaisen arviointisuunnitelman tekstiin liitetyt laajat kuvaukset hankealueesta tekevät kokonaisuudesta hieman vaikeaselkoisen. Selvitysten tulosten perusteellisempi esittely on paikallaan varsinaisessa arviointiselostuksessa.

Luontoselvityksen kuva 8 on havainnollinen, ja siitä käy ilmi, missä hankealueella on esim. kasvillisuusinventointien osalta liikuttu maastossa. Hankealueen pinta-ala on n. 7840 ha. Tähän suhteutettuna inventointeihin käytetyt 8 maastopäivää heinäkuussa 2020 on melko rajallinen määrä, ja vaikuttaa siihen, ettei kovin perusteellisiin selvityksiin mm. kohteiden lajistosta ole ollut aikaa.

Töiden pohjaksi on tiedusteltu uhanalaisrekisterin paikkatietoja (Pohjois-Pohjamaan Ely-keskus, 4/2020) ja tarkasteltu Laji.fi -tietokantaa, joiden mukaan alueella ei ilmennyt uhanalaisten lajien esiintymiä. Yhteysviranomaisen toteaa, että laji.fi-järjestelmä on tullut täysipainoisesti käyttöön vasta 2020 syksyllä. Tilanteen selkiyttämiseksi tulee uhanalaisten, silmälläpidettävien sekä muuten huomionarvoisten lajien havaintotiedot tulee tarkistaa laji.fi-tietopyynnön kautta uudestaan ja ottaa vaikutusten arvioinnissa huomioon. Myös alueellisesti uhanalaiset lajit tulee huomioida tarkasteluissa ja vaikutusten arvioinnissa.

Suomen Metsäkeskuksen lausunnon mukaisesti metsälain 10§ -kohteiden ja muun luontotiedon ajantasaisuus on tarkistettava tarkemmassa suunnittelussa ja myöhemmin hanketta toteutettaessa. Lisäksi Metsäkeskus huomauttaa tuottavansa metsä- ja luontotietoa, mutta ei metsätaloussuunnitelmia (maininta s. 80).

Arviointisuunnitelman mukaan voimalapaikat on pyritty sijoittamaan siten, että ne eivät sijoitu ennalta arvioiduille luontokohteille, kuten ojittamattomille soille. Yhteysviranomaisen huomauttaa, että ainakin hankevaihtoehdon 1 voimalat 10, 19, 18, 17, 29, 30, 35, 47 ja 46 sijoittuvat laajan suokokonaisuuden keskellä oleville tai siihen liittyville metsäsaarekkeille, joten niiden rakentaminen edellyttäisi mittavia uusia teitä rakennettavaksi soiden yli. Tällä olisi vääjäämättä vaikutuksia soiden hydrologiaan. Ilmakuvalta on nähtävissä, että liitteessä 6 kuvattujen arvokkaiden luontokohteiden alueella vesien virtausjuotit erottuvat ehjinä ja häiriintymättöminä useiden kilometrien matkan. Yhteysviranomaisen näkee tarpeelliseksi ottaa mukaan hankevaihtoehdot, jossa laajan suokokonaisuuden keskellä oleville tai siihen liittyville metsäsaarekkeille ei sijoitu voimaloita.

Arviointisuunnitelmassa on tunnistettu, että hankealueen edustavimmat luontoarvot liittyvät alueen laajoihin luonnontilaisiin soihin. Yhteysviranomaisen pitääkin tärkeänä, että suokokonaisuuksiin liittyviä erityyppisiä arvoja tarkasteltaisiin vaikutusten arvioinnissa kokonaisuutena: suokokonaisuuksien luontotyytit, lajisto, linnustoarvot, maisemalliset vaikutukset, vaikutukset virkistyskäyttöön. Vaikka vaikutukset esim. yksittäisiin luontotyyppisiin tai tiettyyn lajiin arvioitaisiin vähäisiksi, hankkeen kokonaisvaikutukset voivat yhteistarkastelussa nousta merkittäviksi.

Hankealueen laajuuden vuoksi arviointiselostukseen tulee liittää A3-kokoinen kartta numeroiduista luontokohteista, ja lisäksi kartat, joissa eri hankevaihtoehdojen voimailojen ja teiden sijainnit esitetään yhdessä luontokohteiden rajausten kanssa. Hankkeen omissa inventoinneissa tehty lajihavainnot uhanalaisista tai huomionarvoisista kasveista on syytä myös esittää selkeästi kartalla.

Linnusto

Pesimälinnusto

Alueen pesimälinnustoa on selvitetty pistelaskennoilla ja kartoituslaskennalla vuonna 2020. Pisteet on laskettu kertaalleen toukokuun lopun ja kesäkuun alkupuoliskon aikana. Kartoituslaskentoja painotettiin kartta- ja ilmakuvatarkastelun perusteella linnuston kannalta arvokkaiksi arvioituihin elinympäristöihin, kuten alueen soille ja vesistöille ja varttuneempiin metsiin. Lisäksi hankealueella sekä sen lähiympäristössä pesiviä ja saalistavia päiväpetolintuja on tarkkailtu alkukeväästä yhden (30.3.) ja kesällä kolmen maastotyöpäivän aikana. Pistelaskentoihin, sovellettuun kartoituslaskentaan ja päiväpetolintujen reviiritarkkailuun käytetty työmäärä on yhteensä kymmenen maastotyöpäivää. Metsäkanalintujen soidinpaikkoja on selvitetty huhti-toukokuussa (viisi maastotyöpäivää) ja pöllöjä on kuunneltu maaliskuussa neljänä yönä.

Hankealue sijoittuu kahdelle maakotkan asutulle reviirille. Lähin aktiivinen pesäpaikka sijaitsee n. 2 km etäisyydellä lähimmästä suunnitellusta voimalapaikasta. Osa hankealueesta kuuluu tämän reviirin yksilöiden keskeisille saalistus- ja liikkumisalueille. Molempien reviirien toinen emo pyritään pyydystämään ja varustamaan satelliittilähettimellä syksyn-talven 2020-2021 aikana. Mikäli lähettimien asentaminen onnistuu, emojen liikkumista reviireillään ja mahdollista liikkumista hankealueella tullaan seuraamaan pesimäkaudesta 2021 eteenpäin. Tulokset raportoidaan erillisillä raporteilla, jotka toimitetaan hankevastaavan ja yhteysviranomaisen käyttöön.

Hankealueelta tai sen välittömästä lähiympäristöstä ei ole tiedossa olevia sääksen pesäpaikkoja eikä niitä löydetty luontoselvitysten yhteydessä. Pontemanjärven todettiin kuitenkin olevan merkittävä kalastuspaikka lähialueen sääksille.

Tehdyssä kanalintujen soidinpaikkaselvityksessä hankealueella todettiin kolme merkittävää metson soidinkeskusta ja useita teeren soidinalueita.

Ponteman tuulivoimapuiston hankealueelta tunnistetut linnustollisesti arvokkaat kohteet koostuvat etupäässä alueen suokohteista ja puronvarsista. Suuren Hillasuon ja Latvasuon suokokonaisuudella on linnustollisesti paikallista merkitystä suojellisesti huomionarvoisten kahlaajalajien pesimäpaikkana. Muiden elinympäristöjen osalta linnustollisesti muuta ympäristöä monipuolisempia ovat Nuanjoen ja pienempien virtavesien varsille sijoittuvat metsät. Pontemanjärvi monipuolistaa alueen pesimälinnustoa selvästi.

Yhteysviranomainen toteaa, että pistelaskennoissa käytetty otos ei ole elinympäristöjen suhteen kattava. Pistelaskentoja on esitetty täydennettävän sovelletulla kartoituslaskennalla. Pesimälinnuston kannalta olennaisia selvitettäviä osia hankealueesta ovat muun muassa avosoiden muodostamat ekologiset kokonaisuudet ja niillä pesivä linnusto. Kartoituksissa tulee pyrkiä alueelliseen ja ajalliseen kattavuuteen, jotta huomionarvoiset lintulajit ja niiden reviirit tulevat havaituiksi. Pesimälintuselvityksissä tulee huomioida maalinnuston lisäksi myös vesilinnusto, jonka inventointi edellyttää piste- ja kiertolaskentamenetelmän lisäksi vesilinnuille kehitettyjen menetelmien käyttöä. Inventointien oikea-aikaisuuteen tulee kiinnittää huomiota, jotta erilajit ja lajiryhmät tulevat riittävällä tavalla inventoiduiksi ja niiden havaittavuus inventoinneissa on helpompaa.

Tiestön rakentamisen vaikutukset alueen pirstoutumiseen tulee arvioida muun muassa linnuston pesintöjen ja kanalintujen soidinpaikkojen näkökulmasta.

Metsähallitus pitää lausunnossaan positiivisena panostamista maakotkan satelliittiseurantoihin. Kuten Metsähallitus lajin suojelusta vastaavana viranomaisena toteaa, satelliittiseuranta ei kuitenkaan poista maastotarkkailun tarvetta kokonaan reviirin toisen emon ja poikasten liikkeiden selvittämiseksi. Haittojen vähentämistoimet kannattaa suunnitella ja ottaa käyttöön jo arviointivaiheessa samassa yhteydessä, kun laaditaan lajin seurantasuunnitelmaa. Myös sääksen ja muiden päiväpetolintujen liikkuminen ja lentoreitit tulee selvittää ja vaikutukset arvioida huolella.

Arviointiselostuksessa tulee olla kartta, johon laskentapisteidensä ja päiväpetolintujen tähytyspaikkojen lisäksi on rajattu inventoidut alueet. Karttaan tulee merkitä voimaloiden lisäksi myös tiestö. Tulosten esittämisessä on syytä ottaa huomioon, ettei vaaranneta sellaisten lajien esiintymistä, joilla tiedon julkistaminen voisi vaarantaa lajin esiintymispaikan säilymisen.

Muuttolinnusto

Muuttolinnuston vaikutusarviointi aiotaan toteuttaa lähialueilta olemassa olevaa aineistoa hyödyntäen. Todetaan, että Ponteman hankealue ei sijaitse valtakunnallisesti tai alueellisesti tärkeillä lintujen muuttoreiteillä. Ponteman hankealueen lähialueilla (Puolangan Pahkavaaralla, Oulun Lavakorvessa, Utajärven Maaselkä-Hepoharjussa sekä Vaalan Turkkiselässä) tehdyissä tarkkailuissa havaittu muutto on ollut yksilömäärältään vähäistä ja luonteeltaan hajanaista, eikä selkeitä muuttoreittien tiivistymiä havaittu. Tulosten perusteella tuulivoimarakentamisen kannalta merkittävimmät alueen kautta muuttavat lajit ovat metsähanhi ja piekana, joita muuttaa alueen kautta etenkin syksyisin.

Syksyn 2016 tarkkailussa on todettu valkoposkihanhia kerääntyvän lepäilemään Isonnevan turvetuotantoalueelle ja Särkijärven kylän pelloille, vastaava potentiaalinen kohde on Kortesuon turvetuotantoalue. Pontemanjärvi mainitaan potentiaalisena muuttavien hanhiparvien yöpymisjärvenä.

Yhteysviranomaisen toteaa, että muuttolinnustoon kohdistuvien vaikutusten arvioinnissa on huomioitava vaihtelevat sääolot ja niiden vaikutus etenkin metsähanhen ja piekanan muuttoon. Levähdys- ja ruokailualueet ja yhteisvaikutukset muiden hankkeiden kanssa tulee sisällyttää arviointiin. Arvioinnissa tulee selvittää harusten vaikutukset linnustoon, mikäli on mahdollista, että voimat ovat haruksellisia.

Luontodirektiivin liitteen IV a lajit

Lepakot

Alueelle on tehty erillinen lepakkoselvitys kesällä 2020 ns. aktiivisella detektorikartoituksella. Kartoitus toistettiin kesäkuussa ja elokuussa, kukin kartoituskerta kattoi kaksi yötä. Lepakoiden aktiivikartoituksessa havaittiin kaksi pohjanlepakkoa elokuun kartoituskerralla. Hankealueella ei arvioida olevan merkittäviä lepakoiden levähdystai lisääntymispaikkoja.

Yhteysviranomaisen toteaa, että käytettävissä olevissa ohjeistuksissa (Tuulivoimarakentamisen suunnittelu YM 2016 ja Suomen lepakkotieteellinen yhdistys) mainitaan aktiivikartoituksen lisäksi myös passiiviseuranta. Passiiviseurannalla voidaan täydentää aktiivista havainnointia etenkin alueilla, joilla voi olla lepakoiden muuttoreittejä. Tärkeintä on saada riittävän luotettavat tulokset vaikutusten arvioinnin pohjaksi. Menetelmien käyttö tulee perustella arviointiselostuksessa. Kartoitetut alueet (kartoitusreitti) ja kartoituspäivämäärät tulee esittää arviointiselostuksessa

Liito-orava

Arviointisuunnitelman mukaan alue ei sijaitse liito-oravan varsinaisella levinneisyysalueella eikä alueella juuri ole lajille sopivia elinympäristöjä. Liito-oravalle potentiaalisia elinympäristöjä todetaan sijoittuvan niukasti mm. Nuanjoen rantametsiin, mutta lajista ei tehty papanahavaintoja kevään inventoinneissa.

Arviointisuunnitelmasta ei käy selvästi ilmi, milloin ja miten liito-oravien papanakartoitukset on tehty. Havainnointiajat, menetelmät ja tulokset tulee tarkentaa arviointiselostuksessa.

Viitasammakko

Viitasammakon osalta on tehty suppea kartoitus, jossa lajille potentiaalisiksi arvioidut elinympäristöt on kierretty kertaalleen toukokuun ensimmäisten lämpimien päivien aikana lajin otolliseen soidinaikaan ilta- ja aamupäivällä-illalla.

Viitasammakoita ei tehtyssä kartoituksessa havaittu. Mainitaan, että viitasammakkoa saattaa esiintyä Pontemanjärvellä, alueen pienillä lammilla ja Suuren Hillasuo- n pie- nissä hetteiköissä. Viitasammakolle potentiaaliset elinympäristöt on rajattu luontokohteiksi suoluontokohteina ja viitasammakkoselvitystä tullaan tarkentamaan potentiaalisten kohteiden kartoituksella keväällä 2021.

Luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentin mukaan luontodirektiivin liitteen IV(a) lajin lisääntymis- ja levähdyspaikan hävittäminen ja heikentäminen on kielletty. Yhteysviranomaisen toteaa, että tarve kiellosta poikkeamiseen on hyvä arvioida. Vaikutusten arvioinnissa tulee huomioida myös hankkeen välilliset vaikutukset suunniteltujen voimaloiden, teiden ja muiden rakentamiskohteiden läheisyyteen. Inventoidut alueet olisi hyvä rajata kartoille, joissa näkyvät myös voimaloiden paikat.

Muut direktiivilajit, muu eläimistö

Hankealueella ja sen välittömässä lähiympäristössä sijaitsee saukon elinympäristöksi soveltuvia virtavesiä (Utosjoki, Nuanjoki ja Pontemanoja). Näistä mainitaan potentiaalisimmaksi lisääntymispaikaksi Utosjoki.

Pöllö- ja kanalintujen soidinpaikkaselvitysten yhteydessä hankealueella on havaittu suden ja ahman lumijäljet, mutta alueen ei arvioida kuuluvan lajien keskeisiin elinympäristöihin.

Luonnonvarakeskus (Luke) huomauttaa lausunnossaan, että uusimman suden kanta- arvion (2021) mukaan hankealue sijoittuu lähes koko alaltaan Kemilän susilauman (3–5 yksilöä) reviirille. Lausunnon mukaan tuulipuisto saattaa vaikuttaa susien lisääntymiseen ja esiintymiseen alueella rakennusvaiheen käynnistyttyä, joten hankkeen vaikutukset sudelle ja yhteisvaikutukset muiden hankealueiden kanssa tulisi huomioida.

Luken ja Metsähallituksen lausunnoissa nostetaan esiin myös metsäpeura ja siihen kohdistuva vaikutusten arviointi, huomioiden myös yhteisvaikutukset muiden hankkeiden kanssa. Metsähallitus esittää, että metsäpeuraselvityksessä tulisi tarkastella erityisesti metsäpeurojen vasomisalueita, niiden välisiä ekologisia yhteyksiä sekä vaelluksia kesä- ja talvialueiden välillä. Arvio tulisi laatia huomioiden muut lähiseudun tuulivoimahankkeet (yhteisvaikutus).

Yhteysviranomainen toteaa, että arviointiselostuksessa tulee selvittää metsäpeuran, suurpetojen (etenkin suden) ja saukon esiintyminen ja niihin kohdistuvat vaikutukset riittävällä tavalla. Arviointiselostuksessa on tarpeen arvioida, voiko hankkeella olla vaikutuksia suden ja saukon lisääntymis- ja levähdysaleisiin, joiden hävittäminen ja heikentäminen on kiellettyä. Myös hirvien kulkureitit ja yhteisvaikutukset muiden hankkeiden kanssa tulee sisällyttää vaikutusten arviointiin. Metsästäjille mahdollisesti kohdistettujen haastattelujen tulokset tulee selostuksessa kuvata. Metsähallituksen ja Luken lausunnoissa esitetyt näkemykset tulee ottaa huomioon.

Suojelualueet

Nuanjärvi, Nuanjoki ja Säynäjä suunnitellun tuulipuiston itäpuolella kuuluvat Natura-alueeseen Kiiminkijoen vesistö (FI1101202, aluetyyppi SAC). Suunnitellun tuulipuiston eteläpuolella noin 2,7 km etäisyydellä on Natura-alue Sarvisuo- Jerusaleminsuon (FI1200805, aluetyyppi SAC). Alue kuuluu soidensuojeluohjelmaan (Iso Sarvisuon- Jerusaleminsuon ojitusrahoitusalue SSO110450).

Hankealue rajautuu idässä Iso Joutensuohon, joka on Metsähallituksen suojelu-metsä. Lisäksi on mainittu yksityiset luonnonsuojelualueet, joista lähin on noin 170 m hankealueen rajasta.

Arviointiselostusvaiheessa tullaan tarkastelemaan hankkeen vaikutuksia Natura-alueisiin, luonnonsuojelualueisiin ja suojeluohjelmien kohteisiin. Mainitaan, että hankkeeseen laaditaan erillinen Natura-arvioinnin tarveharkinta koskien Natura-aluetta Kiiminkijoen vesistö (FI1101202, aluetyyppi SAC).

Yhteysviranomainen katsoo, että Natura-alueet ja muut suojelualueet on tunnistettu. Suojelualueiden sijainti tulisi ilmetä arviointiselostuksen kartta-aineistosta selvästi nimettyinä ja mielellään myös taulukossa. Luonnonsuojelulain 65 § mukainen Natura-arviointi on tarpeen laatia Kiiminkijoen Natura-alueelta. Natura-arviointi tulee tehdä YVA-menettelyn yhteydessä, jolloin yhteysviranomaisen sisällyttää Natura-arvioinnista annettavat ELY-keskuksen ja luonnonsuojelualueen haltijan lausunnot arviointiselostuksesta annettavaan perusteltuun päätelmään. Vaikutukset myös muihin suojelualueisiin tulee arvioida arviointiselostuksessa asianmukaisesti.

Pintavedet ja kalasto

Suunnittelualueen ainoa järvi on Pontema, mutta alue rajautuu idässä Säynäjään ja Nuanjärveen. Näiden kahden pienemmän järven väliin sijoittuva Nuanjoki sijoittuu kokonaisuudessaan suunnittelualueelle ja se yhdessä Säynäjän ja Nuanjärven kanssa kuuluu Kiiminkijoen Natura 2000 -alueeseen (FI1101202). Säynäjän ja Nuanjärven vedet laskevat Säynäjäjoen ja Särkijoen kautta Kiiminkijokeen.

Rakentamisesta syntyvän kiintoaine- ja ravinnekuormituksen vaikutuksia tullaan arvioimaan etenkin alueen kalastoon ja kalavesien hoidon tavoitteisiin sekä vesienhoidon tavoitetilan saavuttamiseen/säilyttämiseen.

Suomen Metsäkeskuksen näkemyksen mukaan arvioinnissa on tarve huomioida, miten pintavesiä ohjataan hankealueelta. Metsäojituksia varten tehdyt laskuajat ja vesiensuojelurakenteet on mitoitettu metsätalouden tarpeita ajatellen, joten hankkeen yhteydessä on arvioitava tuulivoimarakentamisesta syntyvien lisätoimenpiteiden tarve. Saadussa mielipiteessä on nostettu esiin hankkeen vaikutukset vesistöön ja virkistyskäyttöön.

Yhteysviranomainen toteaa, että kaikkia järviä kuormittaa eniten metsätalousssektorin toimet, etenkin ojitus. Säynäjässä kuormitus on arvioitu niin suureksi, että sen tilan on

arvioitu olevan riskissä heikentyä. Mahdollisesti suunnittelualueelta lähtevän kuormituksen kohteena olevien Särkijoen sekä Utosjoen ekologinen tila on hyvä ja Kiiminkijoen yläosan vesimuodostuman erinomainen.

Suunnittelualueella sijaitsee useita pieniä virtavesiä (puroja ja noroja), joita ei ole vesienhoidon suunnittelussa käsitelty erillisinä vesimuodostumina. Suurin näistä on Nuanjoki. Niiden tilaa on heikentänyt etenkin kuivatustoimet, joiden seurauksena hydrologinen tila sekä uoman rakenne ovat muuttuneet ja ravinne- ja kiintoainekuormitus kasvanut. Yleisesti vesienhoidossa on tunnistettu rumpujen ja muiden tienalitusrakenneiden aiheuttavan esteellisyyttä vesieliöiden, mm. kalojen, vapaalle liikkumiselle puroissa ja noroissa. Tarkempaa tietoa suunnittelualueen pienten virtavesien tilasta ja tilaa heikentävistä paineista ei ole käytettävissä.

Arvioinnissa tulisi huomioida hankkeen yhteisvaikutukset alueen muusta maankäytöstä aiheutuvan kuormituksen ja virtaamien äärevöitymisen kanssa. Arvioitaessa hankkeen vaikutuksia vesienhoidon tavoitteisiin tulee huomioida kaikki luokitellut tekijät. Lisäksi tulee esittää arvio tiestön rakentamisen ja kunnostamisen vaikutuksista vesieliöiden vapaaseen liikkumiseen. Tarvittaessa tulee esittää toimet haittojen vähentämiseksi tai poistamiseksi.

Pohjavedet

Suunnittelualue ei sijoitu luokitellulle pohjavesialueelle, mutta se rajautuu eteläreunaltaan Palovaaran vedenhankintaa varten tärkeään pohjavesialueeseen. Pohjavesialueen itäosassa on vedenottamo.

Pohja- ja pintavesiin kohdistuvat vaikutukset todetaan olevan etenkin rakentamisen aikaisia ja liittyvän maanrakennustöihin ja niistä mahdollisesti aiheutuviin kiintoaine- ja ravinnekuormituksiin sekä ympäristölle haitallisiin aineisiin. Arviointisuunnitelmissa on tunnistettu riski työmaa-alueella käytettävistä polttoaineista ja öljyistä.

Yhteysviranomaisen tuo esille, että vaikka suunnitellut tuulivoimalat eivät sijaitse luokitelluilla pohjavesialueilla, voi niiden rakentamisesta ja käytöstä aiheutua haitallisia vaikutuksia pohjaveden määrään tai laatuun. Tuulivoimaloiden kuljetukset ja teiden rakentamiset, voimaloiden perustusten teko ja voimaloiden pystyttämisessä voidaan käyttää vääriä ratkaisuja ja työmenetelmiä, jotka saattavat vaikuttaa pohjaveden määrään tai laatuun haitallisesti. Erityisesti teiden rakentamisessa pohjavesialueilla voidaan saada aikaan haitallista pohjaveden purkautumista, jonka seurauksena pohjaveden pinta voi muodostumassa laskea. Työkoneiden polttoaineiden huolimaton käsittely voi johtaa pohjaveden laadun huononemiseen tai jopa pohjaveden pilaantumiseen. Ympäristönsuojelulain 17§:n mukainen pohjaveden pilaamiskielto on ehdoton ja se koskee kaikkea pohjavettä ei ainoastaan luokitelluilla pohjavesialueilla.

Maa- ja kallioperä

Hankealue sijoittuu noin kahdenkymmenen kilometrin päähän tutkituista happamien sulfaattimaiden esiintymisalueista (GTK, 2021). Arviointisuunnitelmassa tuodaan esiin, että tuulivoimalaitosten ja tieverkon rakentaminen edellyttää maanrakennustöitä, joissa poistetaan pintamaita, louhitaan kalliota, tehdään tasauksia sekä vaihdetaan maa-aineksia paremmin kantaviin.

Maa- ja kallioperään kohdistuvat vaikutukset tullaan arvioimaan olemassa olevaan aineistoon perustuen asiantuntija-arviona ja lähtötietona käytetään julkisia tietolähteitä.

Yhteysviranomainen toteaa, että vaikutusarvioinnissa tulee huomioida uusien teiden rakentamisesta ja olemassa olevien teiden kunnostamisesta syntyvät vaikutukset.

Ilmastovaikutukset

Arviointisuunnitelmassa todetaan tuulivoiman olevan polttoainevapaata energiaa, josta ei synny päästöjä ilmaan, veteen tai maahan. Tuulivoiman positiivisiksi ympäristövaikutuksiksi mainitaan energiatuotannon hiilidioksidi- ja hiukkaspäästöjen, typen oksidien ja rikkidioksidin väheneminen.

Tuulipuiston toiminnan aikaiset ilmastovaikutukset aiotaan laskea siten, että tuulivoimalla korvataan nykyistä sähköntuotantoa. Rakentamisen aikana päästöjä ilmaan aiheutuu lähinnä liikenteestä ja ne tullaan laskemaan liikennevaikutusten yhteydessä.

Arviointisuunnitelmassa on käsitelty samassa kappaleessa vaikutuksia ilmastoon ja ilmanlaatuun. Yhteysviranomainen katsoo, että ilmanlaatu ja ilmastomuutoksen vaikutukset tulisi käsitellä erillisinä kappaleina. Ilmastovaikutusten arvioinnissa tulisi tarkastella hankkeen vaikutuksia sekä ilmastomuutoksen hillinnän että sopeutumisen kannalta.

Tuulivoimapuiston aiheuttamat kasvihuonekaasupäästöt tulee selvittää hankkeen koko elinkaaren ajalta. Arvioinnissa tulee huomioida suunnitellun tuulivoimaloiden osien valmistamisen ja kuljetuksen, tuulivoimapuiston rakentamisen, kunnossapidon ja korjauksen sekä tuulivoimaloiden purkamisen ja osien kierrätyksen päästöt.

Suomen sähköntuotantorakenne on muuttumassa hyvää vauhtia hiilidioksidineutraaliksi. Vuonna 2020 Suomen sähköstä tuotettiin 85 prosenttia hiilidioksidineutraalisti. Yhteysviranomainen huomauttaa, että tuulivoimapuiston toiminnan aikaisten ilmastovaikutusten arvioinnissa tulee huomioida sähkön tuotantorakenne-ennuste ja käyttää tuulivoimapuiston tuotannon ajankohdalle arvioitua sähköntuotannon ominaishiilidioksidipäästökerrointa nykyisen (vuoden 2021) sähköntuotannon ominaishiilidioksidipäästökertoimen tilalta.

Arviointiselostuksessa tulee esittää selkeät laskentaperusteet ja käytetyt tietolähteet. Lopullinen päästökerroin arvio tuulivoimalan päästökertoimesta tulisi ilmoittaa gCO₂/kWh huomioon ottaen hankkeen koko elinkaari.

Puuston poistaminen ja alueiden raivaaminen sekä tuotannon aikaisen metsän kasvun rajoittaminen vähentävät alueen hiilinieluja ja -varastoja. Hiilinieluihin kohdistuvien vaikutusten arvioinnissa huomioidaan tuulivoimapuiston rakentamisen takia tapahtuvat muutokset kasvillisuudessa hankealueella sekä puiston edellyttämien sähkönsiirtolinjojen kohdalla. Hankkeen elinkaaren lopun maisemoinnin tarpeet tulee myös huomioida. Ympäristövaikutusten arvioinnissa tulee arvioida maankäytössä tapahtuvat muutokset sekä hiilinielujen että hiilivarastojen osalta hankeaikana ja sen jälkeen. Hankkeen vaikuttavuutta hiilinieluihin ja -varastoihin tulee arvioida alueellisesti.

Vaikka ilmastoasiat ovat globaaleja, vaatii ilmastomuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen kansallisia ja alueellisia ilmastotavoitteita ja -toimia. Tämän takia tuulivoimapuistohankkeen arvioinnissa tulee hankkeen vaikuttavuutta ja merkittävyyttä tarkastella kunnallisten ja maakunnallisten ilmastotavoitteiden kannalta.

Ilmastomuutokseen sopeutumisen näkökulmia ei arviointisuunnitelmassa ole nostettu esille. Hankealueen nykytilan kuvauksessa voidaan kartoittaa haavoittuvimpia alueita, esimerkiksi olemassa olevia tulva-alueita tai sellaisia alueita, joissa on kohonnut maas-

topalojen vaara. Tuulivoimaloiden huollon tarpeissa tulisi huomioida lisääntyvä tai suuresti vaihteleva lumisuus ja routaisuus. Ympäristövaikutusten arvioinnissa tulisi huomioida sään ääri-ilmiöt ja muut mahdolliset riskit (mm. tulipalot) ja niihin varautuminen.

Hankkeen ilmastovaikutusten arvioinnissa tulee hyödyntää soveltuvien osien ympäristöministeriön (2021) julkaisua ilmastovaikutusten arvioinnista YVA:ssa ja SOVA:ssa.

Turvallisuus ja onnettomuusriskit

Arviointisuunnitelmassa turvallisuus- ja onnettomuusriskejä on käsitelty pohjavesien ja virkistyskäytön yhteydessä. Tuodaan esiin, että polttoaineet ja öljyt voivat ympäristöön päästessään aiheuttaa riskin Palovaaran pohjavesialueelle ja siellä sijaitsevan vedenottamon toiminnalle. Tuulivoimaloista tippuvan lumen ja jään vaikutukset aiotaan arvioinnissa huomioida.

Digita Oy huomauttaa lausunnossaan, että antenni-tv –lähetyskäyttöä käytetään myös viranomaisien vaaratiedotteiden välityskanavana. Tuulivoiman aiheuttaessa häiriön antenni-tv-vastaanottoihin vaikuttaa se tällöin myös vaaratiedotteiden saatavuuteen ja sitä kautta yleiseen turvallisuuteen. Tämän vuoksi vaikutukset antenni-tv- vastaanottoihin tulisi Digitan mukaan ottaa huomioon myös turvallisuuteen liittyvien vaikutusten arvioinnissa.

Yhteysviranomaisen toteaa, että arviointiselostuksessa tulee analysoida jään irtoamisesta, öljy- ja kemikaalivahingoista ja tulipaloista aiheutuvat ympäristö- ja turvallisuusriskit ja niihin varautumista. Arvioinnissa tulee huomioida myös toiminnassa olevien turpeenottoaikkien mahdollinen tulipaloriski ja tuulivoimaloiden rakentamista ohjaavat suojaetäisyydet (mm. etäisyydet tiestöön, rautateihin ja lentokorkeusrajoitukset). Digitan lausunnossa esiin nostetut näkökohdat on tarpeen ottaa arvioinnissa huomioon.

Yhteisvaikutukset muiden hankkeiden kanssa

Lähimmät tuulivoimahankkeet ovat Utajärven kunnan alueella sijaitsevat Pahkavaara (5 km), Maaselkä (8 km) ja Rantasuo (15) km. Mahdolliset yhteisvaikutukset aiotaan huomioida vaikutusten arvioinnissa.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto nostaa lausunnossaan esiin asuinrakennukset tai loma-asunnot, jotka jäävät eri voimala-alueiden väliin siten, että voimalaitokset ympäröivät asutusta ja vaikutuksia voisi ilmetä eri suunnilta.

Yhteysviranomaisen toteaa yhteisvaikutusten arvioinnin tärkeäksi tuulivoimahankkeissa. Yhteisvaikutusten arvioinnin tulee kattaa erityisesti maisema, ihmisten elinympäristö, melu ja linnusto. Luonnonvarakeskuksen ja Metsähallituksen lausuntojen mukaisesti yhteisvaikutusten arvioinnissa tulee huomioida myös susi ja metsäpeura. Maisemakuvallisten vaikutusten arvioinnissa on tärkeää ottaa huomioon eri suunnista tulevien vaikutusten yhteisvaikutus sekä voimaloiden kokonaismäärä ympäristöltään herkissä kohteissa. Yhteisvaikutusten tarkastelussa tulee ottaa huomioon myös turvetuotanto, sähkönsiirto ja muut mahdolliset toiminnot.

Hankkeen elinkaari

Arviointisuunnitelmassa todetaan tuulivoimaloiden teknisen käyttöiän olevan 25–30 vuotta. Suurin osa tuulivoimalan rakenteista ja materiaalista voidaan joko kierrättää tai hyödyntää uusiomateriaalina. Tuulivoimapuiston jälkeistä alueen käyttöä suunniteltaessa määritellään, voidaanko esimerkiksi kaapeleita ja betoniperustuksia jättää alueelle voimaloiden käytöstä poistamisen jälkeen.

Yhteysviranomainen katsoo, että arviointiselostuksessa tulee esittää arvio hankkeen mahdollisista ympäristöön jäävistä pysyvistä tai pitkäaikaisista jäljistä. Betoniperustusten sekä maakaapeleiden maahan jättämisessä on otettava huomioon, että ne ovat jätelaissa tarkoitettua jätettä, jotka on pääsääntöisesti velvoitettava käytön päätyttyä kaivamaan ylös maasta. Paikalleen jättämisestä ei saa aiheutua pilaantumista eikä muuta haittaa tai vaaraa terveydelle tai ympäristölle myöhemminkään.

Lisäksi olisi hyvä arvioida tuulivoimarakentamiseen käytettävien materiaalien kierrätettävyyttä ja jätteiden käsittelyä. Yhteysviranomainen toivoo, että arvioinnissa esitetään arvio toiminnan aikana ja toiminnan päättyessä syntyvistä jätteistä, niiden määristä ja suunnitelma käsittelymenetelmistä lainsäädännölliset vaatimukset huomioon ottaen. Näiden pohjalta arviossa voidaan esittää prosentuaalisesti voimalan kierrätettävyyssaste ja ongelmajätteiden määrä.

Hankkeen purkamiseen liittyvät vastuut ja purkamisen toteutus tulee arviointiselostuksessa kuvata.

Arvioinnin epävarmuustekijät

Keskeisimmiksi epävarmuustekijöiksi on tunnistettu lähtötietojen laatu, vaikutusarvioinnin objektiivisuus, ihmisten poikkeavat näkemykset ja matemaattiseen mallintamiseen.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto lisää epävarmuustekijöiksi tuulivoimaloiden äänen vaihtelevuuden eri sääolosuhteissa ja loma-asuntojen heikompi äänieristys verrattuna vakituiseen asumiseen tarkoitettuihin asuinrakennuksiin. Lisäksi alueen maankäyttö, kuten metsän ja puuston varjostava vaikutus, voi muuttua metsänhakkuiden ja muun maankäsittelyn myötä.

Yhteysviranomainen toteaa, että käytössä oleviin ympäristötietoihin ja vaikutusten arviointiin liittyy aina oletuksia ja yleistyksiä. Arviointityön aikana on tunnistettava epävarmuustekijät ja arvioitava niiden merkitys tulosten luotettavuudelle.

Ehdotus toimiksi, joilla ehkäistään ja rajoitetaan haitallisia ympäristövaikutuksia

Arviointisuunnitelman mukaan hanke tullaan toteuttamaan parasta käyttökelpoista tekniikkaa (BAT) noudattaen ottaen huomioon suomalaiset käytännöt. Selostusvaiheessa aiotaan esittää menetelmiä, joilla haitalliset vaikutukset pyritään minimoimaan ja mahdollisten häiriö- ja onnettomuustilanteiden päästöt ympäristöön estämään.

YVA-asetuksen (277/2017) 4 §:n mukaisesti arviointiselostuksessa on oltava ehdotus toimiksi, joilla vältetään, ehkäistään, rajoitetaan tai poistetaan tunnistettuja merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia. Mikäli hanke toteutuu, haitallisten vaikutusten lieventämiskeinojen käyttöönotto nousee keskeiseksi. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota lausunnoissa esiin nousseisiin vaikutustyyppeihin kuten kaavoitukseen, maisemaan, meluun ja varjostukseen sekä luontoon. Luonnonvarakeskuksen lausunnossa esittämää voimaloiden tornien alaosan maalaamista tummiksi kanalitujen törmäämisen estämiseksi tulee arvioinnissa tarkastella.

Ehdotus seurantaohjelmaksi

Ympäristövaikutusten arviointiselostuksessa aiotaan esittää toimintaohjelma, jolla vaikutuksia tullaan seuraamaan. Arviointisuunnitelmassa mainitaan, että mikäli voimalat vaativat ympäristöluvan, esitetään ympäristölupavaiheessa yksityiskohtaisempi toiminnan seurantaohjelma.

Yhteysviranomaisen toteaa, että lähtökohtaisesti tuulivoimalat tulee sijoittaa niin, ettei ympäristöluvalle ole tarvetta. YVA-asetuksen 4 §:n mukaisesti arviointiselostuksen tulee sisältää ehdotus mahdollisista merkittäviin haitallisiin ympäristövaikutuksiin liittyvistä seurantajärjestelyistä. Vaikutusten seurannan tarpeen arvioinnissa tulee ottaa huomioon niin ihmisiin kuin luontoon kohdistuvat vaikutukset.

Yhteysviranomaisen lausunnon huomioon ottaminen

Arviointiselostuksessa on esitettävä YVA-asetuksen (277/2017) 4 §:n mukaan selvitys siitä, miten yhteysviranomaisen lausunto arviointisuunnitelmasta on otettu huomioon.

Yleistajuinen ja havainnollinen yhteenveto arviointiselostuksesta

Arviointiselostuksessa on oltava tiivistelmä valtioneuvoston asetuksen (277/2017) 4 §:n mukaisesti. Yhteenvedon on tarkoitus auttaa hahmottamaan asiakokonaisuus ja löytää hankkeen keskeiset arvioidut ympäristövaikutukset helpommin kuin ilman sitä olisi mahdollista.

Raportointi

Arviointisuunnitelma sisältää pääpiirteissään ympäristövaikutusten arviointimenetelmästä annetun asetuksen (277/2017) 3 §:n mukaiset asiat.

Yhteysviranomaisen toteaa, että arviointisuunnitelma on vaikealukuinen, koska kuvia ja taulukoita on käytetty niukasti. Lisäksi alaotsikoita tai eri tekstityylejä käyttäen olisi esimerkiksi kappale 7.3.4 "Muu eläimistö" selkeämpi. Arviointiselostuksessa tulee kiinnittää huomiota raportin selkeyteen ja luettavuuteen siten, että hankkeen kokonaiskuva ja vaikutusten arvioinnin tulokset ilmenevät hyvin. Kartoissa tulee esittää tuulivoimaloiden paikat, sähköasema ja tiestö sekä mahdolliset muut tiedossa olevat rakennukset. Arviointiselostuksen kuviin ja karttoihin tulee panostaa. Tarvittaessa on parasta käyttää taitettavia A3-kokoisia karttoja arviointiselostuksen liitteinä.

Arviointiselostuksessa on syytä panostaa tiivistelmään, jotta se olisi helppolukuinen ja kattava. Tiivistelmässä tulisi olla kuvaus YVA- ja kaavoitusmenettelyn yhdistämisestä, joka puuttuu arviointisuunnitelman tiivistelmästä.

Tuulivoimapuistojen suunnittelu- ja toteutusprosessit ovat pitkiä ja hankkeet voivat muuttua ajan kuluessa. Tämän vuoksi yhteysviranomaisen katsoo, että tehdyistä selvityksistä tulisi laatia koostekartta, josta käy selkeästi ilmi, mitkä alueet on selvitetty ja arvioitu tämän prosessin aikana esim. linnuston, kasvillisuuden ja muiden luontoarvojen sekä muinaismuistojen osalta. Selvitysaluekartta auttaa viranomaisia sekä YVA-prosessin että myöhemmin lupaprosessien aikana arvioimaan, ovatko alueen selvitykset ajantasaisia kaikilta osin. Raportoinnissa tulisi kiinnittää huomiota raportin saatavuuteen verkossa. Lisätietoa www.saavutettavasti.fi

Arviointisuunnitelmassa hankkeesta vastaava on esittänyt käytettävissään olevan asiantuntemuksen, jota yhteysviranomaisen pitää hankkeen kannalta riittävänä. Arviointiselostusta laadittaessa tulee ottaa huomioon arviointisuunnitelmasta annetuissa lausunnoissa ja mielipiteissä esitetyt näkökohdat sekä tässä yhteysviranomaisen lausunnossa esitetyt vaatimukset.

Yhteysviranomaisen johtopäätökset

Arviointisuunnitelma sisältää pääpiirteittäin ne asiat, jotka ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun asetuksen (277/2017) 3 §:n mukaan kuuluukin esittää. Merkittävimpiin ympäristövaikutuksiin ei ole tässä vaiheessa otettu kantaa, mutta keskeisimmät vaikutustyytit on tunnistettu.

Hankevaihtoehtoja kuvaavissa kartoissa ei ole esitetty suunniteltuja tieyhteyksiä, mitä voidaan pitää puutteena hankkeen kokonaistarkastelun kannalta. Osa voimaloista sijoittuu alueen laajan, luonnontilaisen suokokonaisuuden keskelle, mikä tulisi edellyttämään teiden rakentamista esim. suon keskellä oleviin metsäsaarekkeisiin. Arviointiselostuksessa tulee olla tiedot mm. tiestön rakentamisesta sekä maa-ainesten hankinnasta ja määrästä. Voimalat, tiet, sähköasemat ja muut rakennelmat tulee esittää selvästi kartoilla.

Hankevaihtoehtot täyttävät lain vaatimuksen, mutta molemmat vaihtoehtot (51 tai 45 voimalaa) ovat suuria. Arviointiin on perusteltua sisällyttää vaihtoehto, jossa laajan suokokonaisuuden keskellä oleville tai siihen liittyville metsäsaarekkeille ei sijoitu voimaloita. Voimalamäärä olisi tässä vaihtoehdossa pienempi kuin vaihtoehdossa 2.

Ympäristöministeriöltä on tullut hallinnollinen linjaus YVA-menettelyn hankekokonaisuudesta. Ympäristöministeriön linjauksen perusteella tulee tuulivoimahankkeessa edellyttää sähkönsiirron arviointia samassa YVA-menettelyssä tuulivoimahankkeen kanssa. Arviointisuunnitelman mukainen erillinen YVA-menettely voimajohtohankkeelle ei siis ole mahdollinen. Jos sähkönsiirtoa ei arviointiselostuksessa käsitellä riittävästi, niin että yhteysviranomainen voi antaa perustellun päätelmän, tulee voimajohtoon arvioinnin osalta kyseeseen YVA-lain mahdollistama täydennysmenettely. Tuolloin arviointiselostus asetetaan uudestaan nähtäville ja yhteysviranomainen antaa uuden perustellun päätelmän täydennetyistä tiedoista ja arvioinneista.

Hankkeen vaikutusten arviointi voidaan toteuttaa arviointisuunnitelmassa esitetyllä tavalla, kun otetaan lisäksi huomioon tässä lausunnossa esitetyt tarkennukset ja huomiot sekä yhteysviranomaiselle toimitetuissa lausunnoissa ja mielipiteissä esille tuodut asiat ja kysymykset huomionarvoisilta osin.

Hankealueelle ei ole maakuntakaavassa osoitettu tuulivoimala-aluetta. Voimassa olevan maankäyttö- ja rakennuslain mukaan seudullisesti merkittävää tuulivoima-aluetta ei voida nykyinsäädännön mukaan hyväksyä ennen kuin alue on maakuntakaavassa tv-1 -alueena.

Maisemavaikutusten arvioimiseksi havainnekuvia tulisi esittää monipuolisesti ja riittävästi eri puolelta hankealuetta huomioiden asutus, loma-asutus, maisemallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaat kohteet, tiemaisema, virkistysalueet sekä luonnonsuojelualueet, joilla on virkistyskäyttöä. Tärkeitä paikkoja ovat esimerkiksi järvien rannat (etenkin vastaranta hankealueesta päin katsoen), Utosjoki, Puolangantien varsi, Olvassuo sekä Sanginkylä, Juorkuna ja Särkijärvi sekä saadun palautteen mukaisesti myös Puokionvaara ja Yli-Otos.

Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten taustoituksessa tuodaan esiin keskeiset osatekijät, joihin kokonaisarviointi perustuu. Tärkeää on selvittää kohdealueen elinolojen ja virkistystoiminnan nykytilaa, tuoda esiin paikallisten kokemuksia hankealueen käytöstä virkistykseen ja vapaa-ajan toimintaan ja analysoida kuinka toiminta muuttuisi tuulivoima-alueen myötä. Paikallisten yhdistysten aktiivinen osallistaminen on tärkeää. Tehtävä asukaskysely on myös hyvä keino kerätä ajantasatietoa.

Hankkeen melumallinnus ja myös mallinnustietojen raportointi tulee tehdä tuulivoimaloiden melun mallinnuksesta annetun ympäristöministeriön ohjeen (2/2014) mukaisesti. Melumalliin tulee sisällyttää myös läheiset tuulivoimahankkeet siinä laajuudessa, että melun yhteisvaikutukset saadaan luotettavasti selvitettyä.

Arviointisuunnitelmassa on tunnistettu, että hankealueen edustavimmat luontoarvot liittyvät alueen laajoihin luonnontilaisiin soihin. Suokokonaisuuksiin liittyviä erityyppisiä arvoja tulisi tarkastella vaikutusten arvioinnissa kokonaisuutena: suokokonaisuuksien luontotyytit, lajisto, linnustoarvot, maisemalliset vaikutukset, vaikutukset virkistyskäyttöön.

Pesimälinnuston kannalta olennaisia selvitettäviä osia hankealueesta ovat muun muassa avosoiden muodostamat ekologiset kokonaisuudet ja niillä pesivä linnusto. Kartoituksissa tulee pyrkiä alueelliseen ja ajalliseen kattavuuteen, jotta huomionarvoiset lintulajit ja niiden reviirit tulevat havaituiksi. Pesimälintuselvityksissä tulee huomioida maalinnuston lisäksi myös vesilinnusto, jonka inventointi edellyttää piste- ja kiertolaskentamenetelmän lisäksi vesilinnuille kehitettyjen menetelmien käyttöä. Inventointien oikea-aikaisuuteen tulee kiinnittää huomiota, jotta erilajit ja lajiryhmät tulevat riittävällä tavalla inventoituiksi ja niiden havaittavuus inventoinneissa on helpompaa.

Tiestön rakentamisen vaikutukset alueen pirstoutumiseen tulee arvioida muun muassa linnuston pesintöjen ja kanalintujen soidinpaikkojen näkökulmasta.

Metsähallitus pitää lausunnossaan positiivisena panostamista maakotkan satelliittiseurantoihin. Kuten Metsähallitus lajin suojelusta vastaavana viranomaisena toteaa, satelliittiseuranta ei kuitenkaan poista maastotarkkailun tarvetta kokonaan reviirin toisen emon ja poikasten liikkeiden selvittämiseksi. Haittojen vähentämistoimet kannattaa suunnitella ja ottaa käyttöön jo arviointivaiheessa samassa yhteydessä, kun laaditaan lajin seurantasuunnitelmaa. Myös sääksen ja muiden päiväpetolintujen liikkuminen ja lentoreitit tulee selvittää ja vaikutukset arvioida huolella.

Arviointiselostuksessa tulee selvittää metsäpeuran, suurpetojen (etenkin suden) ja saukon esiintyminen ja niihin kohdistuvat vaikutukset riittävällä tavalla. Arviointiselostuksessa on tarpeen arvioida, voiko hankkeella olla vaikutuksia suden ja saukon lisääntymis- ja levähdysaleisiin, joiden hävittäminen ja heikentäminen on kiellettyä.

Yhteisvaikutusten arviointi on tärkeää tuulivoimahankkeissa. Yhteisvaikutusten arvioinnin tulee kattaa maisema, ihmisten elinympäristö, melu ja linnusto sekä susi ja metsäpeura. Yhteisvaikutusten tarkastelussa tulee ottaa huomioon myös turvetuotanto, sähkönsiirto ja muut mahdolliset toiminnot.

Arviointiselostuksessa tulee esittää arvio hankkeen mahdollisista ympäristöön jäävistä pysyvistä tai pitkäaikaisista jäljistä. Lisäksi olisi hyvä arvioida tuulivoimarakentamiseen käytettävien materiaalien kierrätettävyyttä ja jätteiden käsittelyä. Hankkeen purkamiseen liittyvät vastuut ja purkamisen toteutus tulee arviointiselostuksessa kuvata.

Arviointiselostuksessa on oltava ehdotus toimiksi, joilla vältetään, ehkäistään, rajoitetaan tai poistetaan tunnistettuja merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia. Mikäli hanke toteutuu, haitallisten vaikutusten lieventämiskeinojen käyttöönotto nousee keskeiseksi. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota lausunnoissa esiin nousseisiin vaikutustyyppisiin kuten kaavoitukseen, maisemaan, meluun ja varjostukseen sekä luontoon.

Arvioinnissa tulee ottaa huomioon myös muut lausunnossa mainitut kuin tähän johtopäätösosaan nostetut täydennystarpeet

YHTEYSVIRANOMAISEN LAUSUNNOSTA TIEDOTTAMINEN

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus lähettää yhteysviranomaisen lausunnon Utajärven kunnalle, hankkeesta vastaavalle ja konsultille. Alkuperäiset lausunnot ja mielipiteet säilytetään ja arkistoidaan sähköisesti Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksessa.

Yhteysviranomaisen lausunto lähetetään tiedoksi lausunnonantajille ja mielipiteen esittäjille (mikäli sähköpostiosoite on tiedossa). Lausunto on nähtävillä Utajärven, Vaalan ja Puolangan kuntien sekä Oulun ja Pudasjärven kaupunkien sähköisillä ilmoitustauluilla ja sekä osoitteessa www.ymparisto.fi/pontemantuulivoimayva.

SUORITEMAKSU

11–17 henkilötyöpäivää, 8 000 euroa

Maksun määräytymisen perusteet

Maksu määräytyy valtion maksuperustelain (150/1992) nojalla annetun, 1.1.2021 voimaan tulleen valtioneuvoston asetuksen 1272/2020 liitteen perusteella (Ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (252/2017) 18 §:ssä tarkoitettu yhteysviranomaisen lausunto arviointiohjelmasta tai maankäyttö- ja rakennusasetuksen (VNA 895/1999) 30 a §:ssä tarkoitettu yhteysviranomaisen lausunto hankkeen ympäristövaikutusten arvioinnista kaavoituksen yhteydessä). 13724/2018 liitteen perusteella.

Laskun lähettäminen

Lasku lähetetään myöhemmin Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksesta.

Oikaisun hakeminen maksuun

Maksuvelvollinen, joka katsoo, että lausunnosta perittävän maksun määräämisessä on tapahtunut virhe, voi vaatia siihen oikaisua ELY-keskukselta. Lausunnon liitteenä ovat ohjeet maksua koskevan oikaisuvaatimuksen tekemiseen.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty viraston sähköisessä asianhallintajärjestelmässä. Asian on esitellyt ympäristöasiantuntija Heli Kinnunen ja ratkaissut ylitarkastaja, YVA-päällikkö Tuukka Pahtamaa. Sähköisen allekirjoituksen hyväksyntä on asiakirjan lopussa.

LIITTEET

Liite 1: Maksua koskeva oikaisuvaatimusosoitus
Liite 2: Saapuneet lausunnot ja mielipiteet

TIEDOKSI

Tuulipuisto Pontema Oy
Sweco Oy
Lausunnon ja mielipiteen lähettäneet

LIITE 1. MAKSUA KOSKEVA OIKAISUVAATIMUSOSOITUS

Oikaisuvaatimusviranomainen

Maksuvelvollinen, joka katsoo, että maksun määrittämisessä on tapahtunut virhe, voi vaatia oikaisua Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta.

Oikaisuvaatimusaika

Oikaisuvaatimus on toimitettava Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle kuuden (6) kuukauden kuluessa lausunnon antamispäivästä, jolloin lausunnosta perittävä maksu on määrätty.

Oikaisuvaatimuskirjelmän sisältö ja allekirjoittaminen

Oikaisuvaatimuskirjelmässä on ilmoitettava:

- oikaisua vaativan nimi, kotikunta ja postiosoite
- lausunto, jonka maksua vaaditaan muutettavaksi, alkuperäisenä tai kopiona
- oikaisu, joka maksuun vaaditaan
- oikaisuvaatimuksen perustelut.

Oikaisuvaatimuskirjelmä on oikaisua vaativan, laillisen edustajan tai asiamiehen allekirjoitettava. Jos oikaisua vaativan puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä taikka jos oikaisuvaatimuksen laatija on joku muu henkilö, oikaisuvaatimuskirjelmässä on ilmoitettava myös tämän nimi, postiosoite ja kotikunta.

Oikaisuvaatimuskirjelmän perille toimittaminen

Oikaisuvaatimuskirjelmä on toimitettava Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kirjaamoon. Oikaisuvaatimuskirjelmän voi toimittaa henkilökohdaisesti tai valtuutetun asiamiehen välityksellä. Sen voi omalla vastuulla lähettää myös postitse, lähetin välityksellä, telekopiona tai sähköpostina. Oikaisuvaatimuskirjelmä on toimitettava niin ajoissa, että se on perillä viimeistään oikaisuvaatimusajan viimeisenä päivänä ennen Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen aukioloajan päättymistä.

Oikaisuvaatimuskirjelmän toimittamisesta telekopiona tai sähköpostina säädetään tarkemmin sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetussa laissa (13/2003)

Yhteystiedot

Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
postiosoite PL 86, 90101 Oulu
käyntiosoite Veteraanikatu 1, 90130 Oulu
puhelin 0295 038 000
telekopio 08 8162 869
sähköposti kirjaamo.pohjois-pohjanmaa@ely-keskus.fi
virka-aika 8.00 - 16.15

LIITE 2. SAAPUNEET LAUSUNNOT JA MIELIPITEET

Yhdistettyyn kaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan ja YVA-suunnitelmaan toimitettiin yhteensä 26 lausuntoa ja mielipidettä. Johdantotekstit, kartat, kiinteistötunnukset ja mielipiteen antajien nimet on poistettu. Alkuperäiset palautteet on toimitettu hankevastaavalle.

Cinia Oy

Cinia Oy:llä ei ole tällä hetkellä radiotaajuuksia käyttäviä tai kaapeleihin perustuvia viestiverkkoja Ponteman tuulivoimapuiston suunnittelualueella, mutta huomioitavaa on, että kyseisen hankkeen vaikutusalueelle ei jatkossa voida rakentaa radiolinkkijärjestelmiä tai telekaapelointeja. Toteutuessaan tuulivoimapuisto haittaa, ja jopa estää, radiotietä käyttävien viestiyhteyksien rakentamista.

Cinia Oy:llä ei ole muuta lausuttavaa Utajärven kunnan Ponteman tuulivoimapuisto-hankkeeseen.

Digita Oy

Digitan antenni-tv vastaanottoneuvonnassa Digita Infossa on ajantasainen ja kattava tieto antenni-tv:n vastaanotto-olosuhteista. Vaikutusalueella ei ole todettu katvealuetta.

Digita toteaa, että tuulipuistot voivat aiheuttaa merkittävää haittaa antenni-tv:n vastaanottoon ennen kaikkea radio- ja tv-lähetysasemaan nähden puiston takana olevissa asuin- ja lomarakennuksissa. Vastaanotto-ongelmat voivat syntyä jo yhdenkin tuulivoimalan tapauksessa. Pahimmillaan tuulivoimala voi estää tv-signaalin etenemisen kokonaan.

Antenni-tv –lähetyskäyttöä käytetään myös viranomaisten vaaratiedotteiden välityskanavana. Tuulivoiman aiheuttaessa häiriön antenni-tv -vastaanottoihin vaikuttaa se tällöin myös vaaratiedotteiden saatavuuteen ja sitä kautta yleiseen turvallisuuteen. Tämän vuoksi vaikutukset antenni-tv vastaanottoihin tulisi ottaa huomioon myös turvallisuuteen liittyvien vaikutuksien arvioinnissa.

Antennitelevisiion vastaanotto-ongelmien syntymisen estämiseksi onkin erittäin tärkeää tutkia suunnitellun tuulivoimalan vaikutus antenni-tv-lähetysten näkyvyyteen jo hyvissä ajoin ennen rakennuslupien hakemista ja myöntämistä, ja mieluiten jo ennen tuulivoimalan sijaintipäätösten tekemistä.

Esitämme, että kaavoituksen edetessä, viimeistään rakennuslupien myöntämisvaiheessa:

- hankevastaavan on esitettävä konkreettinen suunnitelma tuulivoimalan valtakunnallisen radio- ja tv-verkon lähetyskäyttöä aiheuttamien häiriöiden estämiseksi tai poistamiseksi, tai mikäli suunnitelman laatiminen hakemusvaiheessa ei ole mahdollista, hankevastaavan tulee sitoutua laatimaan ja toimittamaan konkreettinen suunnitelma häiriöiden poistamiseksi viranomaisen asettamaan määräpäivään mennessä; ja
- tarvittaessa täsmennetään, että tuulivoimahankkeen hankevastaava häiriön aiheuttajana on velvollinen huolehtimaan häiriöiden poistamisesta sekä siitä aiheutuvista kustannuksista.

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta on mietinnössään (LiVM 10/2014 vp - HE 221/2013 vp) todennut, että tuulivoimahäiriössä häiriönaiheuttaja huolehtii tilanteen korjaamiseksi tarvittavista toimenpiteistä ja myös vastaa kustannuksista. Valiokunta on jo aiemmin katsonut, että tämän kaltaisen aiheuttaja vastaa -periaatteen tulisi olla yleisemminkin taajuuksien häiriöiden yhteydessä noudatettava lähtökohta.

Digita toteaa, että antenni-tv:n verkko-operaattori Digitan velvollisuuksiin ei kuulu tuulivoimaloiden tv-lähetyskäyttöä aiheuttamien häiriöiden korjaaminen, vaan vastuu kuuluu häiriöiden aiheuttajalle. Näin ollen tuulivoimahankkeesta vastaavan on esitettävä konkreettinen suunnitelma häiriöiden estämiseksi ja poistamiseksi sekä otettava vastuu häiriöiden poistamisesta sekä niistä aiheutuvista kustannuksista.

Digita toteaa, että tuulivoimaloiden tv-vastaanotolle aiheuttamat häiriöt ja niiden vaikutukset ja vaikutusalueet voidaan riittävällä suunnittelulla nykyisin ennustaa. Tämän lausunnon kohteena oleva tuulivoimahanke voi muodostaa häiriöitä yhteisvaikutuksena toisien tuulivoimahankkeiden kanssa. Häiriön poistokeinoja toteutettaessa on otettava huomioon myös alueen muut mahdolliset tuulivoiman rakentamishankkeet.

Lisäksi Digita toteaa, että tuulivoimaloiden aiheuttamien häiriöiden hoitamisessa ei valitettavasti ole alalle syntynyt yleisiä käytäntöjä. Tuulivoimaloiden aiheuttamat häiriöt voivat pahimmillaan estää kokonaan antenni-tv -signaalin vastaanoton. Erityisesti tilanteessa, jossa olemassa olevan tv- ja radiolähetysaseman lähistölle sijoitetaan useita tuulivoimaloita, voidaan pahimmassa tapauksessa ajautua tilanteeseen, jossa tv-signaalin eteneminen estyy kokonaan.

Sen vuoksi onkin erityisen tärkeää, että tuulivoimaloiden tv-vastaanotolle aiheuttamat häiriöt pyritään välttämään hyvissä ajoin etukäteen jo voimaloiden suunnitteluvaiheessa tuulivoimaloiden ja verkko-operaattoreiden välisellä yhteistyöllä. Ellei näin tehdä, riskinä on, että tuulivoimaloiden roottoreiden kotitalouksien tv-vastaanotolle aiheuttamat häiriöt jäävät korjaamatta ja kotitalouksien kärsittäviksi. Tästä on jo olemassa valitettavia esimerkkejä (esim. Pori Peitto). Tuulivoimayhtiöt tulee siten jo kaavoitus- ja rakennuslupavaiheessa velvoittaa huolehtimaan siitä, että tuulivoimalat sijoitetaan alueelle siten, että häiriöitä kotitalouksien antenni-tv:n vastaanotolle ei aiheudu. Viranomaisten tulisi päätöksessään tuoda selvästi esiin myös se, että mikäli huolellisesta ennakkosuunnittelusta huolimatta tuulivoimalat kuitenkin aiheuttavat häiriöitä tv-vastaanotolle, tulee niiden myös huolehtia häiriöiden poistamisesta ja niistä aiheutuvista kustannuksista.

Digita suhtautuu myönteisesti tuulivoiman käyttöön energianlähteenä. Jo toteutetut tuulivoimalat ovat kuitenkin osoittaneet, että tv- lähetysasemien jälkeen rakennetut tuulivoimapuistot voivat aiheuttaa olennaisia häiriöitä tv- vastaanottoon. Mahdollisten tuulivoimaloiden aiheuttamien häiriöiden korjaaminen ei kuulu Digitan velvollisuuksiin ja televisiovastaanoton varmistamiseksi alueella on erittäin tärkeää, että tuulivoimatoimija huolehtii aiheuttamiensa häiriöiden poistamisesta ja niistä aiheutuvista kustannuksista.

Elisa Oyj

Emme ole hanketta vastaan, pyydämme kuitenkin huomioimaan Elisan teleliikenteelle aiheutuvat haitat.

Kyseisen hankkeen vaikutusalueelle ei jatkossa voida rakentaa radiolinkkijärjestelmiä.

Lisätietoja antaa: verkontuki@elisa.fi

Fingrid

Alueella on vireillä lukuisia tuulivoimahankkeita. Niiden sähköverkkoon liittäminen saattaa vaikuttaa myös yksittäisten tuulivoimapuistojen liityntäratkaisuun. Fingrid laatii sähkönsiirtoverkkojen kehitystarpeet ja periaatteelliset ratkaisut yhtenä kokonaisuutena yhteistyössä voimantuotantoa suunnittelevien tahojen ja verkkoyhtiöiden kanssa.

Fingridin näkemyksen mukaan Ponteman tuulivoima-alue tulisi liittää 400 kV johdolla Pyhänselän sähköasemalle yhteistyössä alueen tuulivoimatoimijoiden kanssa. Fingrid ja hankkeesta vastaava tarkentavat yhteistyössä suunnitelmaa tuulivoima-alueen liitynnästä suunnittelun edetessä.

Muiden kuin Fingrid Oyj:n omistamien voimajohtojen osalta teidän tulee pyytää erillinen lausunto voimajohtojen omistajilta.

Pyydämme lähettämään meille tietoa hankkeen etenemisestä. Tätä asiaa Fingrid Oyj:ssä hoitaa Mika Penttilä puh. 030 395 5230.

Fintrafficin lennonvarmistus

Fintrafficin lennonvarmistus antaa ilmailulain 158 § mukaisia lausuntoja lentoesteistä lentoesteluvan hakemista varten. Lausunnossa otetaan kantaa kohteen mahdollisiin vaikutuksiin lentoturvallisuuteen sekä lentoliikenteen sujuvuuteen ja tarvittaessa rajoitetaan kohteen maksimikorkeutta. Lentoliikenteen sujuvuuden arvioinnissa Fintrafficin lennonvarmistus käyttää yhteistyössä Liikenne- ja viestintäministeriön sekä Liikenne- ja viestintävirasto Traficomien kanssa sovittuja lausuntoperiaatteita ja tarvittaessa rajoittaa esteiden korkeuksia niiden mukaisesti. ArcGIS -muotoinen paikkatietoaineisto lentoesterajoituksista on ladattavissa Fintrafficin verkkosivustolta osoitteesta: Lentoesteet | Fintraffic

Tätä aineistoa käyttämällä voi suunnittelija jo etukäteen arvioida kohteelle mahdollisesti kohdistuvia korkeusrajoituksia.

Ilmatieteen laitos

Ilmatieteen laitoksella ei ole lausuttavaa Utajärven Ponteman tuulivoimapuiston OAS-YVA-suunnitelmaan, koska alue on yli 20 km päässä lähimmästä laitoksen säätutkasta.

Kainuun ELY-keskus

Kainuun ELY-keskus toteaa, että hankealue sijaitsee kokonaisuudessaan Utajärven kunnan alueella, sijoittuen lähimmillään 1-2 kilometrin etäisyydelle Puolangan kunnan rajasta. Tässä lausunnossa sekä osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa (OAS) että YVA-suunnitelmaa on arvioitu lähinnä Kainuun ELY-keskuksen toimialueen näkökulmasta.

Kaavoitustilanne

OAS:ssa ja YVA-suunnitelmassa on esitetty Kainuun maakuntakaavatilannetta ainoastaan kaavaotteella. Suunnitelmassa on mainittu ainoastaan, että lähimpiin Kainuun tuulivoima-alueisiin on etäisyyttä yli 20 km. Kainuun ELY-keskuksen näkemyksen tarkastelun jäädessä vain tuulivoimarakentamiseen, selvitysten laajuus ja vaikutusten arviointi maakuntakaavatasolla jäävät vaillinaisiksi. Tuulivoimahankkeen vaikutuksia arvioitaessa tulisi huomioda, että noin 20 km etäisyydellä hankealueesta sijaitsee Kainuun puolella Kainuun maakuntakaavassa osoitettuina Saarijärven vanhat metsät luontomatkailun kehittämiskohteena ja Palkinkankaan metsätyökämpä maakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen kohteena tai alueena. Lisäksi huomautettakoon, että suunnitelmassa esitetty karttakuva (kuva 8) Kainuun maakuntakaavatilanteesta on ote epävirallisesta kaavayhdistelmäkartasta.

Suunnitelmassa esitettyjen voimassa olevien maakuntakaavojen lisäksi Kainuussa on vireillä Kainuun tuulivoiman maakuntakaavan tarkistaminen (tullut vireille vuonna 2019). Päivitetyin osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaan tuulivoimarakentamista koskeva maakuntakaavan kaavaluonnos olisi nähtävillä syksyn 2021 aikana.

Suunnitelmassa esitettyä asemakaavatilannetta Kainuun ELY-keskus pitää puutteellisenä. Vaikka tuulivoimapuiston alueella ei ole voimassa olevia asemakaavoja, Kainuun ELY-keskuksen näkemyksen hankealueen lähellä olevat asemakaavat (ml. ranta-asemakaavat) tulisi huomioda hankkeen vaikutuksia arvioitaessa. Puolangan kunnan alueelle, noin 6-7 km:n etäisyydellä hankealueesta, on hyväksytty vuonna 2000 Piltunginjärven ranta-asemakaava. Muutoinkin Kainuun ELY-keskus näkisi perusteltuna, että lähialueen kaavoitustilannetta kuvattaisiin laajemmin kuin miten asiaa on selvitetty laaditussa OAS:ssa.

Maisema ja kulttuuriympäristö

Suunnitelman kohtaan 7.2 on koottu erinäisiä lähteitä maisemaan ja kulttuuriympäristöön liittyen. Tulee huomioda, että Kainuun liitto on laatinut maakuntakaavan tarkistamisen yhteydessä raportin Kainuun maakunnallisesti arvokkaista rakennushistoriallisista kohteista (https://kainuunliitto.fi/assets/uploads/2020/08/kainuun_maakunnallisesti_arvokkaat_rakennushistorialliset_kohteet.pdf).

Suunnitelman mukaan hankealueelle tai sen lähialueille ei ole laadittu paikallisesti arvokkaiden rakennettua kulttuuriympäristöä edustavien kohteiden inventointia. Kainuun ELY-keskus

huomauttaa, että esitettyjen lähteiden lisäksi on hyvä huomioida Puolangan kulttuuriympäristöohjelma, (Vaarojen kätkeistä: Puolangan kulttuuriympäristöohjelma <https://www.doria.fi/handle/10024/134460>). Tässä ohjelmassa on nostettu esille mm. Puolangan kunnan paikallisesti arvokkaita kohteita.

Lisäksi Kainuun ELY-keskus esittää, että maisemavaikutuksia arvioitaessa kiinnitettäisiin huomioita myös Kainuun alueen vaaraiseen maisemaan ja vaaroilta avautuvin näkymiin. Muun muassa Puokionvaara, jolla sijaitsee myös asutusta, sijaitsee n. 15 km etäisyydellä hankealueesta.

Kurimon Erä ry

Lausuntonamme esitämme, ettei yleensä metsästysseuroja kuunnella riittävästi, eikä varmaan tässäkään tapauksessa ole ilmeisesti selvitetty edes alueella metsästäviä seuroja.

Suurimalla osalla metsästää Ponteman Erä ry, jolta ei näytetä lausuntoa pyydettyä. Myöskin alueen pohjoisosassa olevalla valtion maalla metsästävät Oulun Erä ja Kalamiehet ry, Juorkunan Erä ry, eteläpuolella Yli-Utoksen Eräpojat ry sekä Piltungin Jahtimiehet ry sekä itäosassa Ylilammen Erä ry on jätetty huomioimatta, mikäli alueen seurojen luettelo on mainittu oikein kohdassa 9.11.3 osallistumis- ja YVA arviointisuunnitelmassa. Nyt suunnitteluohjelmaan merkityt seurueet metsästävät osayleiskaava-alueen reunoilla tai ulkopuolella. Utajärven alueella on 38 toimivaa metsästysseuraa joiden jäsenmäärä on yhteensä tuhansissa henkilöissä, lisäksi vierasluvulla ja valtion mailla metsästävät. Tämänkin alueen seurojen jäsenet asuvat pääosin muualla, kuin Utajärvellä, tuskin kaikki tietävät tästä osallistumismahdollisuudesta ollenkaan. Suomen Riistakeskuksella on OMA RIISTA järjestelmä, josta helposti seurojen alueet ja yhteyshenkilöt löytyvät.

Lakeuden Eko

Ei lausuttavaa tässä vaiheessa.

Luonnonvarakeskus (Luke)

Lausunnossaan Luke keskittyy Metsästyslain (28.6.1993/615) 5 § (13.7.2018/555) lueteltuihin riistalajeihin.

Metsäkanalintujen soidinpaikkaselvityksessä löydettiin kolme merkittävää (vähintään kolme kukkoa soidinpaikaksi soveltuvassa biotoopissa) metson soidinkeskusta. Soitimet huomioidaan voimalasijoittelussa ja tiesuunnittelussa. Hankealueelta löydettiin maastaselvitysten aikaan myös useita teeren soidinalueita, joista suurimmissa soitimissa havaittiin toistakymmentä teerikoirasta. Merkittävät ja pysyvät soidinpaikat sijaitsivat hankealueen avosoilla. Riekkokanta vaikuttaa vahvalta hankealueen soilla ja niiden ympärillä. Lisäksi alueella esiintyy myös pyy harvalukuisena. Linnustollisesti arvokkaat kohteet on huomioitu arvokkaiden luontokohteiden rajauksissa. On hyvä huomioida, että merkittävien soitimien lisäksi pienetkin soitimet voivat olla merkittäviä paikalliselle poikastuotannolle. Koska kanalinnot törmäivät helposti voimaloihin, haittavaikutuksien lievennyskeinona tornin alaosat tulisi maalata tummiksi.

Muuttava linnusto on arvioitu lähialueilta laadittujen muutonseurantojen perusteella (vuodelta 2015 ja 2018), joista Pahkavaaran tuulivoimapuiston havaintosektori kattoi myös osan Ponteman hankealueesta. Näiden perusteella Ponteman hankealue ei sijaitse valtakunnallisesti tai alueellisesti tärkeillä lintujen muuttoreiteillä. Sääolosuhteiden vaatiessa Ponteman alueen kautta voi kuitenkin muuttaa suuriakin määriä hanhia (syksyllä 2015 havaittu yhdellä laskupisteellä metsähanhia 3000 ja jossain määrin valkoposkiahania). Hankealueen läheisyydessä ei myöskään sijaitse merkittäviä lintujen muuton aikaisia lepäilyalueita.

Hankealueella tavattava eläinlajisto on tyypillistä metsätalousvaltaisen havumetsävyöhykkeen lajistoa. Pöllö- ja kanalintuselvitysten yhteydessä alueella on havaittu myös näädän, suden ja ahman jälkiä. YVA-ohjelman mukaan alueen ei arvioida kuuluvan lajien keskeisiin elinympäristöihin. Mutta esim. uusimman suden kanta-arvion (2021) mukaan hankealue sijoittuu lähes koko alaltaan Kemilän susilauman (3–5 yksilöä) reviirille, sen koilliseen laitaan (https://riistahavainnot.fi/static_files/suurpedot/kantaarviot/luke-luobio_39_2021.pdf ja riistahavainnot.fi). Hankkeen vaikutukset sudelle ja yhteisvaikutukset muiden hankealueiden kanssa

tulisi huomioida. Tuulipuisto saattaa vaikuttaa susien lisääntymiseen ja esiintymiseen alueella rakennusvaiheen käynnistyttyä.

Hankealueella ja sen vaikutuspiirissä elää metsäpeuroja. Metsäpeurasta ei ole kuitenkaan mitään mainintaa luontoselvityksessä eikä YVA-ohjelmassa. Kyseessä on iso hankealue, jolla on yhdessä viereisen tuulivoima-alueen ja muiden hankealueiden kanssa potentiaalisesti merkittävä vaikutus. Selostusvaiheessa tulee kertoa, miten yhteisvaikutukset muiden hankealueiden kanssa arvioidaan. Metsäpeuraselvityksessä voidaan käyttää FCG:n omia maastoselvityksiä, YVA-suunnitelmassa mainittujen metsästysseurojen havaintoja ja muita saatavilla olevia havaintoja yhdessä. Tarvittaessa voi olla yhteydessä myös Luonnonvarakeskukseen.

Paremmän käsityksen alueella tällä hetkellä esiintyvistä lajistosta ja niiden runsaudesta (erityisesti susi ja metsäpeura) saisi maastoselvityksillä, jotka sopivat riistaeläinten kartoittamiseen esim. kolmio- ja lumijälkilaskentojen avulla.

Erityisesti myös vaikutukset Natura-alueisiin edellä mainittujen direktiivilajien näkökulmasta tulee ottaa huomioon.

Lausunnon tiivistelmä

Hankealueelle on tehty pesimälinnustoselvitykset, sisältäen soidininventoinnit. Muuttava linnusto on arvioitu lähialueilta laadittujen aiempien muutonseurantojen perusteella. Linnustollisesti arvokkaat kohteet on huomioitu arvokkaiden luontokohteiden rajauksissa, mutta on hyvä huomioida, että merkittävien soittimien lisäksi pienetkin soittimet voivat olla tärkeitä paikalliselle poikastuotannolle. Hankealueella ja sen vaikutuspiirissä elää metsäpeuroja. Metsäpeurasta ei ole kuitenkaan mitään mainintaa. Alueen merkitys sudelle tulisi myös arvioida, sillä uusimman suden kanta-arvion (2021) mukaan hankealue sijoittuu lähes koko alaltaan Kemilän susilauoman (3–5 yksilöä) reviirille. Paremmän käsityksen alueella tällä hetkellä esiintyvistä lajistosta ja niiden runsaudesta (erityisesti susi ja metsäpeura) saisi riistan tutkimukseen soveltuvien maastoselvitysten avulla esim. kolmio- ja lumijälkilaskentojen avulla. Pelkkä linnusto- yms. selvitysten yhteydessä tehty ympäristön tarkkailu ei kerro edellä mainittujen lajien esiintymisestä riittävästi. Kyseessä on iso hankealue, jolla on yhdessä viereisen tuulivoima-alueen ja muiden hankealueiden kanssa potentiaalisesti merkittävä vaikutus. On tärkeää, että YVA-selostusvaiheessa otetaan huomioon myös muun tuulivoimarakentamisen ja maankäytön yhteisvaikutus paikallis- tai osapopulaatiotasolla erityisesti suurpetojen ja metsäpeuran elinmahdollisuuksien muutoksiin.

Metsähallitus

Yleistä

Suunnittelualueelle sijoittuu Metsähallituksen hallinnassa olevia kiinteistöjä, joille on sijoitettu tuulivoimaloita.

Hankevaihtoehdot

Hankkeessa tarkasteltavat toteutusvaihtoehdot ovat VE1 51 ja VE2 45 voimalaa. Metsähallitus katsoo, että toteutusvaihtoehdot eivät juurikaan eroa toisistaan, eikä vaihtoehtotarkastelu tässä muodossa tuo merkittävää lisätietoa hankkeen toteutusvaihtoehtojen pohtimiseksi. Vaihtoehtotarkastelussa tulisi tarkastella VE2:n asemasta tai lisäksi myös sellaista toteutusvaihtoehtoa, jossa voimaloiden määrä on selkeästi alempi kuin vaihtoehdossa VE1.

Voimaloiden sijoitussuunnittelussa voisi huomioida mm. alempana tässä lausunnossa kuvatut luontoarvot ja -kohteet, kuten hankealueeseen rajoittuvan Iso Joutensuon suojeluun varatun alueen, metsäpeuran vasomisalueet sekä hankealueen merkittävät luontokohteet, kuten mm. Suuri Hillasuo-Latvasuo-Vaarantaussuon linnustollisesti arvokkaan suoalueen, sekä Pontemanjärven ja arvokkaiksi luontokohteiksi todetut pienvesistökohteet.

Metsäpeura

Yleistä metsäpeurasta

Metsäpeura (*Rangifer tarandus fennicus*) on luontodirektiivin liitteen II mukainen laji, jota esiintyy Suomessa kahdessa pääosapopulaatiossa, Suomenselällä ja Kainuussa. Metsäpeurojen vuodenvierailuun kuuluvat vaellukset kesä- ja talvilaidunalueiden välillä. Uhanalaisuusdeltaan laji on silmällä pidettävä (NT). Suomella on erityisvastuu metsäpeurasta, sillä sitä ei tavata muualla EU:n alueella.

Suomenselän metsäpeuraosapopulaation pääasiallinen kesäajan levinneisyysalue sijaitsee Keski-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Keski-Suomen maakuntien rajaseuduilla (mm. Perho, Lestijärvi, Kivijärvi, Kinnula ja Sievi). Viime vuosina peurat ovat talvehtineet pääasiassa Lappajärven länsipuolella. Tuoreimman arvion mukaan Suomenselän peurakannan koko on n. 2000 yksilöä (Luke 2021).

Suomenselän metsäpeurojen kesäalue on levittäytynyt kohti pohjoista. Vuodesta 2016 alkaen niitä on tavattu yhä runsaammin myös Oulujoen pohjoispuolella (poronhoitoalueen eteläpuolella), jossa Luonnonvarakeskuksen arvion mukaan elää nykyisin n. 50-100 metsäpeuraa. Alue on toistaiseksi ollut metsäpeurojen käytössä ns. vasonta- eli kesäalueena. Viimeistään talven tullen peurat ovat vaeltaneet talvehtimisalueille Lappajärven länsipuolelle.

Metsäpeurojen elinympäristöistä

Metsäpeurojen luontainen levittäytyminen vasomaan Oulujoen pohjoispuolelle johtunee ennen kaikkea sopivista elinympäristöistä, joita alueen suot tarjoavat. Hankealueen etelä- ja itäpuolelle sijoittuvien Säippäsuon-Kivisuon, Sarvisuo-Jerusalemisuon ja Karhusuo-Viitasuon Natura 2000 -alueiden on seurantatietojen perusteella todettu olevan metsäpeurojen vasonta-alueita. Metsäpeurojen on todettu viihtyvän mm. edellä mainituilla alueilla, mutta myös näiden pohjoispuolella sijaitsevilla soilla. Tällainen voi olla esimerkiksi hankealueelle sijoittuva Suuri Hillasuo-Latvasuo-Vaarantaussuo.

Metsäpeura on vasonta-aikana, erityisesti pienten vasojen aikana touko-heinäkuussa altis häiriöille. Häiriövaikutus tulisi huomioida tuulivoimarakentamisessa erityisesti suojelu- ja Natura-alueilla, joilla metsäpeuraa esiintyy, mutta myös muilla merkittävillä vasonta-alueilla. Myös tiestön ym. lineaaristen rakenteiden on todettu vaikuttavan metsäpeurojen liikkeisiin ja elinympäristön valintaan.

Osana WildforestreindeerLIFE -hanketta Metsähallitus valmistelee paikkatietoaineistoa, jossa mallinnetaan metsäpeurojen vasontaelinympäristöjä. Mallinnus perustuu erilaisiin ympäristöaineistoihin (mm. VMI, tiestö) sekä Luonnonvarakeskuksen keräämään tietoon GPS-pannoitettujen metsäpeurojen liikkeistä. Aineisto valmistuu alkusyksystä 2021.

Metsäpeuran perimän turvaaminen

Metsäpeura ja poro (*R. t. tarandus*) ovat peuran alalajeja, jotka voivat risteytyä ja tuottaa lisääntymiskykyisiä jälkeläisiä. Kansallisessa metsäpeurakannan hoitosuunnitelmassa risteytymisen poron kanssa on tunnistettu keskeiseksi uhaksi. Maa- ja metsätalousministeriö tulostajasi metsäpeuran perimän turvaamiseen tähtäävän työn Metsähallitukselle vuodesta 2016 alkaen. Työtä on tehty tätä ennen Suomen riistakeskuksen toimesta Kainuussa, jossa peurat ja porot pidetään erillään poronhoitoalueen etelälaidalla kulkevan 90 kilometriä pitkän aidan avulla.

Metsäpeuran levittäytyttyä poronhoitoalueen tuntumaan Pohjois-Pohjanmaalla, Metsähallitus on ryhtynyt aktiivisesti selvittämään keinoja pitää peurat ja porot erillään. Parhaillaan Metsähallitus laatii esiselvitystä edellytyksistä rakentaa aita poronhoitoalueen etelärajan tuntumaan Kainuun tapaan. Selvitys valmistuu helmikuussa 2022. Selvityksen perusteella maa- ja metsätalousministeriö tekee ratkaisun peura-aidan rakentamisesta alueelle.

Yhteenveto metsäpeurasta

Suunniteltu Ponteman tuulivoimapuisto sijoittuu Suomenselän metsäpeurojen pohjoiselle elin-alueelle. Tuulivoimapuiston yleiskaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa tätä ei ole huomioitu. Metsähallitus esittää, että osana ympäristövaikutusten arviointia tulisi laatia selvitys Ponteman tuulivoimapuiston vaikutuksista metsäpeuraan. Vaikutuksia metsäpeuraan tulisi tarkastella myös hankkeeseen liittyvässä sähkönsiirron YVA-menettelyssä.

Selvityksessä tulisi tarkastella erityisesti suunnitellun tuulivoimapuiston ja sen muiden keskeisten lineaaristen rakenteiden (mm. voimalinjat, tiet) vaikutusta metsäpeurojen vasomisalueisiin, niiden välisiin ekologiisiin yhteyksiin sekä vaelluksiin kesä- ja talviaalueiden välillä. Arvio tulisi laatia huomioiden muut lähiseudun tuulivoimahankkeet (yhteisvaikutus). Selvityksessä tulisi hyödyntää Metsähallituksen valmistelemaa paikkatietoaineistoa metsäpeurojen vasontal-alueista.

Lisäksi on tärkeää arvioida tuulivoimapuiston vaikutukset toimintaan, jolla pyritään pitämään metsäpeurat ja porot erillään, ml. mahdollinen aidan rakentaminen poronhoitoalueen etelärajan tuntumaan. Metsähallituksessa yhteyshenkilöinä perimän turvaamiseen liittyvissä asioissa ovat Laura Puikkonen ja Mikko Rautiainen. Metsähallitus esittää yhteispalaveria aiheesta, jotta hankkeet voitaisiin yhteensovittaa alkuvaiheessa.

Uhanalaiset petolinnut

Hankealue rajautuu pohjoisessa Iso Joutensuon suojelumetsään, joka on luonnonsuojelutarkoitukseen varattu, luonnonsuojelualueeksi perustettava alue. Alueelle sijoittuu uhanalaisen petolinnun pesäpaikkoja, ja hankealue sijoittuu kahdelle uhanalaisen petolinnun reviirille, mikä on hyvin huomioitu YVA-ohjelmassa. Ohjelman mukaan molempien reviirien toinen emolintu pyritään saamaan satelliittiseurannan piiriin, ja ainakin toisen reviirin osalta tämä onkin onnistunut.

Metsähallitus toteaa, että uhanalaiset petolinnut on ansiokkaasti huomioitu hankesuunnittelussa. On positiivista, että hankkeessa panostetaan gps-seurantoihin. Niiden avulla saadaan luotettavinta tietoa kotkien liikkeistä sekä hankkeen suunnittelun että tulevan seurannan tarpeita ajatellen. Satelliittiseuranta vähentää huomattavasti maastotarkkailun tarvetta, muttei poista sitä kokonaan reviirin toisen emon ja poikasten liikkeiden selvittämiseksi. Mikäli toisen reviirin lintua ei onnistuta pyydystämään tarvitaan merkittävää panostusta maastotarkkailuihin (noin 150-200 h) ja elinympäristömallin käyttöä. Metsähallitus kommentoi seurantojen tuloksia niiden valmistuttua ja viimeistään YVA-selostusvaiheen lausunnossaan.

Muuta

Lisäksi Metsähallitus pitää tärkeänä, että alueen metson ja teeren soidinpaikat kartoitetaan.

Myös metsähanhen osalta vaikutusten arviointi on erityisen tärkeä.

Pohjois-Pohjanmaan liitto

Pohjois-Pohjanmaan liitto on osallistunut hankkeen ennakoneuvotteluun 18.11.2020 ja seurantaryhmän kokoukseen 15.12.2020.

Hankkeen tausta, tarkoitus ja tavoitteet

Osallistumis- ja arviointisuunnitelman luvussa 5.1.1 kerrotaan suunnittelun lähtökohdista ja tavoitteista. Kansainvälisten ja kansallisten tavoitteiden lisäksi suunnittelun taustalla on myös maakunnallisia ja paikallisia tavoitteita. Mainittujen strategioiden ja ohjelmien lisäksi kappaleeseen olisi hyvä listata myös Pohjois-Pohjanmaan ilmastotiekartta 2021–2030, jonka maakuntahallitus hyväksyi 15.2.2021. Tässä työssä päivitettiin vuodelta 2010 ja 2012 olevat Pohjois-Pohjanmaan ilmastostrategia ja energiastrategia yhteiseksi maakunnan ilmastotavoitteita ja toimenpiteitä määrittäväksi ilmastotiekartaksi.

Maakuntakaavan tilanne

Tuulivoimaa on käsitelty Pohjois-Pohjanmaan 1. ja 3. vaihemaakuntakaavoissa ja tämä asia olisi hyvä täydentää myös raportin kappaleeseen 7.1.3. Kolmannen vaihemaakuntakaavan osalta korkein hallinto-oikeus on antanut 21.12.2020 välipäätöksen jatkovalituslupahakemuksista. Siikajoella sijaitsevaa Tuulipuisto Isona II koskeva valituslupahakemus hylätään. Korkeimman hallinto-oikeuden 7.1.2021 toimittaman lausuntopyynnön mukaan toinen valituslupahakemus Kuusamon Maanigan tuulivoimapuistosta etenee korkeimman hallinto-oikeuden käsittelyyn. Maakuntahallitus on antanut lausunnon KHO:n lausuntopyyntöön 15.2.2021.

Pohjois-Pohjanmaan liitto käynnistää maakuntakaavan temaattisen uudistamisen loppuvuodesta 2021. Yhtenä merkittävänä ja ajankohtaisena teemana tarkastellaan maakunnan tuulivoiman kokonaisuutta käynnissä olevan TUULI-hankkeen pohjalta.

Maakuntakaavan merkinnät

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa hankealueelle ja sen välittömään läheisyyteen on osoitettu muutamia aluevarauksia ja merkintöjä. Nämä merkinnät suhteessa hankealueen sijoittumiseen olisi hyvä avata raportissa. Maakuntakaavassa Ponteman tuulivoimapuiston hankealueen pohjois- ja eteläpuolelle sijoittuvat Säynäjä ja Nuanjärvi, ja näitä yhdistävä Nuanjoki hankealueen itäosassa kuuluvat Kiiminkijoen vesistö Natura-alueeseen. Myös hankealueen pohjoispuolella sijaitsevat Leipioja ja Leipilampi on osoitettu maakuntakaavassa Kiiminkijoen vesistö Natura-alueena. Hankealueen länsiosassa on turvetuotantoalue (EO-tu) ja luoteispuolella turvetuotantoon soveltuvia alueita (tu-1). Hankealue rajautuu idässä Iso Joutensuon suojelualueeseen ja on osoitettu maakuntakaavassa SL-merkinnällä (Luonnonsuojelualue). Hankealueen eteläosan poikki maakuntakaavaan on osoitettu pääsähkijohdon yhteistarve ja kaakkoiskulmaan muinaismuistokohteita. Palovaaran pohjavesialue rajautuu hankealueeseen eteläpuolella. Kauempana hankealueesta pohjoiseen reilun viiden kilometrin etäisyydellä sijaitsevat maakunnallisesti arvokkaat Juorkunan ja Särkijärven kulttuurimaisema-alueet ja noin kuuden kilometrin päässä lännessä Sanginkylän kulttuurimaisema-alue.

Sähkönsiirto

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa on varsin vähän tietoa tuulivoimapuiston liittämisestä kantaverkkoon ja sähkönsiirtoreitin nykytilakuvauksesta. Raportista käy kuitenkin ilmi, että sähkönsiirrosta tullaan laatimaan erillinen YVA-menettely. Tuulivoimapuiston sähkönsiirtoratkaisu on oleellinen osa hankkeen vaikutusten tarkastelua, ja siksi sähkönsiirron vaikutukset olisi hyvä sisällyttää tuulivoimahankkeen arviointimenettelyyn. Muussa tapauksessa sähkönsiirron erillisen YVA-menettelyn keskeiset tulokset esitetään myös tuulivoimahankkeen arviointiselostuksessa.

Yhteisvaikutukset

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa on esitetty lähialueen muut suunnitellut tuulivoimapuistot. Ponteman tuulivoimapuiston länsipuolella lähimmillään noin kahdeksan kilometrin päässä sijaitsee Maaselän seitsemän voimalan tuulivoimapuiston hankealue ja itäpuolella noin viiden kilometrin päässä 37 voimalan Pahkavaaran tuulivoimapuiston hankealue. Molempien tuulivoimapuistojen osayleiskaavat on hyväksytty Utajärven kunnanvaltuustossa, mutta niistä on valitettu Pohjois-Suomen hallinto-oikeuteen. Maakunnassa on suunnitteilla paljon uutta tuulivoimaa ja Ponteman tuulivoimapuiston kaavoitusmenettelyn aikana on syytä huomioida myös mahdolliset uudet lähialueelle sijoittuvat tuulivoima-alueet.

Vaikutukset maakuntakaavaan

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa on asianmukaisesti huomioitu, ettei Ponteman hankealuetta ole osoitettu Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa tuulivoimaloiden alueeksi.

Voimassa olevan maankäyttö- ja rakennuslain mukaan seudullisesti merkittävää tuulivoima-aluetta ei voida nykyilainsäädännön mukaan hyväksyä ennen kuin alue on maakuntakaavassa tv-1 -alueena.

Maakuntakaava muodostaa nykyisen maankäyttö- ja rakennuslain mukaan keskeisen lähtökohdan seudullisten tuulivoimahankkeiden suunnittelulle, tavoitteena on tuulivoimarakentamisen kokonaisuuden ohjaaminen ja vaikutusten hallinta koko maakunnan tasolla. Maakuntakaavan ohjausvaikutuksen huomioiminen edellyttää, että kaavan tavoitteet, periaatteet, kaavassa osoitettujen alueiden rajaamisen perusteet ja kaavan suunnittelumääräykset otetaan suunnittelussa huomioon.

Maakuntakaavassa osoitetut tuulivoima-alueet ovat ensisijaisia seudullisten tuulivoima-alueiden sijoittamispaikkoja, voimassa olevissa maakuntakaavoissa seudullisesti merkittävä tuulivoima-alue sisältää vähintään kymmenen tuulivoimalaa. Maakuntakaava on kuitenkin luonteeltaan yleispiirteinen ja alueidenkäytön suunnitelma; siinä esitettyjen tuulivoima-alueiden rajaukset täsmentyvät kuntakaavassa laadittavien YVA-menettelyn ja muiden vaikutustarkastelun perusteella. Maakuntakaavan joustavuudesta johtuen kaavassa osoitettujen alueiden sijaintia ja laajuutta voidaan muuttaa yksityiskohtaisemmassa kaavassa. Tuulivoimaosayleiskaava ei saa kuitenkaan olla ristiriidassa maakuntakaavan keskeisten tavoitteiden ja periaatteiden kanssa, eikä kaava saa vaikeuttaa maakuntakaavan toteuttamista.

Maakunnan liitto näkee tarpeelliseksi arvioida huolellisesti hankkeen vaikutukset maakuntakaavassa osoitettuihin toimintoihin kuten suojelualueisiin ja maakunnallisesti arvokkaisiin kulttuurimaisema-alueisiin. Lisäksi yhteisvaikutukset visuaaliseen maisemakuvaan, ja sähkön kantaverkkoon sekä suunnitellun sähkönsiirtoireitin kapasiteetin riittävyyteen on arvioitava muiden lähialueen suunniteltujen tuulivoimapuistojen kanssa. Yhteisvaikutusten arvioinnissa on syytä ottaa huomioon tuulivoimalaitosten kasvanut kokonaismitta ja sen vaikutukset suhteessa maiseman topografiaan.

TUULI-hanke

Pohjois-Pohjanmaan liitossa on käynnissä TUULI-hanke, jonka tavoitteena on tarkastella uusia potentiaalisia tuulivoima-alueita maakunnassa. TUULI-hankkeessa laaditaan myös useita tuulivoimatuotantoa ja sijoittamista koskevia taustaselvityksiä kuten linnuston päämuuttoreitin päivitysselvitys, viherrakenne- ja ekosysteemipalveluselvitys ja sähkönsiirtoselvitys. TUULI-hankkeen tuloksia tullaan hyödyntämään lakisääteisen kaavoituksen tukena maakunta- ja kuntatasolla. Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan päivittäminen käynnistetään loppuvuodesta 2021. TUULI-hankkeen selvitysten ja sijainninhajauksen tulokset ovat maakuntakaavan kartalle tulevan tuulivoiman ohjauksen lähtökohtina.

Pohjois-Pohjanmaan museo, rakennettu kulttuuriympäristö

Hankealueella ei ole valtakunnallisesti tai maakunnallisesti merkittäviä kulttuuriympäristön kohteita, merkittävimmät vaikutukset ovat lähinnä maisemaan, korkeiden tuulivoimayksiköiden näkyminen avoimien suoalueiden ja vesialueiden vastarannalle. Lähimpänä hankealuetta on Utosjoen varteen sijoittuneet loma-asunnot alueen eteläpuolella sekä Puolangantien itäpuolelle sijoittuneet muutamat asuin- ja loma-asunnot. Maisemallisia haittoja koituu lähinnä Särkijärven, Jurkunan ja Sanginkylän kulttuurimaisemaan, joihin etäisyyttä on > 5 km, maisemahaittaa näihin kyliin voidaan pitää yksikkökorkeuden ollessa 300 m ja näkymien esteettömyyden nähden kohtalaisena. Etäämmällä ovat Kemilän ja Yli-Vuoton kulttuurimaisemaan voidaan katsoa olevan hieman vähäisempi, näkymä kaukomaisemassa on kuitenkin havaittava vielä yli 10 km etäisyydelle. Vaikutuksia maisemaan ja yksiköiden näkymiseen tulee tutkia riittävällä määrällä havainnekuvia kuvasovitein. Havaintopisteet tulee valita hankealueeseen päin avautuvasta pihapiireistä, kyläaukeilta ja järvien vastarannalta. Tärkeiden kohteiden lähimpien voimalayksiköiden maksimikorkeutta madaltamalla voidaan maisema-/näkövaikutuksia vähentää. Pohjois-Pohjanmaan museolla ei ole muuta huomautettavaa Ponteman osayleiskaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta tai YVA-suunnitelmasta rakennetun kulttuuriympäristön osalta.

Pohjois-Pohjanmaan museo, arkeologinen kulttuuriperintö

Hankealueen arkeologisen kulttuuriperinnön nykytila on kuvattu nähtävillä olevan suunnitelman kohdassa 7.2.5. Alueelta ennestään tunnetun kolmen kohteen lisäksi tiedot alueen muinaisjäännöskannasta ovat täydentyneet uusilla kohteilla hankkeen toimesta kenttäkaudella 2020 tehdyssä arkeologisessa inventoinnissa. Kaikkien kohteiden sijainti on esitetty

suunnitelmassa yleiskartalla (kuva 31) ja liitteessä 5. Jälkimmäisessä kohteet on merkitty muinaisjäännösalueina. Nähtävillä olevaan aineistoon varsinainen arkeologinen selvitys ei vielä sisälly.

Arkeologisessa selvityksessä on alustavasti arvioitu hankkeella olevan vaikutusta neljään muinaisjäännösalueeseen, mikä on todettu suunnitelmassa (kohdat 7.2.5 ja 9.7.2). Hankkeen vaikutukset muinaisjäännöksiin tulevat jatkossa tarkemmin arvioitavaksi. Suunnitelman mukaan voimaloiden paikat tullaan suunnittelemaan niin, että muinaisjäännökset eivät vaarannu. Suunnittelussa on otettava huomioon, että mikäli voimalat tulevat olemaan haruksellisia, ei muinaisjäännöksiin tule sijoittua harusten välialueille.

Jatkosuunnittelussa arkeologiset kohteet tulee merkitä kartoille alueina liitteen 5 tavalla, ei kohdemerkeillä. Mikäli arkeologisessa selvityksessä erillisinä esitetyt lähekkäiset kohteet muodostavat yhtenäisen muinaisjäännösalueen, tulee näitä jatkossa käsitellä ja merkitä nämä yhtenäisenä muinaisjäännösalueena, josta käytetään muinaisjäännösrekisterin mukaista nimeä ja muinaisjäännöstunnusta.

Pohjois-Pohjanmaan museolla ei ole muuta huomautettavaa Utajärven Ponteman tuulivoimapuiston yhdistetystä osayleiskaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta ja ympäristövaikutusten arviointisuunnitelmasta.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto

Muiden vastaavien hankkeiden ja hankesuunnitelmien yhteisvaikutusten osalta on syytä kiinnittää huomiota asuinrakennuksiin tai loma-asuntoihin tai näiden keskittymiin, jotka jäävät eri voimala-alueiden väliin siten, että mahdolliset voimalaitokset ympäröivät asutusta ja vaikutuksia voisi ilmetä eri suunnilta.

Tämän hankkeen ja lähialueen muiden hankkeiden sähkönsiirron vaikutusarviointi olisi tarkoituksenmukaista sovittaa ajallisesti yhteen tämän hankkeen kanssa.

On syytä esittää häiriintyvien kohteiden (mm. vakituiset asunnot ja loma-asunnot) sijoittuminen etäisyysvyöhykkeineen vaikutusaluekartoille (melu, välke). Erityisesti noin kilometrin säteellä olevien häiriintyvien kohteiden määrä ja sijainti on syytä esittää tarkemmin.

Ääni/melu- sekä varjostus/välkevaikutusten yhtäaikainen ilmeneminen samalla alueella voivat korostaa ihmisten kokemien yksittäisen tekijän kielteisiä vaikutuksia. Arviointiselostuksessa onkin syytä esittää havainnollisesti karttapohjalla yhtäaikaisesti ilmenevät vaikutusalueet, mikäli niitä ilmenee häiriintyvissä kohteissa. Ohjelman mukaan melu- ja varjostusvaikutuksista tehdään tuulivoimahankkeiden yhteisvaikutusarviointit.

Ohjelmassa esitettyjen epävarmuustekijöiden lisäksi vastuualue toteaa, että epävarmuustekijöitä voisi olla tuulivoimaloiden äänen vaihtelevuus eri sääolosuhteilla sekä alueen maankäyttö, kuten metsän ja puuston varjostava vaikutus voi muuttua metsänhakkuiden ja muun maankäsittelyn myötä. Loma-asunnot voivat olla rakenteellisesti ääneneristävyydeltään heikompia kuin vakituksessa asumiseen tarkoitettut pientalot.

Arvioinnissa voitaisiin vaikutusten herkkyyden näkökulmasta huomioida Suomessa arvioituja pientalojen ääneneristävyyslukuja matalataajuisista melua kohden, jos häiriintyvät kohteet sijoittuisivat lähelle tuulivoimamelua koskevan asetuksen 1107/2015 ulkomelutason ohjearvoja.

Muulla saatuja kokemuksia tämän kokoluokan tuulivoimaloiden ympäristövaikutuksista on syytä myös hyödyntää mahdollisuuksien mukaan.

Puolustusvoimat, 3. Logistiikkarykmentti

Puolustusvoimien toiminnan huomioonottaminen tuulivoimarakentamisessa

Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 24§ mukaan kaikessa alueiden käyttöä koskevassa suunnittelussa on otettava huomioon valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Lisäksi laissa maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta (467/2019) pykälät 4 a § ja 33 § vahventavat aiempia velvoitteita.

Alueiden käytön suunnittelussa on turvattava maanpuolustuksen, rajaturvallisuuden ja rajavalvonnan, väestönsuojelun sekä huoltovarmuuden edellyttämät kehittämistarpeet ja varmistettava, ettei niistä vastaavien tahojen toimintamahdollisuuksia heikennetä.

Maakuntakaavassa virkistys- ja suojelualueeksi osoitetulla alueella, Puolustusvoimien tai Rajavartiolaitoksen tarkoituksiin osoitetulla alueella ja liikenteen tai teknisen huollon verkostoja tai alueita varten osoitetulla alueella on voimassa rakentamista koskeva rajoitus. Rakentamisrajoituksen aluetta voidaan kaavassa erityisellä määräyksellä laajentaa tai supistaa.

Merkittävin ja laaja-alaisin tuulivoimaloista aiheutuva vaikutus kohdistuu puolustusvoimien aluevalvonnassa käyttämiin sensorijärjestelmiin. Tällä voi olla merkittäviä vaikutuksia puolustusvoimien lakisääteisen aluevalvontatehtävän suorittamiselle (Laki puolustusvoimista 551/2007 ja aluevalvontalaki 755/2000 sekä Ilmailulaki 1194/2009). Perämeren kompensaatioalueesta on laki 490/2013.

Puolustusvoimien lausunnot tuulivoimahankkeista

Puolustusvoimat antaa erilliset lausunnot alueiden käytön suunnitteluun (LOGR - kaavat, YVA) sekä hankkeisiin liittyen (PEOPOS). Hankkeisiin liittyen puolustusvoimat antaa erikseen pyydettyä yleensä omat erilliset lausunnot vaikutuksien tarkemmasta selvittämistarpeesta ja tuulivoimalahankkeiden hyväksyttävyydestä puolustusvoimien kannalta. Tarvittaessa hankkeista tulee tehdä vaikutusten arviointi VTT:llä. Arvion tarkemman selvityksen tekemisen tarpeesta tekee Pääesikunta (operatiivinen osasto) saatuaan tarvittavat tarkemmat tiedot (tuulivoimaloiden maksimikokonaiskorkeudet, sijoituspaikat koordinaatit ja lukumäärät) suunnitelluista tuulivoimaloista. Vaikutusten selvittämisestä vastaa tuulivoimatoimija tai kaavoittaja. Jos vaikutuksen selvitys tarvitaan, tulee se tehdä viimeistään yksityiskohtaisessa suunnittelussa.

Utajärven Ponteman tuulivoimahanke

Pääesikunnan operatiivinen osasto on antanut lausunnon hankkeen hyväksyttävyydestä. Utajärven Ponteman tuulivoimahankkeesta on annettu 1. viiteasiakirjan mukainen puolustusvoimien kanta hankkeen hyväksyttävyydestä yhteensä 57 kpl, 300 m korkeita tuulivoimaloita. Puolustusvoimat ei vastusta suunnitelman mukaisten (57 kpl, 300 m) tuulivoimaloiden rakentamista Utajärven Ponteman alueelle.

Utajärven Ponteman tuulivoimaosayleiskaavan OAS:ssa ja YVA-suunnitelmassa todetaan suunniteltavien tuulivoimaloiden määräksi noin 50 kpl voimaloita (VE0 0 kpl, VE1 51 kpl ja VE2 45 kpl).

Kaavamääräyksiin tulee merkitä, että "tuulivoimaloiden lopulliset koordinaatit tulee toimittaa Pääesikunnan operatiiviselle osastolle".

Kaavakarttaan määritettävät tv-alueet tulee määrittää sellaisiksi, etteivät ne mahdollista yksittäisen tuulivoimalan siirtämistä yli 100 m.

Jos toteutettavien tuulivoimaloiden koko (suurempi, korkeus > 10 m), määrä (enemmän) tai sijoittelu poikkeaa (> 100 m) niistä tiedoista, joilla Puolustusvoimat (Pääesikunnan operatiivinen osasto) on antanut lausunnon hankkeen lopullisesta hyväksyttävyydestä, tulee hanketoimijan saada Pääesikunnalta uusi lausunto hyväksyttävyydestä ja selvitystarpeista ennen kaavan hyväksymistä.

Myös tapauksessa, jossa muutokset ovat pienemmät kuin yllä on esitetty, pyydetään muutoksista tiedottamaan Pääesikunnan operatiivista osastoa. Rakentajan pitää aina kysyä / pyytää siirtoon lupa sähköpostilla tms. (myös alle 100 m), jotta Pääesikunnan operatiivinen osasto saa oikeat koordinaatit tietoonsa. Uutta lausuntoa ei tarvita alle 100 m siirrosta.

Kaavoitukseen ja maankäyttöön liittyen on pyydetty lausunnot puolustusvoimien lisäksi myös Suomen Turvallisuusverkko Oy:ltä (STUVE Oy), osoitteesta asiakaspalvelu.stuve@erilisverkot.fi.

Jatkotyöt

Jatkossa maankaivu- ja rakennustöitä tehdessä tulee huomioida alueella ja sen läheisyydessä mahdollisesti kulkevat Puolustusvoimien kaapelilinjat. Linjojen sijainti tulee selvittää vähintään kymmenen (10) työpäivää ennen aiottua rakentamista.

Puolustusvoimien kaapelin näyttö tulee tilata Johtotieto Oy:ltä. Johtotieto Oy neuvoa kaivajia ja rakentajia.

Kaapelinäyttöjen yhteystiedot:

Johtotieto Oy
Seutulantie 3-5 B
04410 Järvenpää
Puhelin 0800 12600
info@johtotieto.fi
<https://johtotietopankki.fi>

Kaapelitiedusteluista tulee pyytää lausunto myös STUVE:n asiakaspalvelusta (asiakaspalvelu.stuve@erillisverkot.fi).

Kaavoituksesta mahdollisesti aiheutuvien olemassa olevien kaapelireittien siirtojen, kaapeleiden rakentamisaikaisen suojaamisen tai muiden muutosten osalta kustannukset on kohdennettava muutoksen aiheuttajalle.

Koska kuntakaavoilla ja rakennus-/toimenpideluvilla voidaan joskus ratkaista yksittäisiä tuulivoimalakohteita, Puolustusvoimat esittää, että Utajärven kunta lisäisi laadittavaan kunnalliseen rakennusjärjestykseen ja tarvittavilta osin muihin yleiskaavoihin seuraavat lauseet:

"Yli 50 metriä (kokonaiskorkeus maanpinnasta) korkeista tuulivoimaloista tulee aina pyytää erillinen lausunto Pääesikunnalta koko kunnan alueella.

Myös alle 50 metriä (kokonaiskorkeus maanpinnasta) korkeista pientuulivoimaloista tulee pyytää Pääesikunnan lausunto, mikäli kiinteistö mille voimala rakennetaan, rajoittuu Puolustusvoimien käytössä olevaan alueeseen".

Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjois-Pohjanmaan piiri

Toteuttamisvaihtoehdot

Esitellyissä kahdessa toteuttamisvaihtoehdossa (VE1, 51 voimalaa tai VE2, 45 voimalaa) ei ole suurta eroa voimaloiden määrässä, ja voimalat on sijoitettu hankealueelle hyvin samankaltaisesti molemmissa vaihtoehdoissa. Alueen erämaisen luonteen sekä arvokkaan suoluonnon suuren osuuden takia on syytä laatia vaihtoehto VE3, jossa voimaloita on merkittävästi vähemmän eivätkä ne ole arvokkaiden kohteiden välittömässä läheisyydessä.

Vaikutukset suoluontoon

Pohjois-Pohjanmaan suot ovat keskimäärin voimakkaasti ojitettuja, ja vesitaloudeltaan luonnontilaisina tai sitä lähellä olevana säilyneitä soita on vähän. Tästä syystä ojitamattomat suot ovat alueella erityisen arvokkaita. Pääosa suoluontotyypeistä on uhanalaisia. Hankealueella sijaitsevien laajojen luonnontilaisten soiden luontoarvot tulee turvata ja voimalasijoittelussa sekä tiestön suunnittelussa varmistaa, ettei niihin kohdistu haitallisia vaikutuksia myöskään välillisesti. Hankealueen koilliskulmalla aivan hankealueeseen rajoittuen sijaitsee arvokas suoluontokohde Iso Joutensuo. Hankealue on rajattu liian lähelle sitä. Voimalapaikkoja on syytä poistaa arvokkaiden soiden lähituntumasta.

Suurpetoreviirit

Suurpetoreviireihin liittyen ei OAS-suunnitelmassa mainita mitään selvityksiä olevan tehty tai suunnitteilla. Ainoastaan muiden maastokäyntien yhteydessä on havainnointia tehty. Suden

osalta on tiedossa, että hankealueella on tehty susihavaintoja, ja tunnettu reviirikin on hiljattain (vuonna 2019) sijainnut aivan lähellä. Samoin luontoselvityksessä mainitaan, että alueella on havaittu ahman jälkiä. Kaavan tulee perustua riittäviin selvityksiin. Arvioitavista ympäristövaikutuksista puuttuu selvitys kaavan vaikutuksista suurpetoihin. Se, onko alueella juuri nyt reviirejä, ei sulje pois sen potentiaalia suurpetojen elinalueena jatkossa. Susi on luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettu laji, joten kaavaa laadittaessa tulisi ottaa huomioon maankäyttö- ja rakennuslain 197 §:n 1 momentin mukaisesti, ettei luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momenttiin perustuvaa lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämistä ja heikentämistä koskevaa kieltoa rikota kaavan toteuttamisessa.

KHO on 16.12.2019 tekemässään päätöksessä todennut kaupunginvaltuuston hyväksymän tuulivoimaosayleiskaavan lainvastaiseksi, koska siinä ei selvitetty edellä mainittuja seikkoja riittävän hyvin.

<https://www.kho.fi/fi/index/paatokset/vuosikirjapaatokset/1576147951912.html>

Ote päätöksestä:

Osayleiskaavaa varten ei ollut laadittu sellaisia selvityksiä ja vaikutusten arviointeja, joiden nojalla olisi ollut mahdollista luotettavasti arvioida sitä, oliko kaavassa osoitettujen tuulivoimaloiden alueiden toteuttaminen sovitettavissa asianmukaisesti yhteen luonnonarvojen vaalimista koskevan yleiskaavan sisältövaatimuksen kanssa. Myöskään luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentissa kiellettyjen vaikutusten aiheutumista ei ollut laadittujen selvitysten perusteella mahdollista poissulkea. Osayleiskaava ei siten perustunut maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n mukaisiin riittäviin selvityksiin ja vaikutusten arviointeihin.

Kaupunginvaltuuston päätös oli kuntalain (365/1995) 90 §:n 2 momentissa (1375/2007) tarkoitetulla tavalla lainvastainen.

Hankealue on vuonna 2019 ollut ainakin yhden susireviirin reuna-alueita. Sudet liikkuvat laajalla alueella, ja vaihtavat usein pesäpaikkaansa vuosittain. Hankealueella on syrjäisiä, erämaisia piirteitä, ja näin ollen se on potentiaalista susien levähdys- ja lisääntymisalueita. Rakentamisen aiheuttama häiriö sekä tuulivoimaloiden aiheuttama pysyvä häiriö tulee ottaa huomioon arvioitaessa, paljonko potentiaalisia levähdys- ja lisääntymispaikkoja voidaan heikentää. Myös sähkönsiirron sekä tieverkoston suunnittelussa tulee mahdolliset suurpetoreviirit ottaa huomioon.

Linnut

Työ- ja elinkeinoministeriön kirjallisuusselvityksen (2017) mukaan tuulivoimaloita ei tulisi sijoittaa herkimpien lintulajien ja elinympäristöjen (esim. kosteikot) läheisyyteen. Ponteman hankkeessa molempia on hankealueella tai sen läheisyydessä.

”Yhteenvetona voi todeta, että nykytiedon mukaan laajamittaisellakaan tuulivoiman lisärakentamisella tuskin olisi merkittäviä linnustovaikutuksia Suomessa, jos tuulivoimalat sijoitetaan muualle kuin herkimpien lajien (esimerkiksi merikotka ja maakotka) ja elinympäristöjen (esimerkiksi lintukosteikot) läheisyyteen. Erityisesti metsäympäristöön sijoitettavilla tuulivoimaloilla, etenkin jos ne ovat kauempana rannikosta, ei tutkimusten mukaan luultavasti olisi merkittäviä linnustovaikutuksia. Seurantatutkimuksia tuulivoimaloiden linnustovaikutuksista pitäisi kuitenkin jatkaa ja lisätä tuulivoimarakentamisen lisääntyessä, jotta tuulivoimalat pystyttäisiin luotettavasti tutkimustietoon perustuen sijoittamaan lintujen kannalta mahdollisimman pieniä haittoja aiheuttaviin paikkoihin. Erityisen suuri tarve olisi tutkia tuulivoimaloiden mahdollisia häirintävaikutuksia pohjoisissa metsäympäristöissämme linnustoon.” (Valtioneuvosto 2017, verkkojulkaisu, Kirjallisuusselvitys tuulivoimaloiden vaikutuksista linnustoon ja lepakoihin s.31). Maakotkareviirien esiintyminen alueen lähiympäristössä kertoo hankealueen ympäristöineen olevan erämaista, ja täten suurpedoillekin sopivaa aluetta. Susille ei ole loputtomasti tilaa siirtyä rakentamisen tieltä, kun kaikkein erämaisimpia alueita varataan teolliseen rakentamiseen. Maakotkan osalta on selvitettävä, onko alueella sen varapesiä, ja toimittava niin, ettei lajin esiintyminen alueella vaaranna hankkeen myötä. Tuulivoiman suhteen maakotka (merikotkan ohella) on herkkä laji ja tuulivoimaloiden mahdollisista häirintävaikutuksista linnustoon pohjoisissa metsäympäristöissä on riittämättömästi tietoa. On tiedon saamisen kannalta hyvä, että

kotkien liikkumista aiotaan seurata lähettimillä, mutta mahdolliset kielteiset vaikutukset tämän hankkeen osalta eivät enää ole vältettävissä.

Voimalapaikkojen karsiminen hankealueen koillis-itäreunalta mahdollistaa paremmin myös ravinnonhakulentojen säilyvän esteettöminä laajalle suoalueelle. Se on osaltaan haittojen ennaltaehkäisyä.

Maa-ainesten otto

YVA-selvityksissä tulisi ottaa huomioon maa-ainesten ottotarve. Perustetaanko teiden ja voimaloiden rakentamiseen tarvittava maa-ainesten ottopaikka hankealueelle ja mitkä ovat sen ympäristövaikutukset? Hankitaanko maa-ainekset hankealueen ulkopuolelta? Tuulivoimatuotannon vaatimasta maa-ainesten ottoluvasta ei suunnitelmissa mainita. Maa-aineslain mukaisen luvanhan se tarvitsee, koska kyse ei ole kotitarvekäytöstä. Maa-ainesten ottoon voi liittyä pinta- ja pohjavesikuormitusta ja pölyn leviämistä.

Tieverkosto

Tuulivoimahankkeissa pyritään hyödyntämään olemassa olevaa tieverkostoa. Uusia, leveitä ja raskaan kaluston kantavia teitä väistämättä rakennetaan. Ponteman hankkeessa vaarana on erityisesti arvokkaan suoluonnon pirstoutuminen, vaikka soita onkin rajattu luontokohteiksi. Onko tieverkon vaikutus arvioitu erikseen? Vaikutusten arviointi tulee ulottua koskemaan myös tieverkostoa. Puutteena suunnitelmassa on se, että rakennettavaa tiestöä ei ole merkitty suunnitelmiin.

Maakuntakaava

Hankealue sijoittuu kokonaisuudessaan Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavan tuulivoimavarausalueiden ulkopuolelle. On ongelmallista, että tuulivoimaa rakennetaan runsaasti varausten ulkopuolelle ja kaavan ohjausvaikutus menetetään. Kokonaisarvio maakunnan tuulivoimarakentamisen tilanteesta ja sen vaikutuksista puuttuu.

Erämaisuus

Tuulivoimahankkeissa on vakiintunut käytäntö, että ne sijoitetaan ihmisasutuksesta erilleen. Tuulivoimarakentamisen koko ajan lisääntyessä tulisi mielestämme käydä keskustelua, ovatko erämaiset alueet myöskään soveliaita näille hankkeille. Luonnon pirstoutuminen on luontokatoa kiihdyttävä tekijä, ja suurpedot sekä monet petolinnut tarvitsevat reviireikseen asumattomia alueita. Teollinen rakentaminen erämaisille alueille on suuressa mittakaavassa kyseenalaistettava. Kenties jonkinlainen kompromissi ihmisasutusta lähemmäksi rakentamisen suhteen olisi saavutettavissa. Mitä kauemmaksi sähkön käyttökohteista rakennetaan, sitä suurempi on siirtolinjojen rakentamisen tarve ja niiden alta muutetaan vastaavasti enemmän luontoa.

Luontoselvitysten julkisuus

Olemme kritisoineet usean hankkeen yhteydessä, ettei YVA-suunnitelmavaiheessa ole julkistettu luontoselvityksiä tai niiden johtopäätöksiä. Positiivista on, että tämän hankkeen yhteydessä tähänastisista selvityksistä oli yhteenveto nähtävillä.

Jatkossa otamme mielellämme vastaan lausuntopyynnön myös kaavaluonnoksesta ja YVA-selostuksesta.

Lähde:

1. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja • Energia • 27/2017

Kirjallisuusselvitys tuulivoimaloiden vaikutuksista linnustoon ja lepakoihin

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80066/TEMap_27_2017_verkkojulkaisu.pdf

Suomen metsäkeskus

Metsä- ja luontotieto

Arvioinnin lähtötietoina aiotaan käyttää Suomen metsäkeskuksen hallinnoimaa metsä- ja luontotietoa mm. metsälain määrittelemien erityisen arvokkaiden elinympäristöjen osalta. Tietoa hyödynnettäessä on syytä tiedostaa, että Metsäkeskus päivittää avoimessa metsä- ja luontotiedossa esitettäviä metsälain 10§ -kohteita ja muuta luontotietoa jatkuvasti, minkä vuoksi ajantasainen tieto on tarkistettava tarkemmassa suunnittelussa ja myöhemmin hanketta toteuttaessa. Metsälain 10§ -kohteiden osalta niiden rajaukset ovat voineet muuttua metsälain ja sen soveltamisohjeiden muuttuessa. Metsäkeskus tuottaa metsä- ja luontotietoa, mutta ei metsätaloussuunnitelmia (maininta s. 80).

Avoin metsä- ja luontotieto löytyy osoitteesta:

<https://www.metsakeskus.fi/fi/avoin-metsa-ja-luontotieto>

Pohja- ja pintavedet

Pinta- ja pohjavesivaikutuksia ja -riskejä on tarkoitus arvioida asiantuntija-arviona. Arvioinnissa on tarve huomioida, miten pintavesiä ohjataan hankealueelta. Metsäojituksia varten tehdyt laskuot ja vesiensuojelurakenteet on mitoitettu metsätalouden tarpeita ajatellen, joten hankkeen yhteydessä on arvioitava tuulivoimarakentamisesta syntyvien lisätoimenpiteiden tarve.

Vaikutukset luonnonvaroihin ja elinkeinoihin

Suunnitelmasta ei käy selkeästi ilmi, mihin perustuen vaikutukset luonnonvaroihin ja elinkeinoiniin esim. metsätalous aiotaan arvioida. Hankkeen vaikutukset elinkeinojen harjoittamiseen (erityisesti metsätalous) suunnitellaan arvioitavan sanallisesti. Toisaalla suunnitelmassa elinkeinovaikutusten arviointi on rajattu suunnitelmassa voimala- ja tienrakentamisen vaikutuksiin alueiden maa- ja metsätaloustalouteen. Lisäksi todetaan, ettei taloudellisten vaikutusten arviointi kuulu YVA-lain mukaisiin arvioitaviin vaikutuksiin. Metsätalouden harjoittamiseen kohdistuvien taloudellisten vaikutusten arvioimiseksi olisi mahdollista esittää paikkatietoon perustuen arvio metsätaloustaloudesta poistuvasta maa-alueesta, puuston määrästä ja kasvusta sekä vähenemistä hakkuumahdollisuuksista, joka kytkeytyy työllisyyteen.

Vaikutukset ilman laatuun ja ilmastoon -kohdassa on tarpeen arvioida hankkeen toteuttamisen myötä metsätaloudesta poistuvan maa-alueen eli metsäkadon määrä ja sen korvaaminen. Metsäkadolla on merkitystä arvioitaessa Suomen maankäyttösektorin ilmastotavoitteen saavuttamista.

Kaavoituksen vaikutukset metsälainsäädännön toimeenpanoon

Hankkeeseen liittyvän kaavoituksen osalta Metsäkeskus muistuttaa, että Metsälaki (1093/1996) asettaa metsien hoidolle ja käytölle vähimmäisvaatimukset. Vähimmäisvaatimuksissa säädetään muun muassa puun korjuusta, metsän uudistamisesta ja metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamisesta.

Metsälakia sovelletaan vain yleiskaavan maa- ja metsätalouteen ja virkistyskäyttöön osoitetuilla alueilla. Yleiskaavan muilla alueilla metsälaki ei ole voimassa. Metsälaki velvoittaa noudattamaan myös luonnonsuojelulain (1096/1996), vesilain (587/2011), ympäristönsuojelulain (527/2014) ja muinaismuistolain (295/1963) säädöksiä. Kun metsälakia ei sovelleta, vaikuttaa se myös muiden metsäkäyttöä ohjaavien lakien voimassaoloon, kuten kestävän metsätalouden määräaikaan rahoituslakiin (34/2015) (Kemera) ja lakiin metsätuhojen torjunnasta (1087/2013) (metsätuholaki).

Metsälain 10§ kohteet ja Luonnonsuojelulain 49§ kohteet tulee huomioida arvioinnin ja kaavan tausta-aineistoina maankäyttöä suunniteltaessa (esimerkiksi kaavaselvityksen liitekartana), mutta niitä ei tarvitse/tule esittää erillisinä merkintöinä kaavassa, koska eliölajien esiintymis- ja elinalueet muuttuvat ajassa ja kaavakartalle merkittynä tieto ei näin ollen ole ajantasaista.

Suomen Turvallisuusverkko Oy

Suomen Turvallisuusverkko Oy:llä ei ole lausuttavaa tai osallistumistarvetta suunnittelukokoukseen liittyen.

Telia Finland Oyj

Telia Finland Oyj:llä (Telia) ei kulje radiolinkkejä alueen läpi eikä rakennettavalla tuulivoimapuistolla ole vaikutusta Telian radioverkkoon.

Traficom

Liikenteen turvallisuusviraston tehtävät ovat 1.1.2019 alkaen siirtyneet Liikenne- ja viestintävirasto Traficomille. Pyydämme, että aineistossa olevat viittaukset Liikenteen turvallisuusvirastoon muutetaan viittauksiksi Liikenne- ja viestintävirastoon. Myös viittauksen Ilmailuhallinnosta voi korjata viittaukseksi Liikenne- ja viestintävirastoon.

Lisäksi pyydämme korjaamaan kohdassa 6.2.5 käytetyn vanhentuneen ilmailulain numeron, voimassaolevan lain numero on 864/2014.

Tiedoksi myös, että Lentoestelauseuntoa haetaan nykyisin Fintraffic Lennonvarmistus Oy:ltä.

Tuulivoimarakentamista suunniteltaessa tulisi ottaa huomioon myös tuulivoimaloiden vaikutukset radiojärjestelmiin. Tuulivoimaloiden on monissa tapauksissa todettu vaikuttaneen TV-vastaanoton laatuun maanpäällisissä TV-lähetysverkoissa. Tuulivoimaloilla on vaikutuksia myös matkaviestinverkkojen kentänvoimakkuuteen ja signaaliin laatuun. Tutkajärjestelmä vaatii toimiakseen riittävää etäisyyttä tuulivoimaloihin. Radiolinkin toiminta taas edellyttää täysin esteetöntä aluetta lähettimen ja vastaanottimen välillä.

Sähköisen viestinnän palvelut ovat riippuvaisia radiojärjestelmistä. Siksi on tärkeää varmistaa, että TV- ja matkaviestinpalvelut sekä tutkat ja radiolinkit toimivat myös jatkossa riittävän häiriöttömästi. Pienilläkin muutoksilla tuulivoimaloiden sijoittelussa voi olla ratkaiseva merkitys alueen radiojärjestelmien toimintaan. Jo olemassa olevia TV- ja radiolähetysasemia ja raskaita, 200 - 300 metrin korkuisia mastoja ei voida siirtää. Siksi eri osapuolten tulisi tehdä yhteistyötä jo tuulivoimaloiden suunnitteluvaiheessa ja pyrkiä valitsemaan tuulivoimaloiden sijainti niin, ettei häiriötä radiojärjestelmille aiheudu tai että ne ovat poistettavissa.

On suositeltavaa, että tuulivoimahankkeesta vastaavat ovat yhteydessä kaikkiin tiedossa oleviin radiojärjestelmien omistajiin lähialueilla. Riittävänä koordinoitietäisyytenä on pidetty noin 30 kilometriä. Radiopaikannusjärjestelmien ja radiolinkkien käyttäjiä sekä teleoperaattoreita tulisi aina informoida tuulivoimahankkeesta.

Utajärven Riistanhoitoyhdistys ry

Utajärven riistanhoitoyhdistyksellä ei ole huomautettavaa tuulipuisto suunnitelmaan, mutta paikallisilla metsästyssseuroilla on epävarmuutta mahdollisista riistan vähenemisestä.

Tuulipuistoalue on kokonaan hirvien kesä/talvilaidun aluetta. Metsäpeura valtaa aluetta tulevina vuosina, ennen kaikkea kesäisin suoalueet kuuluvat sen elinpiiriin.

Metsäkanalintujen pesintä häiriintyy tulevina vuosina rakennusvaiheessa ja myöhemmin tuulimyllyjen äänistä.

Mielipide 1

Ponteman tuulipuiston alue on erityisen luontorikasta aluetta. Asian todistaa paikkansapitäväksi jo se, että alueella elää paljon EU:n direktiivilajeja, jotka ovat liitteellä IV. Liitteellä IV olevat lajit ovat tiukimmin suojeltavia lajeja. Lisäksi alueella on paljon muita suojeltavia lajeja, jotka tulevat ilmi myös Pontemalta tehdystä luontoselvityksestä.

Ponteman tuulipuiston alueella elää liitteen IV lajeja ainakin susi, pohjanlepakko ja saukko. Luke on kirjannut julkisuuteen sudesta "Kemilän lauman", joka on heidän listoilla n:o 38. Tälle laumalle Luke on listannut perhelauman statuksen. Ponteman alue kuuluu kiistattomasti tämän lauman ydinreviiriin.

Edelliseen vedoten vaadimme Ponteman tuulipuistohankkeen keskeyttämistä.

Mielipide 2 (yhteensä 42 allekirjoitusta)

Kannanoton taustaa

Utajärven kunnassa on suunnitteilla seitsemän (7) tuulivoimahanketta, joista mittavin on Pontema Oy:n tuulivoimapuistohanke. Suunniteltu hanke sijoittuu maantieteellisesti niin, että lähimmät asunnot ja kiinteistöt Yli-Utoksella sijaitsevat alle kahden (2) km:n etäisyydellä lähimmäksi suunniteltavista tuulimyllyistä.

Ponteman tuulipuistohanke aiheuttaa toteutuessaan seuraavia haittatekijöitä. Hankkeen rakennustyöt, kuten tiepohjan materiaalin hankkiminen ja rakentaminen, tuulivoimapuiston alueen rakentaminen ja sähkölinjaukset, tulevat aiheuttamaan mittavan ja pysyvän ympäristöuhon. Tuulipuiston valmistuttua myllyjen toiminta aiheuttaa visuaalista maisemahaittaa ja välikehittää. Lisäksi toiminnassa oleva tuulipuisto aiheuttaa korvin kuultavaa ääntä sekä ihmisen kuulokynnyksen alittavaa, pienitaajuista infraääntä. Näillä meluhaittoilla on todettu olevan monia terveydellisiä haittoja. Haluamme Yli-Utoksen paikallisina asukkaina, mökkiläisinä, loma-asukkaina sekä maa- ja metsätalallisina tulla kuulluiksi ja tuoda esille mielipiteemme ja kannamme suunniteltuun puistohankkeeseen.

Paikallisen väestön näkökulma

Yli-Utos on ollut viime vuosiin saakka rauhallinen ja autenttinen maaseutumiljö, jossa on ollut luonnonrauha. Erämaat sekä puhtaat kalavedet ja metsästysmaat ovat mahdollistaneet luonnosta nauttimisen, ravinnon täydentämisen sekä harrastus- ja virkistystoiminnan luonnossa.

Utajärven kunta on viime vuosina markkinoinut kuntaa ja houkutellut kuntaan muuttavia puhtaalla luonnolla ja luonnonrauhalla. Mitä on tapahtunut? Utosjoen veden laatu pilattiin, kun Utajärven kunta salli turvetuotannon käynnistämisen vähäisen virtaaman omaavan Utosjoen varteen. Turvetuotantoalueelta valui ja valuu edelleen turvetta Utosjokeen täyttäen joen suvantopaikkoja, värjäten joen veden ruskean väriseksi runsaamman virtauksen aikana, pilaten kaivovesiä ja estäen veden käyttöä käyttövetenä. Utosjoen entisöintitoimenpiteillä pyrittiin veden virtausta koskipaikoilla hidastamaan siirtämällä rannoilla olevat kivenlohkareet takaisin koskiin ja näin luomaan myös kutupaikkoja lohikaloille, mutta samalla estettiin vesillä liikku mista pitkin jokea.

Nyt suunnitellulla tuulipuistolla ollaan muuttamassa maaseudun rauha kaupunkimaiseksi hälyksi. Hankkeella on vaikutusta ihmisiin, asumiseen ja vapaa-ajanviettoon, mutta myös ihmisten terveyteen. Kuinka ihmiset reagoivat? Väheneekö kiinteistöjen käyttö? Syntyykö jopa muuttotappiota? Hanke ja myllyt vaikuttavat myös kiinteistöjen arvoja alentavasti.

Tulevien sukupolvien kiinnostus asuttaa tai rakentaa loma-asuntoja alueelle katoaa. Mikä on kunnan vastuu?

Tällä hetkellä saatavilla olevasta runsaasta materiaalista ja informaatiosta ei käy ilmi suunnitellun tuulipuistohankkeen konkreettinen toteutussuunnitelma. Me haluamme tietää, mitä kautta hankkeen rakentamisen tarvitsema tiestö rakennetaan ja mistä teiden ja perustusten vaatima maa-aines hankitaan. Millaisista kuutiomääristä puhutaan? Miten laajasti myllyjen alue puhdistetaan? Miten myllyt pystytetään? Millainen alue puhdistetaan sähkölinjausten alta? Kyseessä on erittäin laaja ja asutuksen välittömään läheisyyteen sijoittuva alue.

Hankkeen vaikutus luontoon

Hankkeen mittakaava on valtava. Tuulipuiston suunniteltu koko (7800 ha), suoperäisen maaston herkkyyks, myllyjen määrä ja korkeus (300 m) sekä tarvittavat sähkölinjaukset ovat seikoja, joilla tulee olemaan dramaattinen ja pysyvä vaikutus alueen luontoon, sen eläimistöön ja kasvistoon. Linnut ja lepakot ovat vaarassa. Joutsenet ovat muutamina viime vuosina levähtäneet Pontemajärvellä kevätmuuton yhteydessä. Miten jatkossa? Luonnosta nauttiminen, metsissä liikkuminen, retkeily, kalastus ja marjastus ovat kuitenkin ihmisen perusoikeuksia. Hankkeen toteutuessa nämä perusoikeudet eivät ole enää mahdollisia Pontemajärven ympäris-

tössä. Miten hanke vaikuttaa metsästykseseen ja järven virkistyskäyttöön? Kuinka lähellä myllyjä saa kalastaa, marjastaa ja oleskella? Pystyykö Pontemajärvelle enää kulkemaan luontevasti vai tuleeko alueesta suljettu?

Hankkeen vaikutus melutasoon

Pontemajärven ympäristö on alavaa ja suoperäisessä maastossa puusto on vähäistä. Alueella jo tehdyt avohakkuut ja hankkeen myötä tulevat alueen puhdistukset vähentävät edelleen puuston melulta suojaavaa vaikutusta. Yksittäisten myllyjen massiivinen koko on suunniteltu sellaiseksi, että se näyttäisi olevan maailman mittakaavassakin harvinainen. Lisäksi on huomioitava tuulipuiston kokonaislaajuus ja myllyjen lukumäärä, jotka kaikki vaikuttavat melutasoon.

Asiantuntijoiden objektiiviset arviot eivät vakuuta ja arviointien epävarmuustekijät aiheuttavat sen, että vaadimme lisäselvityksiä melun vaikutuksista; varsinkin, kun lähimmät myllyt on suunniteltu alle kahden kilometrin päähän vakituisesta asutuksesta ja loma-asunnoista.

Emme hyväksy näin suurta myllyjen määrää ja näin lähelle asutusta. On esitettävä myös melutason muita vähentämistoimenpiteitä, kuten esimerkiksi myllyjen suuntaamista ja roottorilapojen muotoilua meluhaittojen vähentämiseksi.

Hankkeen vaikutus vesistöihin

Haluamme paikallisina ihmisinä tuoda huolestamme suunnitellun hankkeen vaikutuksista vesistöihin. Mitkä ovat tuulivoimapuistohankkeen kulkureittien, tiepohjan ja sähkölinjausten rakentamisen vaikutukset vesistöihin? Pontemajärvi laskee Utosjokeen ja Utosjoen varrella Palo-vaaran kohdalla on pohjavesialue, Nuanjärvi laskee Kiiminkijokeen, joka on Natura-aluetta. Miten varmistetaan vesilain ja ympäristönsuojelulain toteutuminen?

Hankkeen vaikutus näkyvyyteen

Suunnitellut myllyt ovat erittäin kookkaita ja roottorien lavat nousevat jopa 300 m korkeuteen. Myllyjen suuri määrä aiheuttaa väkettä ja varjomuodostumia niin päivällä kuin yöllä. Maaston vähäisistä korkeuseroista johtuen näkyvyysvaikutukset voivat olla voimakkaasti haittaavia. On syntymässä massiivinen visuaalinen ympäristöhaitta. Koska Suomessa ei ole määritelty pyöräliikkeen aiheuttamalle väikevaikutukselle raja- tai ohjearvoja, jää epäselväksi, miten väkkeitä haitat Utoksen osalta "eliminoidaan".

Jatkoselvityksissä on esitettävä havainnekuvia ja selvityksiä tuulimyllyjen näkyvyysvaikutuksista Yli-Utokselle.

Hankkeen vaikutus ihmisten terveyteen

Tuulimyllyjen vaikutusta ihmisten terveyteen on tutkittu THL:n toimesta 2017, 2018-2020 (Lähde THL tutkimus 2018-2020) (<https://thl.fi/web/ymparistoterveys/melu/tuulivoima-ja-melu>)

Tuulivoima ja sen terveysvaikutukset: Maailmalla tiedostetaan infraäänien haittavaikutukset (Lähde STT info 2021) (<https://www.sttinfo.fi/tiedote/tuulivoima-ja-sen-terveysvaikutukset-maailmalla-tiedostetaan-infraaani-haittavaikutukset-nyt-kaivataan-tarkempaa-alan-tutkimusta-myos-suomeen?PublisherId=69818505&releaseld=69901819>).

Infraääni aiheuttaa terveyshaittoja jopa 15-20 km etäisyydellä tuulivoimaloista (Lähde Suomen ympäristöterveys -SYTe ry, 2016) (<https://syte.fi/2020/01/12/infraaani-aiheuttaa-terveyshaittoja-jopa-15-20-km-etaisyydella-tuulivoimaloista-riskietaisyyks-kasvaa-voimaloiden-tehomaaran-tai-korkeuden-kasvaessa-tai-pitkaaikaisaltistuksessa/>)

Kansainvälisiä tutkimuksia tuulivoimaloiden terveysvaikutuksista löytyy myös Saksasta ja Englannista.

Pyydämme, että hankesuunnittelussa huomioidaan ihmisten terveyteen vaikuttavat tutkimukset.

Hankkeen vaikutus Utajärven kuntaan

Tähän asti saatujen selvitysten pohjalta on jäänyt kovasti avoimeksi kunnan rooli hankkeen toteuttamisessa ja hankkeen toiminnan aikana sekä hankkeen päättymisen jälkeisissä toimissa.

Tuntuuko järkevältä ajatus että pieneen Utajärven kuntaan syntyy hankkeiden myötä lähes 10% koko Suomen tuulimyllyjen lukumäärästä? Pontema Oy:n hankkeen mittakaava vähätuulisessa ja alavassa maastossa tuntuu todella ylimitoitettulta. Mielestämme on lisäksi huomioitava, myös tulevan Maakuntamallin hallinnolliset vaikutukset tämänkaltaisiin investointeihin, joita ei pitäisi ratkaista kuntatasolla, vaan laajempana kokonaisuutena tai jopa valtakunnan tasolla.

Vaikutusta kunnan talouteen ja työllisyyteen on myös arvioitava kriittisesti ja eri näkökulmista. Esimerkiksi suurin osa tarvittavasta työvoimasta olisi sellaista ammattihenkilöstöä, joita ei löytyne Utajärveltä, ei välttämättä edes koko Suomesta. Normaalisti projekteissa kustannukset pyrkivät yleensä kaksinkertaistumaan suunniteltuihin kustannuksiin nähden.

Mikä on kunnan vastuu hankkeen jälkihoidossa? Saksassa mm puretaan osa tuulivoimaloista jopa jo 10-15 v jälkeen. Mikä on hankkeen todellinen elinikä? Ovatko aluksi toimivat ja myöhemmin toimimattomat betoniset myllyt ympäristöteko? Kuka vastaa purkutoimista ja jälkihoidosta?

Jatkoselvityksissä on esitettävä hankkeen elinkaari ja mitä tapahtuu elinkaaren päässä. Puretaanko myllyt ja perustukset sekä ennallistetaanko maasto vai korvataanko vanhat myllyt uusilla?

Ehdotuksemme liittyen kannanottoomme

Me allekirjoittaneet tunnemme Ponteman seudun olosuhteet, maaston ja luonnon ja meidän mielestämme paras ratkaisu olisi, että suunniteltua tuulivoimahanketta ei toteutettaisi ollenkaan.

Kannatamme 9.3.2021 tehtyä kuntalaisaloitetta, jossa vaaditaan, että Utajärven kunnan on määriteltävä suojaetäisyys vähintään 4 km:iin tuulivoimarakentamiselle. Olemme tutustuneet myös kansalaisaloitteeseen 10.3.2021/Tuulivoimaloita koskeva laki uusittava viipymättä- Luonto ja turvallinen elinympäristö kuuluvat meille. Aloitteessa on viitattu moniin tutkimuksiin ja näkökohtiin, joista olemme samaa mieltä.

Rohkenemme myös esittää mallia, jossa tuulimyllyjen määrä on pudotettu 26:een ja suojaetäisyys asutukseen kasvaa. Mallissa Pontemajärven, Nuanjärven ja Säynäjäjärven ympäristö ja luonto säilyttäisi nykyisen erämaaluonteensa. Mallin pohjana on käytetty Sweco Oy:n laatimaa myllyjen sijaintikarttaa (VE 1/51 voimalaa).

Mielipide 3

Kannatan tuulivoimaa vahvasti. Kuitenkin on syytä harkita tarkasti voimaloiden sijaintipaikkaa maisema- ym. haittojen minimoimiseksi. Ponteman tuulivoimapuiston voimalat ovat ennennäkemättömän suuria, jollaisten maisema- ja äänellisiä häiriöhaittoja ei olla juuri aiemmin koettu. Tietoa tämän luokan voimaloiden vaikutuksista ei juuri ole.

Erityisesti voimala, joka sijoittuu Vaaransuon kaakkoispuolelle, aiheuttaa hyvin suuren haitan. Vaaranlampi on Sanginjoen, Oulunjoen alimman sivujoen lähdejärvi. Siihen suoraan liittyvä Vaaransuo on poikkeuksellisen hieno, pieni, liki intiimi, käytännössä koskematon aapasuo. Vain aivan reunoilla kulkee pari vanhaa, jo liki tukkiutunutta suo-ojaa, jotka eivät häiritse suon vesitasapainoa.

Suolla pesii joutsenpari jo kahden vuosikymmenen ajan. Lähellä tuulipuistoa, suon kaakkois-reunalla pesii kurkipari. Sinisuohaukka, jopa kerran arosuohaukka, tuulihaukka, nuolihaukku, kanahaukka, suopöllö ja ajoittain hiiripöllö kuuluvat alueen linnustoon. Jopa lapinpölleröstä on pesimäajan havaintoja. Metsäämme on tulossa maakotkan tekopesä, jollaisista on kova puute, ikipetäjiä ei alueen metsistä juurikaan löydy. Liian lähellä ei ole revierejä, joten kotka saattaa hyvinkin asettua pesimään sinne.

Vaaranlammin rannalla on veljeni ja minun omistama eräkämpä savusaunoineen, jonka terassinäkymän muodostaa Vaaranlammin vesipeili ja Vaaransuon aapa. Kämpällämme on vuosien myötä vierailut ja edelleen vierailee merkittäviä kulttuurivaikuttajia, jotka ovat ihastuneet maisemaan, kallioiden, aapasuon ja järven maiseman henkeen.

Hyvin lähelle sijoittuva valtava tuulivoimala tuhoaisi tämän maiseman ja idyllin. Välkkyvaloineen tuulivoimala aiheuttaisi sen, että talviyön pimeys ja rauha kaikkonaisivat.

Lisäksi kaksi Lamminvaaraan sijoittuvaa voimalaa aiheuttaisi liian laajan näköalahäiriön kämpän ja myös Sanginkylän kulttuurimaiseman asutuksen suuntaan. Niiden sijoittumista tuohon pitäisi miettiä uudelleen.

Etäämmälle sijoittuvien voimaloiden häiriö olisi jollain tapaa siedettävissä.

Loput mahdollisesti jopa 47 voimalaa aiheuttaisivat todellakin aikamoisen mutta vielä ehkä senkaltaisen häiriön, jonka kanssa voisi elää.

Mielipide 4

Kannatan tuulivoimaa vahvasti. Kuitenkin on syytä harkita tarkasti voimaloiden sijaintipaikkaa maisema- ym. haittojen minimoimiseksi. Ponteman tuulivoimapuiston voimalat ovat ennennäkemättömän suuria, jollaisten maisema- ja äänellisiä häiriöhaittoja ei olla juuri aiemmin koettu. Tietoa tämän luokan voimaloiden vaikutuksista ei juuri ole.

Erityisesti voimala, joka sijoittuu Vaaransuon kaakkoispuolelle, aiheuttaa hyvin suuren haitan. Vaaranlampi on Sanginjoen, Oulunjoen alimman sivujoen lähdejärvi. Siihen suoraan liittyvä Vaaransuo on poikkeuksellisen hieno, pieni, liki intiimi, käytännössä koskematon aapasuo. Vain aivan reunalla kulkee pari vanhaa, jo liki tukkiutunutta suo-ojaa, jotka eivät häiritse suon vesitasapainoa.

Suolla pesii joutsenpari jo kahden vuosikymmenen ajan. Lähellä tuulipuistoa, suon kaakkois-reunalla pesii kurkipari. Sinisuohaukka, jopa kerran arosuohaukka, tuulihaukka, nuolihaukku, kanahaukka, suopöllö ja ajoittain hiiripöllö kuuluvat alueen linnustoon. Jopa lapinpölleröstä on pesimäajan havaintoja. Hautamaahan, metsäämme on tulossa maakotkan tekopesä, jollaisista on kova puute, ikipetäjiä ei alueen metsistä juurikaan löydy. Liian lähellä ei ole revierejä, joten kotka saattaa hyvinkin asettua pesimään sinne.

Vaaransuon reunalla on minun rakentama laavu virkistyskäyttöön, jonka terassinäkymän muodostaa Vaaranlammin vesipeili, Lamminvaaran kallioiden ja Vaaransuon aapa. Laavua on tarkoitettu käyttämään virkistäytymiseen läpi vuoden, ja luoda kiinteistölle luontovierailuja.

Hyvin lähelle sijoittuva tuulivoimala tuhoaisi tämän maiseman ja idyllin. Välkkyvaloineen tuulivoimala aiheuttaisi sen, että talviyön pimeys ja rauha kaikkonaisivat.

Etäämmälle sijoittuvien voimaloiden häiriö olisi jollain tapaa siedettävissä.

Loput mahdollisesti jopa 47 voimalaa aiheuttaisivat todellakin aikamoisen mutta vielä ehkä senkaltaisen häiriön, jonka kanssa voisi elää.

Tämä asiakirja POPELY/1921/2021 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument POPELY/1921/2021 har godkänts elektroniskt

Ratkaisija Pahtamaa Tuukka 23.09.2021 10:56

Esittelijä Kinnunen Heli 23.09.2021 10:29